

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Starptautiskās ekonomikas un biznesa katedra

EKONOMISKĀS INTEGRĀCIJAS IETEKME UZ VALSTU
KONKURĒTSPĒJU: ASEAN PIEMĒRS

THE EFFECTS OF ECONOMIC INTEGRATION ON THE NATIONAL
COMPETITIVENESS: THE CASE OF ASEAN

BAKALaura DARBS

Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas studiju programma

Autors: **Arvīds Zirnis**

Studentu apliecības Nr.: az11102

Darba vadītāja: profesore Dr.oec. Ērika Šumilo

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba „*Ekonomiskās integrācijas ietekme uz valstu konkurētspēju: ASEAN piemērs*” autors ir Arvīds Zirnis un darba zinātniskā vadītāja ir prof. Dr.oec. Ērika Šumilo. Tas sniedz ieskatu ASEAN ekonomiskās integrācijas būtībā un attīstībā, kā arī autors veic izpēti par integrācijas ietekmi uz Kambodžas un Singapūras konkurētspēju.

Bakalaura darbā tiek analizēti avoti par reģionālās integrācijas būtību, sašaurinot to līdz ekonomiskajai integrācijai, kā arī tiek apskatītas teorijas par konkurētspējas jēdzienu un tās ietekmējošajiem faktoriem. Darbā tiek apskatīta ASEAN struktūra, iekļaujot tās unikālās īpašības. Darba beigās autors ir izstrādājis secinājumus par ekonomiskās integrācijas ietekmi uz valstu konkurētspēju.

Darbs satur 85 lapaspuses, 12 tabulas, 27 attēlus un 3 pielikumus. Izmantotās literatūras saraksts ietver 74 avotus.

Atslēgas vārdi: Reģionalizācija; ekonomiskā integrācija; valstu konkurētspēja; ASEAN

ANNOTATION

The author of the Bachelor thesis *The Effects of Economic Integration on the National Competitiveness: the case of ASEAN* is Arvīds Zirnis and the Supervisor of the Thesis is prof. Dr. oec. Ērika Šumilo. The Thesis gives an overview of the content and the development of the ASEAN economic integration. Furthermore, the author conducted the research on the effects of economic integration on the competitiveness of Cambodia and Singapore.

There has been an analysis of the academic sources on the purport of Regional integration, narrowing it to economic integration; as well the theories on the concept of the national competitiveness and the factors which affect it has been addressed. The structure of the ASEAN has been examined, including its unique characteristics. The author has drawn up conclusion on the effects of economic integration on the national competitiveness.

The Bachelor Thesis consist of 85 pages, 12 tables, 27 graphical images and 3 appendixes. The Bibliography is comprised of 74 sources.

Keywords: Regionalisation; Economic Integration; National competitiveness; ASEAN

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
SATURS.....	4
APZĪMĒJUMU SARAKSTS.....	5
IEVADS.....	6
1. EKONOMISKĀ INTEGRĀCIJA UN VALSTU KONKURĒTSPĒJA.....	8
1.1. Reģionālās integrācijas būtība un tās veidi.....	8
1.2. Ekonomiskā integrācijas būtība, posmi un efekti.....	10
1.2.1. Ekonomiskās integrācijas posmi.....	12
1.2.2. Ekonomiskās integrācijas efekti.....	15
1.3. Valstu konkurētspēja.....	19
1.3.1. Valstu konkurētspējas attīstības posmi.....	26
1.3.2. Valstu konkurētspējas internacionalizācija.....	30
2. ASEAN EKONOMISKĀ INTEGRĀCIJA.....	32
2.1. ASEAN vispārējs raksturojums.....	32
2.1.1. ASEAN dalībvalstu raksturojums.....	32
2.1.2. ASEAN raksturojums - uzbūve un lēmumu pieņemšana.....	38
2.2. ASEAN ekonomiskās integrācijas attīstība.....	43
2.3. ASEAN nākotne – Ekonomiskā kopiena.....	50
2.4. ASEAN un Eiropas Savienības ekonomiskās integrācijas salīdzinājums.....	55
3. ASEAN EKONOMISKĀS INTEGRĀCIJAS IETEKME UZ VALSTU KONKURĒTSPĒJU – SINGAPŪRAS UN KAMBODŽAS PIEMĒRS.....	57
3.1. ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekme uz Singapūras un Kambodžas ekonomiku.....	57
3.2. Singapūras un Kambodžas konkurētspējas analīze.....	62
3.2.1. Singapūras konkurētspējas rādītāju analīze.....	63
3.2.1. Kambodžas konkurētspējas rādītāju analīze.....	64
3.3. ASEAN Ekonomiskās integrācijas ietekme uz Kambodžas un Singapūras konkurētspēju.....	66
SECINĀJUMI.....	75
IZMANTOTĀ LITERATŪRA.....	78
PIELIKUMI.....	86
1. pielikums. Regresijas modeļa novērtējumus 1.1. un 1.2. vienādojumam izmantojot mazāko kvadrātu metodi.....	86
2. pielikums Regresijas modeļa novērtējums 1.3. vienādojumam izmantojot mazāko metodi.....	87
3. pielikums Vienādojuma 1.3. Regresijas modeļa novērtējuma atlikumu attēls.....	88

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ACIA	ASEAN Visaptverošais investīciju līgums
AEC	ASEAN Ekonomiskā kopiena
AFAS	ASEAN Pakalpojumu pamatlīgums
AFTA	ASEAN Brīvās tirdzniecības zona
AIA	ASEAN Investīciju zona
ASC	ASEAN Drošības kopiena
ASCC	ASEAN Sociālā un kultūras kopiena
ASEAN	Dienvidastrumu Āzijas valstu asociācija
ASEAN+6	ASEAN dalībvalstis plus Austrālija, Dienvidkoreja, Indija, Japāna, Jaunzēlande un Ķīna
ASEAN-6	Filipīnas, Indonēzija, Malaizija, Singapūra un Taizeme
ATIGA	ASEAN Preču tirdzniecības līgums
ĀTI	Ārvalstu tiešās investīcijas
CEPT	Kopējo efektīvo preferenču <i>līgums</i>
CLMV	Kambodža, Laosa, Mjanma un Vjetnama
IAI	ASEAN Integrācijas iniciatīva
IKP	Iekšzemes kopprodukts
NKI	Nacionālais kopienākums
RCEP	Reģionālais visaptverošais partnerattiecību līgums (ASEAN+6)

IEVADS

Līdz ar pasaules ekonomikas globalizāciju un valstu ekonomiku savstarpējās atkarības un integrācijas palielināšanos, svarīgs jautājums ir noskaidrot ekonomiskās integrācijas ietekmi uz to ekonomikām. Eiropas Savienība ir paraugs reģionālai ekonomiskajai integrācijai un tās attīstība kopš 20.gadsimta vidus ir labi izpētīta. Savukārt, apskatot citu reģionu (piemēram, ASEAN) ekonomisko integrāciju, var secināt, ka salīdzinot ar Eiropas Savienību, šīs ekonomiskās integrācijas nav tik plaši izpētītas. Turklāt, ekonomiskās integrācijas izvērtēšana ir aktuāls jautājums ASEAN, īpaši tādēļ, ka līdz 2015.gada beigām reģions ir nolēmis integrēties tālāk, izveidojot ASEAN Ekonomisko kopienu, kas padara jautājumu par integrācijas sekām vēl nozīmīgāku.

Tāpat, aktuāls jautājums ir valstu konkurētspēja. Pirmkārt, paša jēdziena dēļ un vai vispār pieņemtais fakts, ka konkurētspējīgākas ir valstis, kuru ražošanas izmaksas ir zemākas, ir patiess. Otrkārt, tādēļ, ka ir aktuāls jautājums, kā reģionālā ekonomiskā integrācija ietekmē valstu konkurētspēju.

Kopumā šī tēma ir aktuāla arī tādēļ, ka ir maz pētījumu par ekonomiskās integrācijas ietekmi uz valstu konkurētspēju un īpaši ekonomiskās integrācijas ietekmi uz ASEAN dalībvalstīm.

Bakalaura darba **mērķis** balstoties uz reģionālās un ekonomiskās integrācijas, kā arī valstu konkurētspēju teorijām un ASEAN ekonomiskās integrācijas attīstību, noskaidrot ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekmi uz ASEAN dalībvalstu – īpaši Singapūras un Kambodžas – konkurētspēju.

Lai sasniegtu darba mērķi, autors izvirza šādus uzdevumus:

1. Apskatīt reģionālo integrāciju un noskaidrot ekonomiskās integrācijas vietu tajā;
2. Detalizēti apskatīt ekonomisko integrāciju un noskaidrot ekonomiskās integrācijas ietekmes noteikšanas veidus;
3. Noskaidrot valstu konkurētspējas jēdzienu un noteikt tās analīzes veikšanas veidus;
4. Aprakstīt ASEAN un raksturot tās ekonomiskās integrācijas attīstību;
5. Aprēķināt ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekmi uz Kambodžas un Singapūras ekonomiku un veikt rezultātu analīzi;
6. Raksturot Kambodžas un Singapūras konkurētspēju;
7. Aprobēt apskatītās valstu konkurētspējas teorijas un izvērtēt ekonomiskās integrācijas ietekmi uz Kambodžas un Singapūras konkurētspēju.

Bakalaura darba **pētāmā problēma** ir ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekme uz Singapūras un Kambodžas konkurētspēju.

Bakalaura darba pirmajā daļā tiek apkopotas dažādas integrācijas teorijas un ekonomiskās integrācijas būtība, ASEAN reģionālās integrācijas attīstības analīzei, un tiek noteikti veidi ekonomiskās integrācijas ietekmes noteikšanai, kas tiks izmantota darba trešajā nodaļā. Tāpat, šajā daļā tiek definēta valstu konkurētspēja un to ietekmējošie faktori, kas ir par pamatu trešajā daļā raksturotajai Kambodžas un Singapūras konkurētspējai.

Darba otrajā nodaļā tiks apskatīts ASEAN un tās dalībvalstu vispārējais raksturojums, kā arī ekonomiskās integrācijas attīstība, kas ilustrē darba pirmajā daļā apskatītās teorijas. Turklāt, tiek apskatīts arī ASEAN struktūra un lēmumu pieņemšana, kas ir nozīmīgs faktors ekonomiskās integrācijas attīstības raksturošanā.

Trešajā daļā, uz pirmo divu nodaļu pamata, analizēta ekonomiskās integrācijas ietekme uz Kambodžu un Singapūru, kā arī ietekme uz to konkurētspēju. Savukārt, lai būtu iespējams saprast ekonomiskās integrācijas ietekmi uz konkurētspēju, autors, trešajā nodaļā apskata Kambodžas un Singapūras konkurētspēju.

Lai tiktu izpildīti darba uzdevumi un sasniegts noteiktais darba mērķis, ir izmantotas šādas pētniecības metodes: monogrāfiskā, analītiskā un sintēzes, statistisko datu analīze un grafiskā pētījuma metodes, kā arī darbā tiek izmantota ekonometriskās modelēšanas pētījuma metode. Bakalaura darba izstrādē tiek izmantotas grāmatas, zinātniskie raksti akadēmiskajos žurnālos, dažādu organizāciju ziņojumi, dokumenti no ASEAN Sekretariāta, savukārt statistisko datu avoti ir Pasaules Banka, Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un Attīstības konference un ASEAN statistikas datu bāze.

Pētījuma periods ir 2015.gada aprīlis un maijs.

Autors bakalaura darba izstrādes laikā ir noteicis sekojošus temata sašaurinājumus:

1. Tā kā ASEAN sastāv no 10 dalībvalstīm, autors darba trešajā daļā apskatīs tikai divas dalībvalstis, kuru izvēle ir pamatota ar Globālās konkurētspējas indeksu: tiks apskatīta valsts ar augstāko un zemāko Konkurētspējas indeksa rādītāju ASEAN;
2. Termiņš konkurētspēja var tikt saistīts ar vairākiem ekonomiskiem līmeņiem, bet šajā darbā konkurētspēja tiks saistīta ar nacionālo (valstu) līmeni.

1. EKONOMISKĀ INTEGRĀCIJA UN VALSTU KONKURĒTSPĒJA

Valstis arvien vairāk saskaras ar kopējām problēmām, kuras tās var atrisināt tikai izveidojot jaunas institūcijas un noteikumus. Turklāt, valdošajā spēcīgajā globalizācijas versijā, kas apgalvo, ka valstu robežas iznīkst un valstu teritoriālā nedalāmība vairāk neattēlo mūsdienu starptautiskās politisko varu.

Tāpat, pasaules ekonomika kļūst savstarpēji arvien vairāk atkarīgas, kā rezultātā valstis izvēlas sadarboties nevis konfliktēt savā starpā.

Tādēļ, arvien vairāk tiek apspriests, vai reģionalizācijas un globalizācijas apstākļos, nacionālo valstu ēra ir beigusies?¹

1.1. Reģionālās integrācijas būtība un tās veidi

Reģionālā integrācija ir plašs un neskaidrs jēdziens. Kā min Finns Laursens (*Finn Laursen*), tad akadēmiķu vidū tiek izdalīti divi jēdzieni, kas saistīti ar reģionālo integrāciju: reģionālisms un integrācija – ir autori, kas ar reģionālisms saprot jebkādu reģionālo sadarbību, kamēr autori, kuri apskata integrāciju ar to saprot tikai ekonomisko integrāciju.²

Tajā pašā laikā, Jošinobu Jamamoto (*Yoshinobu Yamamoto*) uzskata, ka reģionālajai integrācijai ir jāveic soļi un procesi no anarhijas līdz sadarbībai, līdz modeļveida (*patterned*) sadarbībai, līdz režīmu/ institucionalizācijai un līdz starptautiskajām institūcijām ar autonomiju attiecībā pret dalībvalstīm (pārnacionālu).³

Savukārt, kā uzskata R. J. Berijs Džouns (*R.J. Barry Jones*), tad jēdzienu *integrācija* starptautiskajās attiecībās var izskaidrot, kā „formālu apvienību starp valstīm ar starptautisko līgumu palīdzību, izveidojot ekonomiskās un politiskās struktūras”⁴. Tā pat R. J. Berijs Džouns ir izdalījis iedalījumu starp *formālu* un *neformālu integrāciju*. Pēc viņa domām formālā integrācija būs starptautisko līgumu un citu legālo instrumentu - kas eksistē, lai regulētu pasākumu plašumu starp citādi attāli esošajām kopienām - apjoma un efektivitātes mērs. Savukārt, ar neformālo integrāciju šis autors min, kā kopienu satuvināšanos balstītu uz principiem un praksi – „efektīva starptautiskā režīma eksistence, kas nav balstīts uz nekādu formālu starptautisko līgumu vai vienošanos, būtu piemērs šādai neformālai integrācijai”⁵.

¹Telo, M. *European Union and New Regionalism*. Ashgate. 2014. pp. 26. – 31.

²Laursen, F. *Introductory Chapters: Regional Integration: some introductory reflections*. F. Laursen (Red.), Comparative Regional Integration Ashgate. 2010. pp. 3.

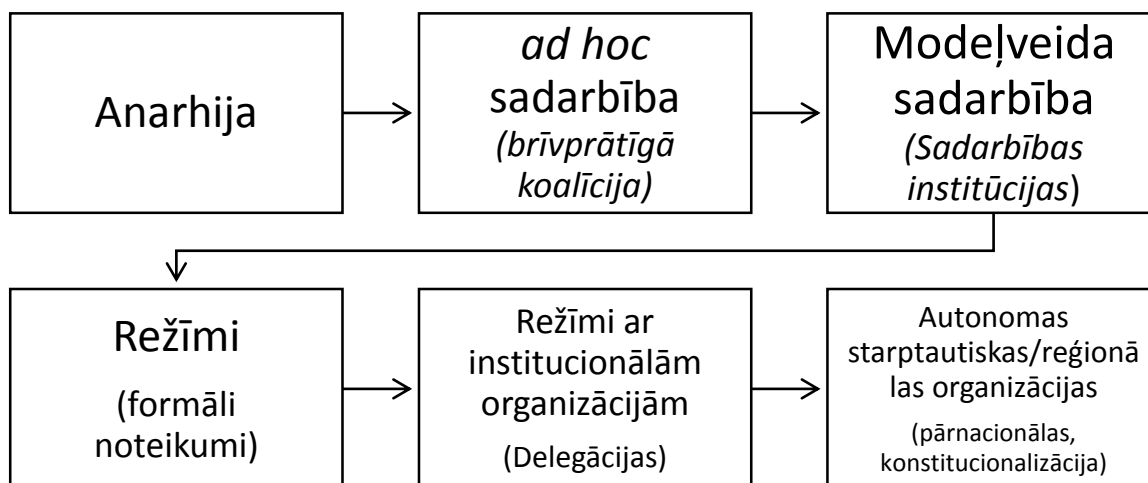
³Yamamoto, Y. *Regional integration, regional institutions, and national policies: A Theoretical and Empirical Examination of Regional Integration in Asia and Europe*. G. J. Ikenberry, Regional Integration and Institutionalization: comparing Asia and Europe. Kyoto: Shokadoh Publishers. 2012. pp. 48.

⁴Jones, R. *Globalisation and interdependence in the international political economy: rhetoric and reality*. London: Pinter Publisher. 1995. pp. 89.

⁵ Turpat, pp. 90.

Tātad formālā integrācija būs balstīta uz dažādiem legāliem instrumentiem, kamēr neformālā integrācija būs balstīta uz principiem un paradumiem.

Attēls 1.1 parāda dažādos integrācijas pakāpes veidus. Anarhijas laikā valstis ir neatkarīgas – tas var rīkoties pēc saviem uzskatiem un interesēm. Kā vienu no iemesliem, valstu vēlmei sadarboties, Jošinobu Jamamoto uzskata „nācijas pielāgo savas politikas ar citām valstīm, lai sasniegtu labākus rezultātus”¹.

att.1.1. Sadarbības un institucionalizācijas pakāpes²

Sadarbībā agrīnā stadijā ir balstīta uz *ad hoc* jeb speciālo gadījumu sadarbību – tie nav regulāri. Sadarbībai starp valstīm attīstoties, tā kļūst nepārtrauktāka un veido atkārtotus modeļus – notiek sadarbības institucionalizācija. Turklāt, sadarbības attīstības rezultātā institūcijas kļūst oficiālākas un daļēji tiek balstītas uz noteikumu kopumu, veidojot starptautiskos/reģionālos režīmus. Savukārt, režīmi dažkārt izveido un deleģē dažas no dalībvalstu funkcijām starptautiskajām organizācijām, lai uzraudzītu un kontrolētu noteikumus un lai sasniegtu režīma noteiktos mērķus. Šāda veida organizācijas var kļūt neatkarīgas no dalībvalstīm jeb kļūst pārnacionālas.³

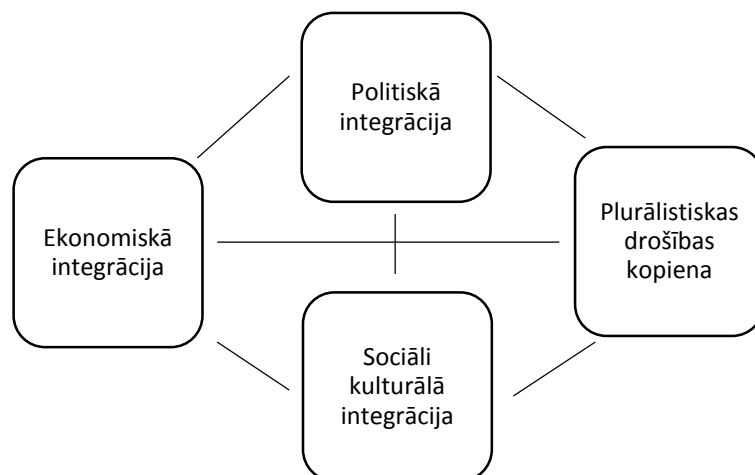
Ja tiek aplūkoti reģionālās integrācijas veidi, tad tos var iedalīt četros aspektos, kurus var apskatīt attēlā 1.2. Politisko integrāciju uzskata par ekstrēmu reģionālās integrācijas veidu, jo tās rezultātā tiek izveidota tikai viena valsts reģionā vai arī reģionā tiek izveidots pārnacionāls veidojums. Savukārt, plurālistiskas drošības kopiena nodrošina, ka valstis neķersies pie ieročiem, ja reģionā izveidosies konflikts. Turpretim, sociāli kulturālo integrāciju veido reģiona

¹Yamamoto, Y. *Regional integration, regional institutions, and national policies: A Theoretical and Empirical Examination of Regional Integration in Asia and Europe*. G. J. Ikenberry, *Regional Integration and Institutionalization: comparing Asia and Europe*. Kyoto: Shoukadoh Publishers. 2012. pp. 48.

² Turpat

³ Turpat

iedzīvotāji, lai gan tos atdala valstu robežas, bet tos vieno kopīgas vērtības un normas. Visbeidzot, ekonomiskās integrācijas, kura tiks aplūkota tālāk šajā nodaļā, mērķis ir veicināt pārrobežu saimnieciskos darījumus, kā tirdzniecību un kapitāla plūsmu.¹

att.1.2. Reģionālās integrācijas četri aspekti²

Tāpat būtiski ir pieminēt, ka attēls 1.2. parāda attiecības starp šiem reģionālās integrācijas aspektiem – tie ir savstarpēji un cēloniski saistīti. Kā atzīmē Jošinobu Jamamoto, tad ekonomiskai integrācijai attīstoties, darījumi starp reģiona iedzīvotājiem arī palielināsies, kas veicinās dalīšanos ar pamatvērtībām. Pamatojoties uz kopīgām liberālām normām starp reģiona iedzīvotājiem, reģiona valstis nonāk līdz punktam, kad tās vairs nelietos spēku, lai atrisinātu konfliktus starp tām (tā tiek dēvēta - *Deutschan pluralistic security community*).³

Diemžēl, autoram apskatot literatūras avotus, ir jāsecina, ka lielākā daļa autoru ar integrāciju tieši saprot tikai ekonomisko integrāciju, lai gan šajā apakšnodaļā tika apskatīts, ka integrācija ir kaut kas plašāks, kā tikai ekonomiskā. Tā var būt gan politiskā, drošības un sociāli kulturālā integrācija. Turklāt viens integrācija veids neizslēdz citu, tieši otrādi – papildina.

1.2. Ekonomiskā integrācijas būtība, posmi un efekti

Ungāru ekonomists Bela Bolaša (*Bela Balassa*) ekonomisko integrāciju definē kā procesu un lietu stāvokli. „Kā process, tas ietver pasākumus veidotus, lai likvidētu diskrimināciju starp dažādu valstu ekonomiskajām vienībām; kā lietu stāvoklis, to var attēlot, kā dažādu formu diskriminācijas, starp valstu ekonomikām, neesamību.”⁴ Turklāt Bela Bolaša pievērš uzmanību

¹Yamamoto, Y. *Regional integration, regional institutions, and national policies: A Theoretical and Empirical Examination of Regional Integration in Asia and Europe*. G. J. Ikenberry, *Regional Integration and Institutionalization: comparing Asia and Europe*. Kyoto: Shoukadoh Publishers. 2012. pp. 51 – 52.

² Turpat, pp. 53.

³ Turpat, pp. 51.

⁴Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. pp. 1.

atšķirībām starp ekonomisko integrāciju un sadarbību. Sadarbības galvenais mērķis ir samazināt diskrimināciju, bet ekonomiskās integrācijas process ietver pasākumus, lai likvidētu dažas diskriminācijas formas. Kā piemēru Bela Bolaša min salīdzinājumu starp starptautiskajiem tirdzniecības līgumiem, kas ir sadarbības piemērs, un tirdzniecības barjeru likvidēšanu, kas ir ekonomiskās integrācijas pasākums.¹

Kā min Villems Molls (*Willem Molle*), tad „[ekonomiskās] integrācija ir pakāpeniska ekonomisko robežu iznīcināšana starp neatkarīgām valstīm. Rezultātā šo valstu ekonomikas sāk darboties, kā viens veidojums”². Līdzīgu skaidrojumu ir devis arī Žaks Pelkmans (*Jacques Pelkmans*), kur „ekonomiskā integrācija ir definējama, kā ekonomisko robežu iznīcināšana starp divām vai vairākām ekonomikām”³. Turklāt, Žaks Pelkmans arī definē, kas ir *ekonomiskās robežas*: „jebkāda demarkācija attiecībā uz kuru preču, pakalpojumu un ražošanas faktoru, kā arī komunikācijas plūsmas mobilitāte ir relatīvi zema”⁴.

Savukārt, Jans Tinbergens (*Jan Tinbergen*) uzskata, ka ekonomiskā integrācija ir ne tikai kaut kā atcelšana, bet arī jaunas konstrukcijas izveidošana. Viņš ekonomisko integrāciju definē, kā „vēlamās starptautiskās ekonomikas struktūras izveidi, noņemot mākslīgos šķēršļus optimālai darbībai un apzināti ieviešot visus vēlamos koordinācijas un apvienošanas elementus”⁵.

Pīters Robsons (*Peter Robson*) ir norādījis, ka ekonomiskajai integrācijai ir divas nozīmīgas rakstura iezīmes, kuras veidojot situāciju definē ekonomisko integrāciju. Šīs rakstura iezīmes ir: pirmkārt, kā jau tas tika minēts iepriekš, apmaiņa starp neatkarīgu valstu grupu, likvidējot vai būtiski samazinot tirdzniecības barjeras starp tām, kā arī šī sadarbība veicina paplašinātu specializāciju; otrkārt, tās ietver diskrimināciju pret ne-grupas locekļiem.⁶ Tas nozīmē, atvieglojot tirdzniecību vienai ar otru, tiek diskriminētas valstis, kas nav grupas locekles, jo tām joprojām ir regulēta tirdzniecība. Turklāt, pēc šī autora domām, šāda situācija izveidojas procesa rezultāta, ilgā laika posmā, kura laikā tiek veiktas progresīvas korekcijas ar mērķi izveidot lietu stāvokli, kurā grupas ietvaros tiek paplašināta specializācija un apmaiņa.⁷

Jāmin, ka Jans Tinbergens runā arī par *pozitīvo* un *negatīvo* integrāciju. Viņaprāt negatīvā integrācija ir „politikas, kas vērstas uz noteiktu starptautiskās ekonomikas instrumentu

---

¹Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. pp. 2.

²Molle, W. *The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited. 2006. pp. 4.

³Pelkmans, J. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. 2006. Harlow: Prentice Hall. pp. 2.

⁴Turpat

⁵Tinbergen, J. (1954). *International Economic Integration*. Amsterdam: Elsevier. 1954. pp. 95. Pieejams tiešsaistē: <http://repub.eur.nl/pub/15343> (skatīts: 03.05.2015).

⁶Robson, P. *Economic Integration in Africa*. London: George Allen & Unwin Ltd. 1968. pp. 25 – 26.

⁷Turpat, pp. 26.

atcelšanu”¹, piemēram, muitas tarifu, kvotu atcelšana būtu uzskatāmas par negatīvu integrāciju, kamēr pozitīvā integrācija ir vērsta uz politiku saskaņošanu, piemēram, uz nodevu un akcīžu, kā arī tiešo nodokļu saskaņošanu.

Kā ir norādījis gan Žaks Pelkmans, gan VILLEMS MOULS, tad ekonomiskajai integrācijai ir divas dimensijas/iedalījumi: tirgus integrācija un ekonomisko politiku integrācija. Kā uzskata Žaks Pelkmans, tad „tirgus integrācija ir ekonomiskās integrācijas esence”², jo lielākā daļa ekonomisko politiku ir tieši saistītas ar tirgus rīcību, struktūru, sniegumu vai tirgus sadales rezultātiem. Turklāt, kā definē Žaks Pelkmans, tad tirgus integrācija „ir uzvedības jēdziens, kas norāda, ka tirgus dalībnieku darbībās dažādos reģionos vai dalībvalstīs ir vērsti uz piedāvājuma un pieprasījuma apstākļiem visā savienībā”³. Šis autors arī uzskata, ka tirgus integrāciju ir iespējams izmērīt ar cenu konverģences pakāpes palīdzību.

Savukārt, politikas integrācija, pēc Žaka Pelkmana domām, var aptvert dažādas ekonomiskās politikas, izmantojot dažādus instrumentus, tādēļ šis autors min, ka politikas integrācija nav tik precīzs koncepts, kā tirgus integrācija. Turklāt, saistību un vienveidības līmenis var mainīties no konsultācijām un sadarbības līdz kopējām politikām vai pilnas centralizācijas.⁴

1.2.1. Ekonomiskās integrācijas posmi

Jau iepriekš minētais autors, Bela Bolaša, ir arī viens no pirmajiem, kas definēja, kādi ir ekonomiskās integrācijas attīstības posmi. Tomēr, kā min Žaks Pelkmans, tad šie posmi nebūtu jāuztver, kā secība, jo ne vienmēr šāda secība tiek ievērota praksē, bet šī secība palīdz labāk izprast posmu papildinājumus.⁵

Bela Bolaša izdala piecus ekonomiskās integrācijas posmus, atkarībā no ekonomiskās integrācijas pakāpes:

1. Brīvās tirdzniecības zona;
2. Muitas savienība;
3. Vienotais tirgus;
4. Ekonomikas savienība;
5. Kopējā ekonomiskā integrācija⁶

¹ Tinbergen, J. (1954). *International Economic Integration*. Amsterdam: Elsevier. 1954. pp. 122. Pieejams tiešsaistē: <http://repub.eur.nl/pub/15343> (skatīts: 03.05.2015).

² Pelkmans, J. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. 2006. Harlow: Prentice Hall. pp. 6.

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Turpat, pp. 8.

⁶ Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. pp. 2.

Brīvās tirdzniecības zonā tiek atcelti tarifi un kvotas starp dalībvalstīm, bet valstis saglabā tiesības noteikt tarifus un kvotas pret trešajām valstīm, kas nav brīvās tirdzniecības zonā. Kā tas tika norādīts iepriekš, tad brīvajās tirdzniecības zonās valstis vienojas atcelt tarifus savā starpā, bet atšķirībā no muitas savienības, valstis pašas nosaka tarifus pret valstīm, kas neietilpst zonā.

Viena no brīvās tirdzniecības zonas pazīmēm ir izcelsmes noteikumi (*rules of origins*). Tie tiek izveidoti, lai izvairītos no preču pārkraušanas – t.i. valsts, kas nav zonas dalībniece importē kādā no zonas dalībvalstīm, kurai ir vizemākais tarifs noteiktai preču grupai un pēc tam no šīs valsts eksportē tālāk bez tarifiem, tādā veidā apejot augstākos tarifus un neoficiāli radot muitas savienību (zemākais tarifs kļūst par zonas ārējo tarifu).¹ Savukārt izcelsmes noteikumi ir noteikta prasība, kas jāsasniedz, lai preces izcelsme būtu no kādas valsts vai zonas un tādēļ saņemtu tarifa atvieglojumus.² Parasti šādas prasības ir noteikts daudzums (procentuāli), cik daudz ir jābūt saražotam izcelsmes valstī.

Savukārt, izveidojot muitas savienību valstis apņemas ne tikai atcelt tarifus un kvotas starp dalībvalstīm, bet to harmonizēšana attiecībā uz trešajām valstīm. Dziļāka ekonomiskā integrācija norisinās vienotā tirgus ietvarā, kur ne tikai dalībvalstis vienojas par tirdzniecības, bet arī par ražošanas faktoru brīvās kustības ierobežojumu atcelšanu. Ekonomiskās savienības ietvarā dalībvalstis vienojas par jau iepriekš minētajiem noteikumiem, kā arī par valstu ekonomiskās politikas daļas saskaņošanu, kas izskaidroja diskrimināciju, šo atšķirīgo politiku dēļ (piemēram, nodokļi un citas regulācijas, kas atšķiras no valsts uz valsti). Kopējā ekonomiskā integrācija nozīmē monetārās, fiskālās, sociālās un preciklisko politiku apvienošanu, turklāt šajā ekonomiskās integrācijas līmenī ir nepieciešams izveidot pārnacionālu varas orgānu, kura lēmumi būtu saistoši visām dalībvalstīm.³

Ja apvieno Jana Tinbergena un Bela Bolašas idejas, tad pozitīvā integrācija tikai pastāv pēdējos divos posmos – izveidojoties ekonomiskajai savienībai un kopējai ekonomiskajai integrācijai; kamēr pārējās integrācijas pakāpēs ir novērojama negatīvā integrācija.⁴

Vilems Mouls ir piedāvājis nedaudz plašāku ekonomiskās integrācijas posmi (skat. 1.1. tabulu). Lai arī Vilema Moula ekonomiskās integrācijas posmi ir diezgan līdzīgi Bela Bolaša izstrādātajiem posmiem, tomēr viņš ir izdalījis šos posmus pēc ekonomiskās integrācijas

---

¹ Plummer, M., Cheong, D., & Hamanaka, S. *Methodology for Impact Assessment of Free Trade Agreements*. Asian Development Bank: Mandaluyong City; 2010. pp. 8. Pieejams tiešsaistē: http://aric.adb.org/pdf/FTA_Impact_Assessment.pdf (skatīts: 03.05.2015)

² Clausing, K. A. *Customs Unions and Free Trade Areas*. Journal of Economic Integration, 2000, pp. 424.

³ Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. pp. 2.

⁴ Pelkmans, J. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. 2006. Harlow: Prentice Hall. pp. 7.

veidiem, turklāt ir pievienojis jaunu posmu, kā monetārā savienība, ko nebija izdarījis Bela Bolaša.

1.1.tabula

Ekonomiskās integrācijas posmi¹

Ekonomiskās integrācijas posmi	Posmu rakstura iezīmes
Tirgus integrācija	
Brīvā tirdzniecība zona	Importa tarifi un kvotas tiek atceltas starp dalībvalstīm, bet nav kopīgi tarifi pret trešajām valstīm
Muitas savienība	Tiek atcelti šķēršļi iekšējai tirdzniecībai starp dalībvalstīm un ir kopējs ārējais tarifs pret trešajām valstīm
Vienotais tirgus	Sastāv no (1) pilnīgi brīva iekšējā tirgus (t.i. brīva produktu (preču un pakalpojumu) un ražošanas faktoru (darbaspēka un kapitāla) plūsma) un (2) kopējas ārējās produktu un ražošanas faktoru regulācijas
Ekonomiskā politikas integrācija	
Ekonomiskā savienība	Vienotais tirgus tiek papildināts ar visnozīmīgāko jomu ekonomisko politiku augstas pakāpes koordināciju vai pat apvienošanu. Piemēram, tirgus regulācija, konkurence un industriālā struktūrām
Monetārā savienība	Vienota valūta, kas cirkulē pa dalībvalstīm. Brīva kapitāla plūsma savienībā
Ekonomiskā un monetārā savienība	Apvieno rakstura iezīmes gan no ekonomiskās, gan monetārās savienības, bet ir augstas pakāpes makroekonomikas un budžeta politikas koordinācija
Citu politiku integrācija	
Politiskā savienība	Integrācija ir paplašināta aiz ekonomikas un ietver tādas jomas, kā pretnoziegumu politiku un ārpolitiku, kā arī ietverot drošības politiku

¹Autora paša veidota tabula pēc **Molle, W.** *The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy.* Aldershot: Ashgate Publishing Limited. 2006. pp.10 – 11.

Pilnīga savienība	Tas paredz pilnīgu iesaistīto ekonomiku un kopējo politiku daudzās svarīgās jomās apvienošanu. Piemēram, sociālā aizsardzība un ienākumu nodokļu standartizēšana varētu būtu pilnīgas savienības kompetencē. Situācija ir kā vienotā valstī un tādēļ tiktu izvēlēta kāda konfederācijas vai federācijas forma.
-------------------	--

1.2.2. Ekonomiskās integrācijas efekti

Ja tiek aplūkoti ekonomiskās integrācijas efekti, tad pārsvarā tie tiek minēti saistībā ar muitas savienībā. Viens no pirmajiem autoriem, kas runā par šo tēmu ir Džeikobs Viners (*Jacob Viner*) jau 1950.gadā. Viņš izveidoja atšķirību starp diviem terminiem: tirdzniecības veidošanās (*trade creation*) un tirdzniecības novirzīšanu (*trade diversion*)¹. Tie arī tiek dēvēti par *statiskajiem* ekonomiskās integrācijas efektiem.

Ekonomiskās integrācijas efekti tiek iedalīti divos veidos: jau iepriekš minētie statiskie efekti un dinamiskie efekti.

Kā ir aprakstījis Bela Bolaša, tad statiskie efekti ir efektivitāte resursu sadalījumā, bet dinamisko efektu rezultātā palielinās ienesīgums, ārējā ekonomika u.t.t.² Par dinamiskajiem efektiem tie tiek saukti tādēļ, ka ražošanas faktori, īpaši kapitāls un darbaspēks, ir mainīgie lielumi.³

Kā min Ričards Lipsejs, tad teorija, pārsvarā, apskata, kā ekonomiskās integrācija (muitas savienību izveide) ietekmē valstu labklājību. Šī ietekme uz labklājību rodas no dažādiem avotiem:

1. Ražošanas specializācija atbilstoši salīdzinošās priekšrocības teorijai, kas ir pamats klasiskā ieguvumi no tirdzniecības gadījumam;
2. Mēroga ekonomija;
3. Izmaiņas tirdzniecības nosacījumos;
4. Piespiedu izmaiņas efektivitātē, palielinātas konkurences dēļ;
5. Ekonomiskās izaugsmes tempu izmaiņas.⁴

¹ Lipsey, R. G. *The Theory of Customs Unions: Trade Diversion and Welfare*. *Economica*, 24(93), 1957, pp. 40.

² Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. pp. 22.

³ Robson, P. *Economic Integration in Africa*. London: George Allen & Unwin Ltd. 1968. pp. 33.

⁴ Lipsey, R. G. *The Theory of Customs Unions: A General Survey*. *The Economic Journal*, 70(279), 1960, pp. 496.

Ekonomiskās integrācijas statistiskie efekti

Kā tas tika minēts iepriekš, tad viens no pirmajiem autoriem, kurš aprakstīja ekonomiskās integrācijas statistiskos efektus bija Džeikobs Viners. Viņš uzskatīja, ka muitas savienība var rezultēties **tirdzniecības veidošanās** vai **tirdzniecības novirzīšanā**. Tirdzniecības veidošanās ietver sevī pārvirzi no augstu izmaksu iekšzemes ražošanas uz zemāku izmaksu ražotāju partnervalstī. Savukārt, tirdzniecības novirzīšana nozīmē, ka ražošana tiek pārvirzīta no zemāku izmaksu ražotāja ārpus savienības uz augstāku izmaksu ražotāju partnervalstī. Tiek minēts, ka tirdzniecības veidošana palielina izcelsmes valsts labklājību, kamēr tirdzniecības novirzīšana to mazina.¹

1.2. tabula

Preces (X) cena trijās valstīs, EUR²

Valsts	A	B		C
		Cena ar tarifu	Cena bez tarifa	
Cena	35	26	26	20
Tarifs (A) = 100%	35	52	26	40
Tarifs (A) = 50%	35	39	26	30

Tabula 1.2. ir piemērs, kas parāda, kā notiek tirdzniecības veidošanās un tirdzniecības novirzīšana muitas savienības izveidošanās gadījumā. Šajā piemērā, A valsts tiek uzskatīta par izcelsmes valsti, B – par partnervalsti un C – pārējā pasaule.

Ja A valsts uzliek 100% tarifu, tas būs pietiekami, lai pasargātu X preces iekšējo tirgu un tas būtu pietiekami neizdevīgi, lai šo precī importētu no citām valstīm. Tomēr izveidojot muitas savienību ar valsti B, valsts A iegūtu precī par 26 eiro, 35 eiro vietā – kas nozīmē, ka valstij A ir izdevīgāk importēt precī X no tās partnervalsts B un līdz ar to mainīsies tirdzniecības paradumi, kas ir tirdzniecības veidošanās piemērs.

Savukārt, ja valsts A uzliek 50% lielu tarifu, kas rezultētos tajā, ka valsts A jau pirms muitas savienības izveidošanās importētu no zemāko izmaksu avota – šajā gadījumā no valsts C; muitas savienības izveidošanās gadījumā ar valsti B, nozīmētu, ka valsts A eksportētu nevis

¹Cooper, C., & Massell, B. F. *A New Look at Customs Union Theory*. The Economic Journal, 75(300), 1965, pp. 742.

² Tabula adaptēta pēc Lipsey, R. G. *The Theory of Customs Unions: A General Survey*. The Economic Journal, 70(279), 1960, pp. 497

no valsts C, bet no valsts B, jo šajā brīdī valsts B pārdotu preci X par zemāku cenu (par 26 EUR), kas ir piemērs tirdzniecības novirzīšanai.

Ekonomiskās integrācijas dinamiskie efekti

Autori Džozefs Brada (*Josef C. Brada*) un Hosē Mendezs (*Jose A. Mendez*) min, ka 1960-to gadu Eiropas Ekonomiskās kopienas un Eiropas Brīvās tirdzniecības zonas dalībvalstu straujā izaugsme radīja ticību tam, ka ekonomiskajai integrācijai ir ietekme uz valstu ekonomisko aktivitāšu līmeni un izaugsmi. Tomēr, jau iepriekš apskatītie, statistiskie efekti nespēja pietiekami izskaidrot, kādēļ ekonomikas attīstās tik strauji. Tomēr, dinamiskie efekti, cenšas izskaidrot ekonomisko izaugsmi ar lielāku investīciju līmeņu un straujāku tehnoloģiskā progresa palīdzību.¹

Džozefs Brada un Hosē Mendezs uzskata, ka dinamiskos efektus nav iespējams aplūkot vienotā modelī, tādēļ viņi tos iedala divās kategorijās: (1) ekonomiskā integrācija palielina ražošanas faktoru ievades izaugsmes līmeni, tādēļ pieaug izlaides līmenis; (2) tehnoloģiskā progresa līmenim ekonomiskajā apvienībā pieaugot tā, ka pat ražošanas faktoru ievadei paliekot nemainīgai, pieaug izlaides līmenis.

Līdzīgu viedokli ir paudis Haralds Badingers (*Harald Badinger*), kurš min, ka pastāv uz tehnoloģijām balstīta un uz investīcijām balstīta ekonomiskās integrācijas ietekme uz izaugsmi. Viņš min, ka faktoru produktivitāti nenosaka tikai pētniecības un attīstības pamatkapitāls valstī, bet arī tā daudzums tirdzniecības partnervalstīs. Turklāt, ekonomiskā integrācija veicina tehnoloģiju pāriešanu no ārvalstīm, tādā veidā veicinot valsts iespējas uzlabot savu efektivitāti, piedaloties partnervalstu tehnoloģiskajos procesos.²

Līdzīgu viedokli ir paudis arī Bela Bolaša, ka ekonomiskā integrācija rada labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, samazinot investīciju risku prēmiju jeb rada mazāku nenoteiktību, turklāt ekonomiskā integrācija samazina kapitāla izmaksas, daudz efektīvāku finanšu tirgu dēļ.³ Tādā veidā veicinot kapitāla plūsmu starp ekonomiskās apvienības valstīm.

Ekonomiskās integrācijas ietekme uz investīcijām

Džozefs Brada un Hosē Mendezs ir izveidojuši modeli, lai aprēķinātu ekonomiskās integrācijas ietekmi uz investīcijām, ko var redzēt vienādojumā 1.1., kas ir paredzēts attīstības valstu gadījumam un vienādojumā 1.2., kurš ir paredzēts attīstīto valstu gadījumam. Šāda

---

¹**Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Economic Integration*. The Review of Economics and Statistics, 70(1), 1988, pp. 163.

²**Badinger, H.** *Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States*. Review of World Economics, 141(1), 2005, pp. 53.

³ Turpat, pp. 54.

atšķirība starp attīstības un attīstītajām valstīm ir izveidota, autoriem uzsverot, ka reālā ārzemju kapitāla ieplūšana ir noteicošs kapitāla plūsmas faktors.¹ Vienādojums attīstības valstīm:

$$INV_{i,t} = a_0 + a_1RY_{i,t} + a_2FY_{i,t} + a_3CU_{i,t} + a_4CUDT_{i,t} + e_{i,t} \quad [1.1.^2]$$

Vienādojums attīstītajām valstīm:

$$INV_{i,t} = a_0 + a_1RY_{i,t} + a_3CU_{i,t} + a_4CUDT_{i,t} + e_{i,t} \quad [1.2.^3],$$

kur $INV_{i,t}$ – reālā iekšējā kapitāla veidošanās (I) dalīts ar reālo iekšzemes kopproduktu (Y) valstī i t gadā;

$RY_{i,t}$ – reālā iekšzemes kopprodukta izaugsme valstī i t gadā;

$FY_{i,t}$ – reālā ārzemju kapitālā pieplūdums dalīts ar reālo iekšzemes kopproduktu valstī i t gadā;

$CU_{i,t} - 0$, ja valsts i nav integrācijas shēmas dalībniece t gadā; 1 – pārējos gadījumos;

$CUDT_{i,t} - (CU_{i,t} / (t - 1950))$

$e_{i,t}$ – traucējuma termins

Vienādojums tiek dalīts ar Y jeb reālo iekšzemes kopproduktu (IKP), lai izvairītos no heteroskedastitātes modelī. Savukārt, fiktīvi mainīgais $CU_{i,t}$ mēra pastāvīgās vai ilgtermiņa integrācijas ietekmi uz kapitāla formāciju. Tomēr, integrācijai var būt pārejoša ietekme uz investīciju apjomu, tādēļ šie pārejošie efekti tiek mērīti ar $CUDT_{i,t}$.⁴

Ekonomiskās integrācijas ietekme uz produkcijas izlaides apjomu

Atšķirība no uz investīcijām balstītas ekonomiskās integrācijas ietekmi uz izaugsmi, tad uz tehnoloģijām balstītas ekonomiskās integrācijas ietekme uz izaugsmi aprēķināšanā [1.3.], Džozefs Brada un Hosē Mendezs, vairāk neizdala modeli starp attīstības un attīstītajām valstīm. Šajā gadījumā modelis tika veidots atkarībā no darbaspēka un kapitāla ievades izaugsmes, kopējo ražošanas faktoru produktivitātes izaugsmes un no integrācijas ietekmes uz produktivitātes izaugsmi, kā arī ekonomiskajai integrācijai ietekmē tehnoloģiskā procesa attīstību. Modelis ir apkopots 1.3. vienādojumā.

¹ **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Economic Integration*. The Review of Economics and Statistics, 70(1), 1988, pp. 164.

² **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Regional Economic Integration & How Effective is the CMEA? An International Comparison*. National Council for Soviet and East European Research. 1988. pp. 4. Pieejams tiešsaistē: <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/pre1998/1988-800-9-4-Brada.pdf> (skatīts: 18.05.2015)

³ Turpat, pp. 5.

⁴ **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Economic Integration*. The Review of Economics and Statistics, 70(1), 1988, pp. 164.

$$RY_{i,t} = a_0 + a_1 RK_{i,t} + a_2 RL_{i,t} + a_3 CU_{i,t} + a_4 T + u_{i,t} \quad [1.3.^1]$$

$RK_{i,t}$ – kapitāla uzkrājuma valstī i izaugsme t gadā;

$RL_{i,t}$ – iedzīvotāju skaita pieaugums valstī i t gadā;

T – $(t - 1950)$

$u_{i,t}$ – traucējuma termins

Kā min autori, Džozefs Brada un Hosē Mendezs, tad iedzīvotāja skaita pieaugums aizstāj darbaspēku, informācijas nepieejamības dēļ un labāka pieejamā darbaspēka atspoguļojuma dēļ. Secinājumi no šī modeļa ir, ja b_3 ir pozitīvs, tad ekonomiskā integrācija palielina tehnoloģiskā progresa izaugsmi starp dalībvalstīm.

Ekonomiskā integrācija ir garš process, kas noved pie tirdzniecības ierobežojumu samazinājuma un pat atcelšanas, kā arī pie jaunu starptautisko veidojumu rašanās. Pārsvārā tiek izmantoti pieci ekonomiskās integrācijas posmi, un ir svarīgi atzīmēt, ka valstu ekonomikām integrējoties, tas var nenotikt secīgi. Turklāt, ekonomiskā integrācija atstāj iespaidu uz valstu ekonomikām. Šie efekti tiek iedalīt statistajos (tirdzniecības veidošanās un novirzīšanās) un dinamiskajos efektos (ekonomiskās integrācijas ietekme uz investīcijām un uz tehnoloģijām/ražošanas izlaides apjomu).

1.3. Valstu konkurētspēja

Ekonomiskās integrācijas un globalizācijas apstākļos, katrai valstij kļūst arvien svarīgāk uzlabot savu konkurētspēju pasaulē.

Viens no pirmajiem autoriem, kas aplūko valstu konkurētspēju ir Maikls Porters (*Michael E. Porter*), kurš uzskata, ka produktivitāte, ar kuru tiek izmantoti valsts resursi, ietekmē valstu ekonomisko labklājību. Valstu ekonomikas progresē, kad tās uzlabo savas konkurētspējas pozīcijas, sasniedzot augstākās kārtas konkurences priekšrocības to pašreizējās industrijās un attīstot spēju konkurēt jaunās, augstākas produktivitātes segmentos un nozarēs. Turklāt nozīmīga ir tirdzniecība, kad eksports no produktīvām industrijām atļauj produktu importu no nozarēm, kur valstī valda zemāka produktivitāte. Turklāt, arī tiešās investīcijas tiecas pārvietot zemākās produktivitātes nozares uz ārzemēm vai pretēji atļauj augstas produktivitātes industrijām labāk ieiet ārzemju tirgos.²

¹ **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Regional Economic Integration & How Effective is the CMEA? An International Comparison.* National Council for Soviet and East European Research. 1988. pp. 7. Pieejams tiešsaistē: <https://www.ucis.pitt.edu/nceer/pre1998/1988-800-9-4-Brada.pdf> (skatīts: 18.05.2015)

² **Porter, M. E.** *The Competitive Advantage of Nations.* New York: The Free Press. 1990. pp. 544.

Kā min Dung-Sang Čū (*Dong-Sung Cho*), tad konkurētspēju varētu definēt, kā „relatīvais spēks, kas ir nepieciešams, lai uzvarētu sāncensībā pret konkurentiem”¹. Turklāt šis pats autors arī ir atzīmējis, ka pastāv trīs konkurētspēja kategorijas: firmu, industriju un valstu konkurētspēja. Šajā darbā tiks aplūkota valstu konkurētspēja.

Savukārt, kā paredz Pasaules Ekonomiskā foruma (*World Economic Forum*) izveidotā pasaules konkurētspējas indekss (*Global Competitiveness Index*), tad konkurētspēju var definēt, kā „institūciju, politiku un faktoru kopumu, kas ietekmē valsts produktivitātes līmeni”². Tā pat šajā ziņojumā tiek minēts, ja valstis ir konkurētspējīgākas, ir iespējams, ka to ekonomiskas pieaugums straujāk.³

Atgriežoties pie Maikla Portera izstrādātās teorija, viņš atklāj, ka valstu konkurētspēju ietekmē vairāki faktori: ražošanas faktoru stāvoklis, pieprasījuma stāvoklis, saistītās un atbalstošās nozares un uzņēmumu stratēģijas, struktūra un sāncensība⁴, kā arī svarīgi ir pieminēt faktorus, kā valdība un iespējamība, kas var ietekmēt valstu konkurētspēju.⁵

Maikls Porters ar ražošanas faktoru stāvokli saprot, kvalificēts darbaspēks vai infrastruktūra, kas nepieciešams valsts ekonomikai. Savukārt, pieprasījuma stāvoklis ir vietējo nozaru produktu vai pakalpojumu pieprasījums. Saistošo un atbalstošo nozaru esamība vai neesamība, kas ir starptautiski konkurētspējīga. Kamēr, uzņēmumu stratēģija, struktūra un konkurence ir nosacījumi, kā valstis pārvalda uzņēmumu dibināšanu, organizēšanu un vadīšanu, kā arī vietējās konkurences raksturs.⁶ Iespējamība ir notikumi, kas attīstās ārpus kontroles iespējām – kā tehnoloģiskie atklājumi, kari, ārpolitikas attīstība. Visbeidzot, valdības spēj ietekmēt visus pārējos faktorus ar dažādām politikām, piemēram, pretmonopola likumi spēj ietekmēt iekšzemes konkurenci, kamēr regulācijas var izmainīt vietējo pieprasījuma struktūru. Un investīcijas izglītībā, spēj uzlabot ražošanas faktoru stāvokli.⁷

Visu šo minētu faktoru apvienojums rada sistēmu jeb M.Portera *romba modeli*, ko var aplūko attēlā 1.3. Šie faktori rada vidi kurās valstu uzņēmumi tiek izveidoti un kurā tie konkurē. Ražošanas faktoru pieejamība ir svarīga nozaru konkurētspējas priekšrocībai, savukārt informācija nosaka kuras iespējas tiks izmantotas un kurā virzienā tiks virzīti ražošanai

---

¹ **Cho, D.-S.** *From national competitiveness to bloc and global competitiveness.* An International Business Journal, 8(1), 1998, pp. 12.

² **Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T.** *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth.* World Economic Forum. 2014. pp 4. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

³ Turpat

⁴ **Porter, M. E.** *The Competitive Advantage of Nations.* New York: The Free Press. 1990. pp. 71.

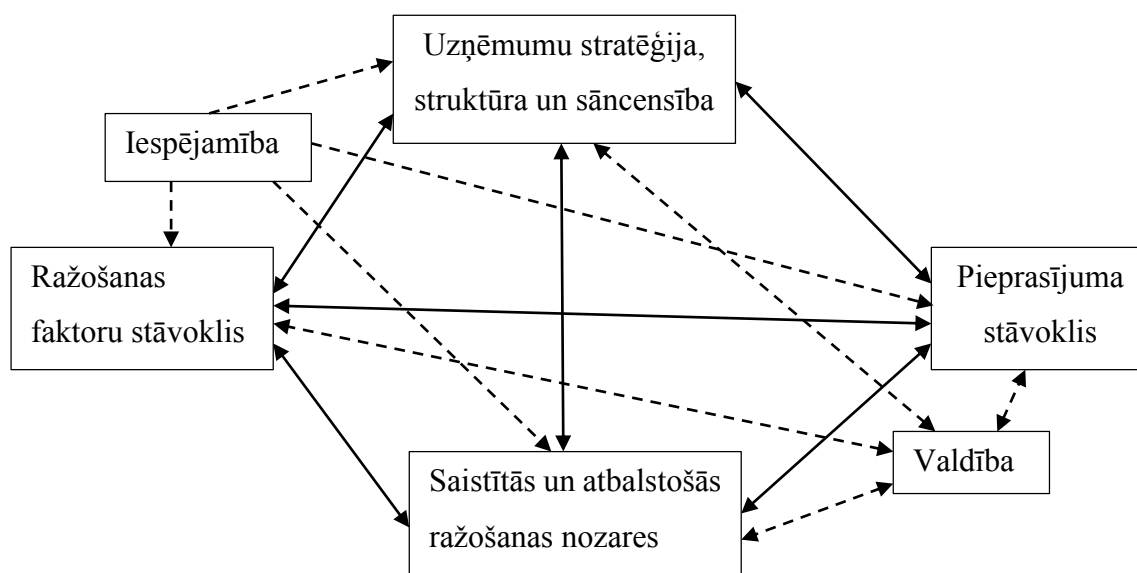
⁵ Turpat, pp. 73.

⁶ Turpat, pp. 71.

⁷ Turpat, pp. 73.

nepieciešamie resursi. Visbeidzot, šie faktori izdara spiedienu uz uzņēmumiem, lai tie investē un rada inovācijas.¹

Ir svarīgi atzīmēt, ka Maikla Portera pamatvienība valstu konkurētspējas analīzē ir nozares. Viņš uzskata, ka valstis gūst panākumus nevis izolētās nozarēs, bet gan nozaru klasteros – sasaistītās nozarēs. Valstu ekonomikas veido vairāku klasteru kopums, kuru veidojumi un konkurētspējas priekšrocības avoti atspoguļo ekonomiku attīstības statusu.²

att. 1.3. *M.Portera romba modelis*³

Tomēr, Maikla Portera modelis nav ideāls. Vairāki autori ir norādījuši uz šī modeļa nepilnībā, tā piemēram, Alans Rugmens (*Alan M. Rugman*) un Džozefs D'Krūzs (*Jospeh R. D'Cruz*) savā darbā ar Kanādas piemēru cenšas parādīt, kādēļ Maikla Portera nacionālais romba modelis neizskaidro valstu konkurētspēju ārpus triādes (Japānas, ASV un ES). Šie autori arī min, ka Maikls Porters nav aprakstījis ārvalstu tiešo investīciju dabu – M.Porters savā darbā definē tikai izejošās ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) un, ka tās ir valstu konkurētspēju avots, kamēr ārvalstu meitasuzņēmumi (un ārvalstu īpašumā esošie uzņēmumi) nav konkurētspējas priekšrocības avots un ienākošās ārvalstu investīcijas nav veselīgas valstu konkurētspējai. Kā min Alans Rugmens un Džozefs D'Krūzs, tad 70% no Kanādas tirdzniecības veido 50 daudz nacionālie uzņēmumi, no kuriem puse pieder ārvalstu uzņēmumiem (1990).⁴

¹ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 71

² Turpat., pp. 73.

³ Turpat, pp. 127.

⁴ Rugman, A., & D'Cruz, J. (1993). *The "Double Diamond" Model of International Competitiveness: The Canadian Experience*. *Management International Review*, 33, 1993, pp. 24. Pieejams tiešsaitē: <http://www.jstor.org/stable/40228188> (skatīts: 28.04.2015)

Kā min Dung-Sang Čū, tad valstu konkurētspējas aizsākumi ir meklējami jau 1940-tajos gados un tie ir balstīti uz tirdzniecības teorijām, kā Olina (*Ohlin*) un Leontjeva (*Leontief*) teorijas. Savukārt tās sakņojas klasiskajā Rikardo (*Ricardo*) salīdzināmās priekšrocības teorijā, kas argumentē, ka nācījas faktoru apdāvinātība nosaka valsts konkurētspēju pret citām valstīm. Tas noved pie tā, ka valstis specializēsies nozarēs, kur tās ir konkurētspējīgākās – t.i. valstis kuras ir darbaspēka bagātīgas, specializēsies darbietilpīgās nozarēs, savukārt valstis kuras ir kapitāla bagātīgas, specializēsies kapitālietilpīgās nozarēs. Tas savukārt noved pie secinājuma: „valsts konkurētspēja ir augsta, ja valstīm ir darbaspēka, kapitāla un/vai resursu pārbagātība ar zemām cenām”¹.

Tomēr Dung-Sang Čū argumentē, ka tas neizskaidro faktu realitātē – pasaulē eksistē vairākas valstis, kuras atbilst iepriekš minētajām īpašībām, tomēr tām ir vāja ekonomika, turklāt eksistē pretēji piemēri – spēcīga un konkurētspējīga ekonomika, bet nav resursu pārbagātība. Turklāt, mūsdienu pasaulē, pateicoties ekonomiskajai integrācijai, ražošanas faktori ir kustībā starp valstīm, tādēļ resursu pārbagātība vairs nespēja noteikt valstu konkurētspēju.²

Dung-Sang Čū min, lai novērtētu valstu konkurētspēju ir jāapskata trīs aspekti:

1. Fiziskie faktori:
  - a. Resursu apdāvinātība
  - b. Biznesa vide;
  - c. Saistītā un atbalstošās ražošanas nozares;
  - d. Iekšzemes pieprasījums
2. Cilvēku faktors:
  - a. Strādnieki;
  - b. Poliņiki un birokrāti;
  - c. Uzņēmēji;
  - d. Profesionālie vadītāji un inženieri
3. Ārējie faktori:
  - a. Notikumu iespējamība³

Kā min Dung-Sang Čū, tad pie fiziskiem faktoriem tiek minēti resursu apdāvinātība, ar kuriem saprot resursus, kas ir nepieciešami, lai veiktu ekonomiskās aktivitātes, turklāt, ja valstīm ir daudz šo resursu, tad tie nodrošina valstu konkurētspēju. Savukārt, biznesa vidē iekļauj gan redzamās, gan neredzamās daļas – redzamās daļas būs valstī pieejamā infrastruktūra (ceļi, ostas, telekomunikāciju iespējas u.c.), kas ir nepieciešama valsts ekonomiskās aktivitātes

---

¹ **Cho, D.-S.** *From national competitiveness to bloc and global competitiveness.* An International Business Journal, 8(1), 1998, pp. 13.

² Turpat

³ Turpat, pp. 14.

nodrošināšanai; savukārt ar neredzamo daļu saprot cilvēku kapitālistiskās vērtības, tirgus likumus un kārtību, turklāt pie šīs daļas arī varētu minēt tirgus ieejas šķēršļus. Pie fiziskajiem faktoriem svarīgi ir arī minēt saistītās un atbalstošās ražošanas nozares – saistītās ražošanas nozares ir saistītas ar tādām nozarēm, kas izmanto tās pašas tehnoloģijas, ražošanas resursus, izplatīšanas tīklus vai tirgus veicināšanas aktivitātes. Savukārt, par atbalstošajām nozarēm tiek uzskatīti pakalpojumu sektori, kā finanšu, apdrošināšanas, informācijas, transporta u.c. sektori. Visbeidzot svarīgi ir minēt iekšējo pieprasījumu, kas ir saistīts gan ar kvantitatīvajiem, gan kvalitatīvajiem tirgus aspektiem, kas veicina valstu konkurētspēju.

Pie cilvēku faktoriem tiek minēti, strādnieki, kas veic pamata ekonomiskās aktivitātes; politiķi un birokrāti, kas formulē un izpilda ekonomiskos plānus (politiku); uzņēmēji, kas veic investīcijas, neskatoties uz iespējamajiem riskiem; profesionālie vadītāji, kas ir atbildīgi par uzņēmējdarbības vadību un inženieri, kuri nepārtraukti veido jaunas tehnoloģijas.¹

Kā pēdējo faktoru Dung-Sang Čū ir norādījis notikumu iespējamība, kas ir vides izmaiņas, ko nav iespējams iepriekš paredzēt vai kurām ir maza saistība ar starptautisko uzņēmējdarbības sistēmu. Šādas izmaiņas varētu būt tehnoloģiskie atklājumi, naftas produktu satricinājumi, straujas svārstības kapitāla vai valūtas apmaiņas tirgos, konfliktu rašanās starp valstīm u.c. Šādi notikumu spēj ietekmēt fiziskos un cilvēku faktorus, kas atstāj iespaidu uz valstu konkurētspēju.²

Maikla Porta un Dung-Sang Čū izveidotā konkurētspējas apskatītie faktori ir diezgan līdzīgi – abi autori par svarīgiem uzskata valstīm piederošos resursus, infrastruktūru, strādnieku kvalifikācija, kā arī apkārtējie notikumi, kurus nav iespējams paredzēt. Tomēr, Dung-Sang Čū ir pievērsis vairāk uzmanības valsts lomai konkurētspējas ietekmēšanai un ne tikai aprakstos izmantojot terminu *valsts*, bet gan uzsverot, birokrātu un politiķu lomu konkurētspējas ietekmēšanā. Kā arī svarīgi ir atzīmēt, ka Globālais konkurētspējas indekss analizē dažādu tirgu efektivitāti.

Vēl plašāku modeli nekā to izveidoja Maikls Porters un Dung-Sang Čū, ir izveidojis Pasaules Ekonomikas forums. Sekojošie 12 faktori ir apvienoti Globālās konkurētspējas indeksā:

1. Institūcijas;
2. Infrastruktūra;
3. Makroekonomiskā vide;
4. Veselības aprūpe un pamatizglītība;

---

¹ Cho, D.-S. *From national competitiveness to bloc and global competitiveness*. An International Business Journal, 8(1), 1998, pp. 14.

² Turpat, pp. 15 – 17.

5. Augstākā izglītība un apmācības;
6. Preču tirgus efektivitāte;
7. Darba tirgus efektivitāte;
8. Finanšu tirgus attīstība;
9. Tehnoloģiskā gatavība;
10. Tirgus izmērs;
11. Uzņēmējdarbības komplicētība;
12. Inovācijas

Ja tiek aplūkots katrs faktors tuvāk¹, tad **institūciju** kvalitātei ir liela nozīme – pārmērīgai birokrātijai un regulējumam, korupcijai, valsts līgumu negodīgumam, pārskatāmības neesamībai, nespēja piedāvāt pakalpojumus uzņēmējdarbības nozarei rada nozīmīgas ekonomiskās izmaksas uzņēmumiem, kā arī samazina valstu ekonomikas attīstību. Turklāt, pienācīga valsts finanšu pārvaldība ir nozīmīga, lai radītu uzticamību valstu ekonomiskajai videi.

Kā otru faktoru Globālās Konkurētspējas indeksā tiek minēta **infrastruktūra**, kas ir svarīga, lai nodrošinātu ekonomikas efektīvu darbību, kā arī tas ir svarīgs faktors, lai noteiktu ekonomiskās aktivitātes vietu un aktivitātes vai nozares veidu, kurš var attīstīties valstī. Turklāt, labi attīstīta infrastruktūra var samazināt attāluma efektus starp reģioniem, integrējot nacionālos tirgus un savienojot tos ar citu valstu vai reģionu tirgiem ar zemākām izmaksām.

Savukārt, trešais faktors analizē **makroekonomiskās vides** stabilitāti. Tās nekārtība ietekmē ekonomiku un uzņēmējus – piemēram, augstas inflācijas apstākļos uzņēmumi nespēj darboties efektīvi vai arī valdības nespēj nodrošināt pakalpojumu sniegšanu, ja tām ir nepieciešams maksāt augstas procentu likmes par iepriekšējiem parādiem. Citiem vārdiem sakot, ekonomika nespēj augt, ja makroekonomiskā vide nav stabila.

Veselības aprūpe un pamatizglītība ir svarīgi faktori, kas ietekmē valstu konkurētspēju. Bez veselīga darbaspēka nespēj pilnvērtīgi strādāt un tādēļ būs mazāk produktīvi. Tāpat ir svarīga pamatizglītība, jo pienācīgas pamatizglītības trūkums var uzlikt ierobežojumus uzņēmumu attīstībai, jo uzņēmumiem varētu būt grūtības turpināt izaugsmi piegādes ķēdē, ražojot daudz sarežģītākus un vērtības ietilpīgus (*value-intensive*) produktus.

Līdzīgi, kā jaut tika minēts pie iepriekšējā faktora, tad izglītībai ir liela nozīme valstu konkurētspējas ietekmēšanā. **Augstākā izglītība un apmācības** ir svarīgs faktors, lai uzņēmējdarbību virzītu prom no vienkāršiem ražošanas procesiem un produktiem uz daudz

---

¹ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. pp. 6 - 10. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

tehnoloģiski attīstītākiem produktiem. Kā min Globālās Konkurētspējas indeksa autori, tad globalizācija prasa no valstīm attīstīt augsti izglītota darbaspēka kopumu, kurš ir spējīgs izpildīt sarežģītus uzdevumus un ātri pieņemt strauji mainīgo vidi un mainīgās ražošanas sistēmas vajadzības.

Nākamie trīs faktori ir saistīti ar dažādu tirgu efektivitāti un attīstību. Kā pirmo ir jāmin **preču tirgus efektivitāte**, kas ir saistīts ar veselīgu gan iekšējā, gan ārējā tirgus konkurenci, kurš veicina preču tirgus efektivitāti. Tas savukārt uzlabo uzņēmumu produktivitāti, nodrošinot, ka tikai visefektīvākie uzņēmumi ražo preces, kuras pieprasa tirgus. Preču tirgus efektivitāte ir saistīta ar valstu valdību iejaukšanos tirgū (regulācijas, nodokļi), kā arī ar protekcionalisma politiku, kas tiek uzskatīti par neproduktīviem.

Otrais tirgus, kura efektivitāti apskata Globālais Konkurētspējas indekss ir **darbaspēka tirgus**. Darbaspēka tirgus efektivitāte un elastīgums ir kritiski svarīgi, lai darbinieki būtu sadalīti pēc to visefektīvākās izmantošanas ekonomikā un tiktu nodrošināts, ka tie saņem nepieciešamās iniciatīvas, lai sniegtu vislabākos centienus savās darbavietās. Turklāt, šis faktors ir svarīgs, lai nodrošinātu darbinieku sniegumu un valstīm piesaistītu talantus.

Savukārt, **finanšu tirgus attīstība** ir svarīga, lai finanšu resursi, no iedzīvotāju ietaupījumiem un ārzemju investīcijām, tiktu sadalīti efektīvi. Tas nozīmē, ka finanšu tirgiem būtu jāsadala resursi pēc augstākajām paredzamajām atdeves likmēm, nevis uz projektiem, kas ir politiski saistīti. Turklāt, svarīga ir finanšu tirgus uzraudzība, lai pasargātu investoru ieguldījumus ekonomikā.

Kā devītais faktors, tiek minēts **tehnoloģiskā gatavība**, kas norāda uz valstu veiklību pārņemt jau eksistējošās tehnoloģijas, lai uzlabotu tās nozaru produktivitāti. Ir nepieciešams atzīmēt, ka šajā faktorā netiek apskatītas valsts spējas radīt jaunas tehnoloģijas – inovācijas, bet gan tiek apskatīts tehnoloģiju pieejamība uzņēmumiem valstī.

Tirgu lielums ietekmē produktivitāti, ko lieli tirgi atļauj uzņēmumiem izmantot apjomradītus ietaupījumus. Turklāt, starptautiskie tirgi ir kļuvuši par aizvietotāju vietējiem tirgiem, īpaši, mazu valstu gadījumos – eksports var aizvietot vietējo pieprasījumu, tādējādi tas var paplašināt tirgus. Šis ir svarīgs ieguvums ekonomiskās integrācijas apstākļos, kad valstīm integrējoties paplašinās tirgus.

Svarīgi ir minēt **uzņēmējdarbības komplicētība** (*Business sophistication*), kas apvieno divus elementus: valsts uzņēmējdarbības tīklu kvalitāti un individuālu uzņēmumu darbības un stratēģijas kvalitāti.

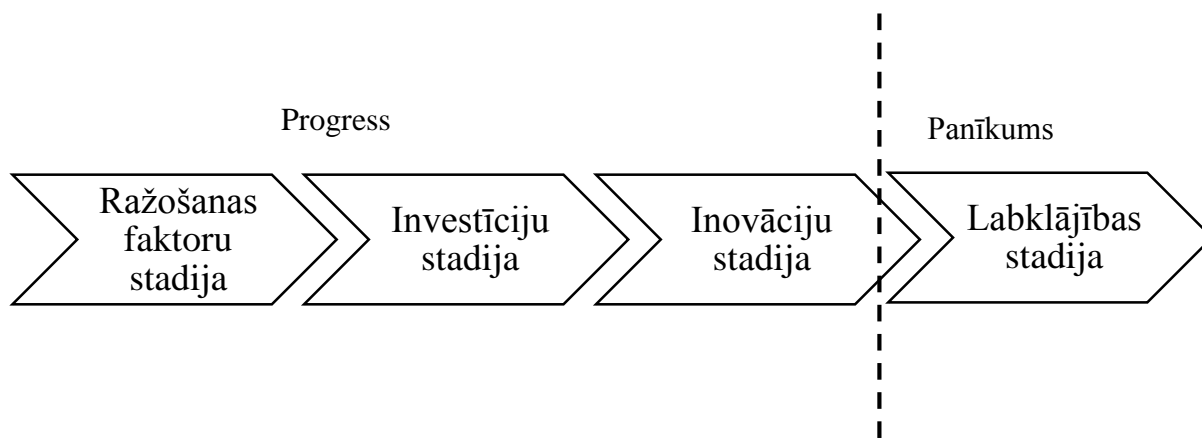
Visbeidzot, pēdējais faktors, kas ietekmē valstu konkurētspēju ir **inovācijas**. Lai gan ir iespējams sasniegt būtiskus ieguvumus uzlabojot institūcijas, infrastruktūru, samazinot makroekonomisko nestabilitāti vai uzlabojot cilvēku kapitālu, tomēr visi šie faktori noved pie

samazinātas atdeves. Tāpat tas notiks ar preču, finanšu un darbaspēka tirgus efektivitāti. Ilgtermiņā, dzīves līmeni var uzlabot ar tehnoloģisko inovāciju palīdzību, kā to var novērot vēsturiski – jaunu tehnoloģiju atklāšana ir bijusi par pamatu ekonomiku produktivitātes pieaugumam. Šis faktors ir īpaši svarīgs ekonomikām, kas ir augstāk attīstītas. Uzņēmumiem šādās ekonomikās ir jāizveido produkti un procesi, lai saglabātu savu konkurētspēju un pārvietotos uz augstākas pievienotās vērtības aktivitātēm. Šādā progresā ir nepieciešama vide, kas veicinātu inovatīvas aktivitātes, un kuras atbalstītu gan privātais, gan valsts sektors.

1.3.1. Valstu konkurētspējas attīstības posmi

Kā tas jau ir saprotams, valstis attīstās dažādi un pasākumi valstu konkurētspējas uzlabošanai atšķirsies no valsts uz valsti, tādēļ ir svarīgi noskaidrot, kādā konkurētspējas attīstības posmā valstis ir, lai tā spētu uzlabot savu konkurētspēju.

Porters turklāt ir izveidojis konkurētspējīgas attīstības posmu iedalījumu, kuru arī izmanto Pasaules Ekonomikas foruma Konkurētspējas indeksā (atšķirība ir otrajā stadijā – Konkurētspējas indeksā tiek izmantots *efektivitātes stadija (efficiency-driven stage)*). Šie posmi parāda uz valstu uzņēmumu priekšrocību īpašību avotiem. Kā min Porters, tad šie posmi, līdzīgi, kā ekonomiskās integrācijas posmi, nenotiek secībā un valstīm nav jāiziet šie posmi pēc kārtas.

att. 1.4. Valstu konkurētspējas attīstības posmi¹

Attēls 1.4. parāda Maikla Portera iedalītos valstu konkurētspējas attīstības posmus, tie ir: ražošanas faktoru stadija (*Factor-driven*), investīciju stadija (*Investment-driven*), inovāciju

¹ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 546.

stadija (*Innovation-driven*) un labklājības stadija (*Wealth-driven*). Pirmie trīs posmi iekļauj valstu konkurētspējas priekšrocības uzlabošanu un būs saistīta ar progresīvu valstu ekonomiskās labklājības pieaugumu. Savukārt ceturtajā posmā ir sagaidāms panīkums.¹ Šo posmu raksturojumu ir apkopots 1.3. tabulā, kurā tiek aprakstīts valstu konkurētspējas attīstības posmi, izmantojot Maikla Porter romba modeli.

1.3. tabula

Valstu konkurētspējas attīstību posmu raksturojums pēc M. Portera romba modeļa²

	Ražošanas faktoru stāvoklis	Uzņēmumu stratēģija, struktūra un sāncensība	Pieprasījuma stāvoklis	Saistītās un atbalstošās nozares
Ražošanas faktoru stadija	Pamatfaktori ir nozīmīgs priekšrocību avots			
Investīciju stadija	1. Ražošanas pamatfaktori joprojām ir valstu priekšrocība; 2. Tiek radīti daudz attīstītāki ražošanas faktori	1. Uzņēmumu un indivīdu motivācija ir augsta; 2. Iekšējā konkurence ir intensīva;	Iekšzemes pieprasījuma lielums un izaugsme kļūst par priekšrocību	
Inovāciju stadija	1. Tiek izveidoti un modernizēti attīstīti un specializēti ražošanas faktori; 2. Selektīvo faktoru trūkumi paātrina konkurētspējas priekšrocības uzlabošanu	Uzņēmumi attīsta globālas stratēģijas	1. Pieprasījuma komplicētība kļūst par priekšrocību; 2. Iekšzemes pieprasījums sāk internacionalizēties ar valsts starptautiskajiem uzņēmumiem	Saistītās un atbalstošās nozares ir labi attīstītas
Labklājības stadija	Daudzkārtēju (kumulatīva) pagātnes investīcijas ražošanas faktoru veidošana	1. Motivācijas samazinājums; 2. Konkurences pagurums	Pieprasījuma priekšrocība samazinās līdz pašreizējai vai pagātnes ar labklājību saistītajām nozarēm	Klasteri samazinās

¹ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 546.

² Autora paša veidota tabula pēc Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 547 - 558.

	saglabājas, kā priekšrocība			
--	-----------------------------	--	--	--

Ražošanas faktoru stadija

Kā tas ir redzams 1.3.tabulā, tad šajā stadijā valstu konkurētspējas avots ir saistīts ar ražošanas faktoriem, kā dabas resursi, labvēlīgi apstākļi kādas labības kultūru audzēšanai vai arī daļēji kvalificēta darbaspēka pārpilnībai vai zemas tā izmaksas.

Ražošanas faktoru stadijā ekonomikas ir jūtīgas uz pasaules ekonomiskajiem cikliem un valūtas kursu svārstībām, kas ir kā dzinulis pieprasījumam un relatīvajām cenām. Turklāt, dabas resursu pārpilnība var radīt augstu iekšzemes kopproduktu uz vienu iedzīvotāju ilgstošam laika periodam, tomēr, ekonomikās ražošanas faktoru stadijā ir slikts pamats produktivitātes ilgstošam pieaugumam.

Turklāt, kā tiek norādīts Globālajā Konkurētspējas indeksā, tad ietekmējušie faktori šajā stadijā būs labi funkcionējošas institūcijas, labi attīstīta infrastruktūra, stabila makroekonomiskā vide un veselīgs darbaspēks, kurš ir ieguvis vismaz pamatizglītību.¹

Investīciju stadija

Šajā posmā svarīga ir valstu nozaru spēja pieņemt un uzlabot ārējās tehnoloģijas, kas ir iegūtas ar investīciju palīdzību, izmantojot licencēšanu, kopējos uzņēmumus vai jebkuru citu veidu, kas ļauj konkurēt daudz prasīgākās nozarēs un nozaru segmentos.

Valstis un to pilsoņi un uzņēmumu, visi investē investīciju stadijas ekonomikā, lai uzlabotu ražošanas faktoros no pamata uz daudz attīstītākiem un, lai izveidotu modernu infrastruktūru. Šajā stadijā pieaug kvalificēts darbaspēks, tomēr joprojām tas saņem relatīvi zemu atalgojumu. Turklāt pieaugošā iekšējā konkurence valstī piespiež uzņēmumus nepārtraukti investēt, lai samazinātu izmaksas, uzlabotu produktu kvalitāti, ieviestu jaunus modeļus un modernizētu ražošanas procesus. Turklāt, valsts nozaru spēja absorbēt un uzlabot ārvalstu tehnoloģijas ir svarīgs faktors, lai sasniegtu investīciju stadiju. Tā ir viena no galvenajām atšķirībām starp ražošanas faktoru un investīciju stadiju.²

Ja tiek aplūkots attēls 1.4. un 1.3. tabulu, tad investīciju stadijā konkurences priekšrocība tiek radīta uzlabojot ražošanas faktoru stāvokli, kā arī uzņēmumu stratēģijas, struktūras un konkurenci. Lai arī valstu uzņēmumi joprojām saglabā savas pamatfaktoru cenas priekšrocības, tomēr konkurences priekšrocība paplašinās, iekļaujot zemu izmaksu, bet

¹ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth.* World Economic Forum. 2014. pp. 10. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

² Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations.* New York: The Free Press. 1990. pp. 548.

attīstītākus faktoros, kā universitātēs apmācītus inženierus, kas nozīmē, ka valstī ir labi funkcionējoši faktoru radīšanas mehānismi, kā izglītības iestādes un pētījumu institūti.¹

Tomēr, stadijai ir raksturīgs, ka ražošana ir gandrīz pilnībā balstīta uz ārzemju tehnoloģijām, ārzemju iekārtām un ārvalstu sastāvdaļām, kas nozīmē, ka atkarība no ārvalstu piegādātājiem var ierobežot inovāciju attīstību.²

Lai gan Globālajā konkurētspējas indeksā nav minēta investīciju stadija, bet tomēr varētu runāt, ka **efektivitātes palielināšanas posms** varētu būt kaut kas līdzīgs Maikla Portera minētajai stadijai. Līdzīgi, kā Investīciju stadijā, tad valstu konkurētspēju ietekmē augstākā izglītība un apmācības, efektīvs preču tirgus, labi funkcionējošs darbaspēka tirgus, kā arī spēja izmantot eksistējošo tehnoloģiju priekšrocības. Šajā posmā, valstīm jāspēj attīstīt efektīvu ražošanas procesu un uzlabot produktu kvalitāti, jo ir pieaugušas strādnieku algas, kamēr ražojumu cenas ir palikušas nemainīgas.³

Inovāciju stadija

Inovācijas stadiju var nodēvēt par konkurētspējas augstāko punktu, jo tiek pilnībā izmantoti visi konkurētspējas avoti, kā tas norādīts 1.3. tabulā.

Šai stadijai ir raksturīgs personīgo ienākumu palielināšanās, augstāki izglītības līmeņi, augstākas prasības pēc ērtībām, kas rezultējas pieprasījuma sarežģītībā. Turklāt pieaug konkurence uzņēmumu vidū, kas paātrina uzlabojumus un inovācijas. No saistītajām nozarēm izveidojas jaunas konkurētspējīgas nozares.⁴

Tomēr, samazinās konkurētspēju priekšrocība saistībā ar ražošanas faktoriem. Tā vietā, selektīvo faktoru trūkumi stimulē inovācijas, kas attīsta produktus un procesu tehnoloģiju. Turklāt, pateicoties augošajām universitātēm, pētniecības iestādēm un infrastruktūrai, uzņēmumi vairs ne tikai piesavinās un uzlabo tehnoloģijas, bet arī veido tās.⁵

Līdzīgu uzskatu pauž arī Globālais konkurētspējas indekss, kas min, ka šajā stadijā uzņēmumiem ir jāsaņem ar jauniem un unikāliem produktiem, izmantojot komplicētus ražošanas procesus.⁶

---

¹ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 549.

² Turpat, pp. 550 - 551.

³ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. pp. 10. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

⁴ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 553.

⁵ Turpat, 554

⁶ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. pp. 10. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

Labklājības stadija

Labklājības stadija ir saistīta ar starptautiskās konkurētspējas panīkumu un galvenais avots, kas veicina konkurētspēju labklājības stadijā ir bagātība, kas ir jau sasniegta. Tas rada galveno problēmu šajā stadijā, ka pagātnes uzkrātā bagātība nespēj atbalstīt bagātības līmeni.¹

Turklāt, valstis zaudē konkurētspējas priekšrocības, jo tās cenšas saglabāt pašreizējo līmeni, nevis to uzlabot, kas rezultējas, ka valstu konkurētspēja var novirzīties uz iepriekšējām stadijām.

1.3.2. Valstu konkurētspējas internacionalizācija

Kā tas tika pieminēts iepriekš, tad vairāki autori norāda, ka Maikla Portera romba modelī ir vairākas nepilnības. Turklāt šis modelis nespēj parādīt integrācijas un globalizācijas sekas uz valstu konkurētspēju un tās avotiem. Tā uzskata Džons Dannings (*John H. Dunning*) un min, ka valstu integrācijas gadījumā nacionālie rombi ir jāaizstāj ar pārnacionāliem rombiem.²

Turklāt, Džons Dannings min, ka ir maldinoši uzskatīt, ka nacionālo konkurētspēju nosaka iekšzemes resursi un iespējas. Tāpat viņš ilustrē šo domu ar piemēru, ka Japāna nebūtu tur, kur tā šobrīd atrodas neizmantojot iespēju uzlabot savu konkurētspējas priekšrocību ar ASV un Eiropas resursus.³

Kā jau tas tika pieminēts iepriekš, tad arī Alans Rugmens un Džozefs D'Krūzs uzskata, ka Maikla Portera romba modelis neraksturo situāciju, kad valstis ekonomiski integrējas. Autori mēģina izskaidrot šo ar ASV un Kanādas brīvās tirdzniecības līguma palīdzību.

Attēls 1.5. parāda Alana Rugmena un Džozefa D'Krūza radīto Ziemeļamerikas romba modeli. Brīvās tirdzniecības līgumam stājoties spēkā Kanādās uzņēmumi saprot, ka tie ir tiešā konkurencē ar uzņēmumiem, kas darbojas ASV rombā. Turklāt, kanādieši saprot, ka viņi vairs nevar paļauties tikai uz iekšzemes rombu un Kanādas dabas resursiem, bet inovācijas un izmaksu konkurētspēja ir īpaši nozīmīga un tā pieprasa piekļuvi ASV rombām.

Brīvās tirdzniecības līgums ir veicis izmaiņas Kanādas tirgū, t.i. kanādiešu patērētājiem ir labāka pieeja ASV ražotiem produktiem un pakalpojumiem, kas tos padara arvien līdzīgāku ASV patērētājiem.⁴

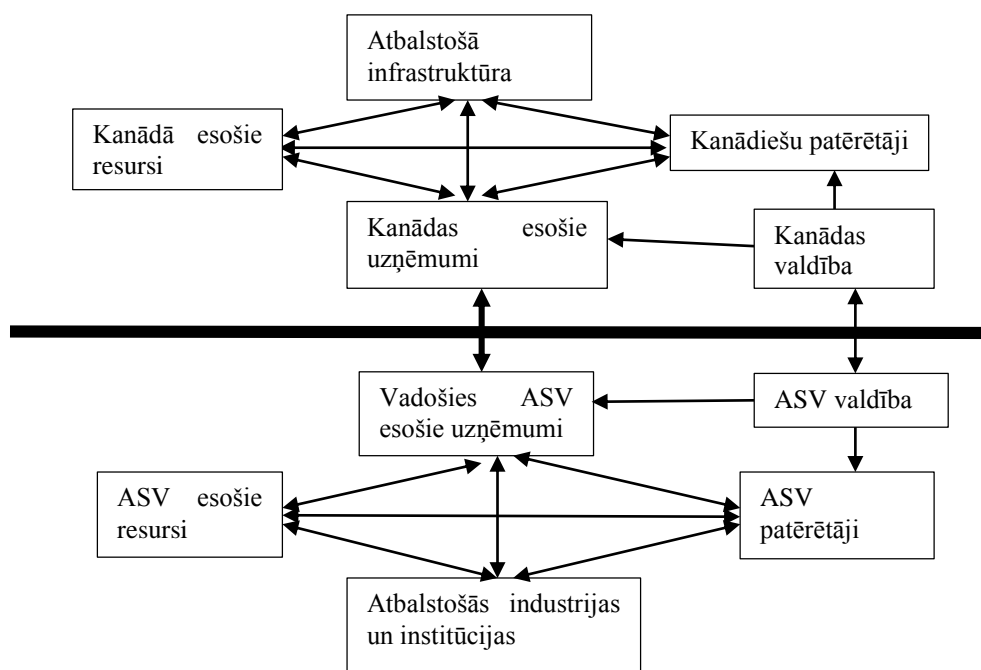
---

¹ Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. pp. 556.

² Dunning, J. *Internationalizing Porter's Diamond*. *Management International Review*, 33, 1993, pp. 12. Pieejams tiešsaistē: <http://www.jstor.org/stable/40228187> (skatīts: 28.04.2015)

³ Turpat, pp. 13.

⁴ Rugman, A., & D'Cruz, J. (1993). *The "Double Diamond" Model of International Competitiveness: The Canadian Experience*. *Management International Review*, 33, 1993, pp. 31. Pieejams tiešsaistē: <http://www.jstor.org/stable/40228188> (skatīts: 28.04.2015)

att. 1.5. *Ziemeļamerikas romba modelis*¹

Turklāt, izveidojoties brīvās tirdzniecības līgumam zūd jēga ASV uzņēmumiem atvērt meitasuzņēmumus Kanādā, jo tiem jau ir tieša pieeja tirgum. Tāpat, tas rada papildus konkurenci ne tikai Kanādas uzņēmumiem, bet arī ASV meitasuzņēmumiem. Kā norādīja Alans Rugmens un Džozefs D'Krūzs, tad tieši tas ir par iemeslu kādēļ neilgi pēc brīvās tirdzniecības līguma noslēgšanas tika slēgtas vairākas ASV meitasuzņēmumu rūpnīcas Kanādā.²

Tādēļ var secināt, ka ekonomikām integrējoties un samazinot tirdzniecības un citas barjeras starp tām, paplašinās noieta tirgus un tādēļ vairs nav iespējams valstu konkurētspēju apskatīt izmantotjot tikai vienas valsts konkurētspējas rombu.

Autoram apskatot dažādo literatūru par valstu konkurētspēju, secina, ka valstu konkurētspējas noteicošie avoti ir vairāku faktoru kopums, piemēram, Maikla Portera piedāvātajā teorijā ir noteicoši seši faktori, kamēr Dung-Sang Čū veidotajā modelī ir deviņi. Tomēr, autors uzskata, ka vislabāk valstu konkurētspēju atspoguļo Globālais konkurētspējas indekss. Tāpat valstis var iedalīt grupās pēc to konkurētspējas attīstības posmiem, kuri arī dod ieskatu valstu konkurētspējas raksturojumā. Turklāt, valstu konkurētspēju ietekmē globalizācija un ekonomiskā integrācija – paplašinot tirgu un radot spēcīgāku konkurenci tajā.

¹ Rugman, A., & D'Cruz, J. (1993). *The "Double Diamond" Model of International Competitiveness: The Canadian Experience*. *Management International Review*, 33, 1993, pp. 32. Pieejams tiešsaitē: <http://www.jstor.org/stable/40228188> (skatīts: 28.04.2015)

² Turpat

2. ASEAN EKONOMISKĀ INTEGRĀCIJA

2.1. ASEAN vispārējs raksturojums

ASEAN (angliski: *Association of Southeast Asian Nations*; latviski: Dienvidaustrum Āzijas valstu asociācija) ir politiska un ekonomiska valstu apvienība, ko veido desmit Dienvidaustrumu Āzijas valstis – Bruneja, Filipīnas, Indonēzija, Kambodža, Laosas TDR, Malaizija, Mjanama, Singapūra, Taizeme un Vjetnama.

ASEAN tika izveidots 1967.gada 8.augustā, vienojoties Filipīnu, Indonēzijas, Malaizijas, Singapūras un Taizemes ārlietu ministriem ASEAN deklarācijā. Šīs deklarācijas mērķis bija reģionālās sadarbības, ekonomikas, sociālajā, kultūras, tehnoloģiskās, izglītības un citās jomās, izveide, kā arī veicināt reģionālo mieru un stabilitāti.¹

Kā jau min deklarācijas mērķi, tad viens no iemesliem, kādēļ izveidojās ASEAN bija politiskais un drošības stāvoklis reģionā – dažām ASEAN dalībvalstīm bija teritoriāli strīdi (Autors pēc iepriekš studētiem preses izdevumiem vēlas norādīt uz teritoriālo strīdu piemēriem starp Malaiziju un Filipīnām, Indonēziju un Malaiziju u.c., kā arī pēc autora domām svarīgi būtu atzīmēt teritoriālo konfliktu starp vairākām ASEAN dalībvalstīm un Ķīnas Tautas Republiku, kas valda Dienvidķīnas jūra par vairākām salām, kas varētu būt papildus iemesls šāda reģionālā veidojuma izveidei), kā arī aukstā kara iespaidā vēlējās apvienot dibinātājvalstis pret komunismu (pret valstīm, kurās valdīja savādāka politiskā un ekonomiskā sistēma).²

2.1.1. ASEAN dalībvalstu raksturojums

Apvienojot desmit valstis, ASEAN ir viens no daudzveidīgākiem reģionālajiem modeļiem pasaulē – reģionā ir izplatītas visas nozīmīgākās pasaules reliģijas, piemēram, Indonēzijā vien ir sešas oficiālās reliģijas³, turklāt valstī visizplatītākā reliģija ir islāms, kamēr Filipīnas pārsvarā ir kristīga valsts.

Tabula 2.1. apkopo vispārēju informāciju par ASEAN dalībvalstīm: to iedzīvotāju skaitu, nominālo IKP, kā arī IKP uz vienu iedzīvotāju. Turklāt, tabulā ir iespējams aplūkot tirdzniecības sadalījumu: dalībvalstu tirdzniecību ASEAN iekšienē un tirdzniecību ar pārējo

---

¹ ASEAN. History: The Founding of ASEAN. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/asean/about-asean/history> (skatīts: 05.05.2015)

² Chia, S. Y. *The ASEAN Economic Community: Progress, Challenges, and Prospects*. Asian Development Bank Institute: Tokyo; 2013. pp. 5. Pieejams tiešsaistē: <http://www.adbi.org/files/2013.10.25.wp440.asean.economic.community.progress.challenges.pdf> (skatīts: 12.05.2015)

³ *Indonesia – Investment*. Religion in Indonesia. Pieejams tiešsaistē: <http://www.indonesia-investments.com/culture/religion/item69> (skatīts: 10.05.2015)

pasauli. Kā lielākā daļa līdzīgu viedojumu arī ASEAN nav viendabīga. Iedzīvotāju skaits variē no 406 tūkstošiem Brunejā līdz pat 248 miljoniem iedzīvotāju Indonēzijā.

Ja aplūko nominālo ASEAN dalībvalstu IKP, tad vislielākā ASEAN ekonomika ir Indonēzijā, kamēr viens no mazākajiem IKP ir Laosas TDR. Turklāt, var redzēt sakarību, ka Indonēzijai esot lielākajai valstij pēc iedzīvotāju skaita, tā ir arī lielākā ekonomika reģionā.

Savukārt, apskatot ienākumu līmeni – IKP uz vienu iedzīvotāju – tad starp vislielākajiem ienākumiem un mazākajiem ienākumiem atšķirība ir 62 reizes: Mjanmā IKP uz vienu iedzīvotāju ir tikai 887.8 ASV dolāri, kamēr Singapūrā, kur ir vislielākais IKP uz vienu iedzīvotāju, tas sasniedz 55 182.5 ASV dolārus. Turklāt, šis rādītājs Singapūrā ir lielāks nekā lielākajai daļai Eiropas Savienības dalībvalstu. Tas tikai apliecina cik ASEAN ir dažāds – tā apvieno vienas no nabadzīgākajām valstīm pasaulē ar vienām no bagātākajām.

2.1.tabula

ASEAN vispārējā informācija¹

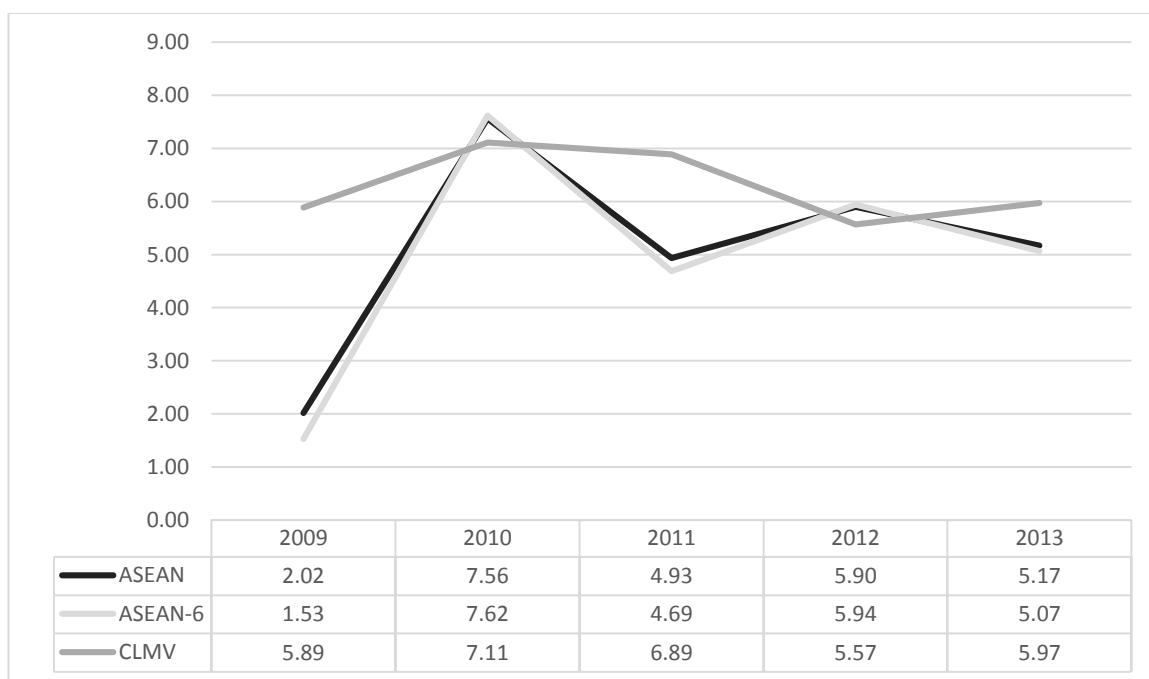
Dalībvalstis	Iedzīvotāju skaits (tūkst.; 2013.gads)	IKP (miljoni USD; 2013.gads)	IKP uz vienu iedzīvotāju (USD; 2013.gads)	Tirdzniecība ar ASEAN dalībvalstīm (% no kopējās tirdzniecības; 2013.gads)	Tirdzniecība ar pārējo pasauli (% no kopējās tirdzniecības; 2013.gads)
Bruneja	406.2	16 117.5	16 117.5	29.8	70.2
Filipīnas	99 384.5	269 024.0	2 706.9	19.1	80.9
Indonēzija	248 818.1	860 849.5	3 459.8	25.6	74.4
Kambodža	14 962.6	15 511.1	1 036.7	22.5	77.5
Laosas TDR	6 644.0	10 283.2	1 547.7	63.4	36.6
Malaizija	29 948.0	312 071.6	10 420.5	27.4	72.6
Mjanma	61 568.0	54 661.2	887.8	42.1	57.9
Singapūra	5 399.2	297 941.3	55 182.5	26.4	73.6
Taizeme	68 251.0	387 573.8	5 678.7	21.7	78.3
Vjetnama	89 708.9	171 219.3	1 908.6	14.9	85.1
ASEAN	625 090.5	2 395 252.5	3 831.8	24.2	75.8

¹ASEANStats. *Selected Key indicators.* 2014. Pieejams tiešsaistē: www.asean.org/images/2015/January/selected_key_indicators/Summary%20table_as%20of%20December%2014_R.xls (skatīts 05.05.2015.)

Turklāt, līdzīgi kā Eiropas Savienībā, arī ASEAN valda divu dažādi attīstības līmeņi. ASEAN-6 ir ASEAN dibinātājvalstis (Filipīnas, Indonēzija, Malaizija, Singapūra un Taizeme) plus pievienota ir Bruneja – šajās valstīs valda augstāks IKP uz vienu iedzīvotāju. Savukārt, valstis, kuras ASEAN pievienojās daudz vēlāk un kurās IKP uz vienu iedzīvotāju ir zemāks ir Kambodža, Laosas TDR, Mjanma un Vjetnama jeb CLMV (*Cambodia, Lao PDR, Myanmar un Viet Nam*).

Tāpat būtiski ir pieminēt ASEAN dalībvalstu tirdzniecības struktūru – tirdzniecības daļu ar pārējām ASEAN dalībvalstīm un pārējo pasauli. Visas ASEAN dalībvalstis, izņemot Laosas TDR, vairāk tirgojas ar pārējo pasauli nevis ASEAN iekšienē – vidēji ASEAN 75.8% no visas tirdzniecības notika ar pārējo pasauli, kamēr tikai 24.2% notika ASEAN iekšienē. Tomēr, kā jau autors minēja, tad Laosas TDR ir vienīgā ASEAN dalībvalsts, kuras tirdzniecība norisinājās ASEAN iekšienē – 63.4% no kopējās Laosas TDR tirdzniecības.

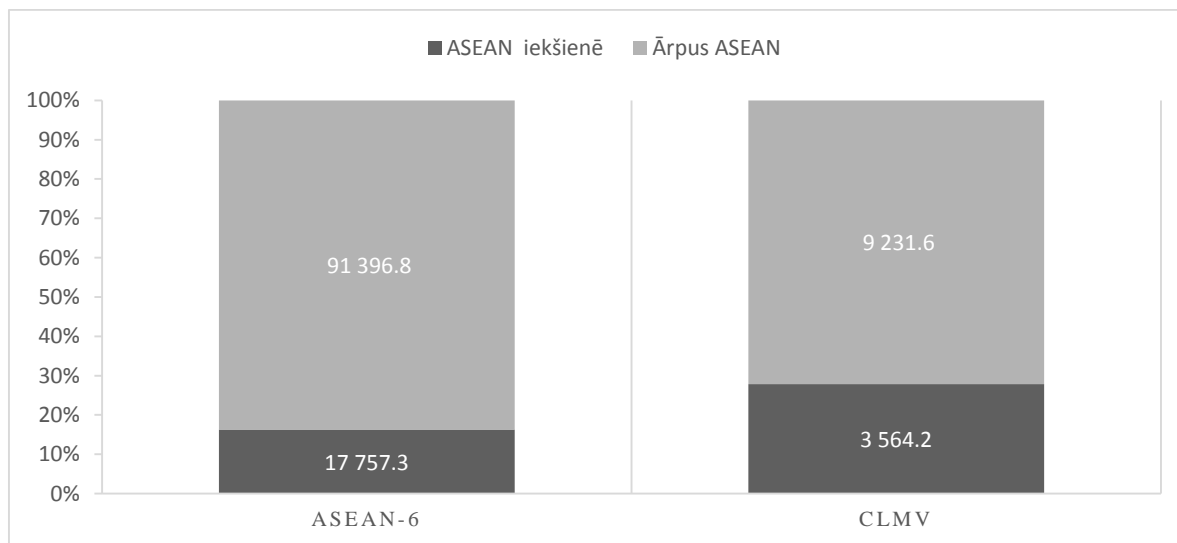
Lai arī, Vjetnama, Mjanma, Laosa un Kambodža ekonomiski ir vājākas nekā pārējās sešas ASEAN dalībvalstis, tomēr, to vidējā IKP izaugsme laika posmā no 2009. līdz 2013.gadam bija straujāka nekā ASEAN-6 valstīm, kas ļauj šīm valstīm lēnām pietuvoties ASEAN-6 dalībvalstīm. Turklāt, attēls 2.1. parāda, ka vidējā ASEAN izaugsme šajā laika posmā ir bijusi pozitīva un bijusi vidēji 5% gadā.

att. 2.1. ASEAN IKP pieaugums ASEAN-6, CLMV dalībvalstīs un vidējais ASEAN (%; 2009 – 2013.gads)¹

¹ASEANStats. *Growth of the gross domestic product in ASEAN, year-on-year*. 2015. Pieejams tiešsaistē: www.asean.org/images/2015/January/micro_economic_indicator/T6-dec14.xls (skatīts: 23.05.2015)

Kā norādīja Pols Volfovitzs (*Paul Wolfowitz*) Milken Institūta (*Milken Institute*) rīkotajā Globālajā konferencē 2014.gadā, tad ASEAN dalībvalstis skatās viena uz otru, lai uzlabotu savu stāvokli, turklāt pēdējo 35 gadu laikā ASEAN dalībvalstis ir koncentrējušas uz problēmu risināšanu, kamēr Tuvo Austrumu valstis ir tikai radījušas problēmas. Tāpat Šarons Vardīni bin Mokhzani (*Charon Wardini bin Mokhzani*) norādīja, ka pirmās valstis, kas investēja Laosā, Vietnamā un Mjanmā bija pārējās ASEAN dalībvalstis un kā piemēru viņš minēja arī 1997.gada finanšu krīzi, kurā smagi cieta Indonēzija – vienīgā valsts, kas bija gatava investēt Indonēzijas ekonomikā bija Malaizija.¹

att. 2.2. *ĀTI sadalījums ASEAN-6 un CLMV valstīs pēc to izcelšanās (2013.gadā; M USD)²*

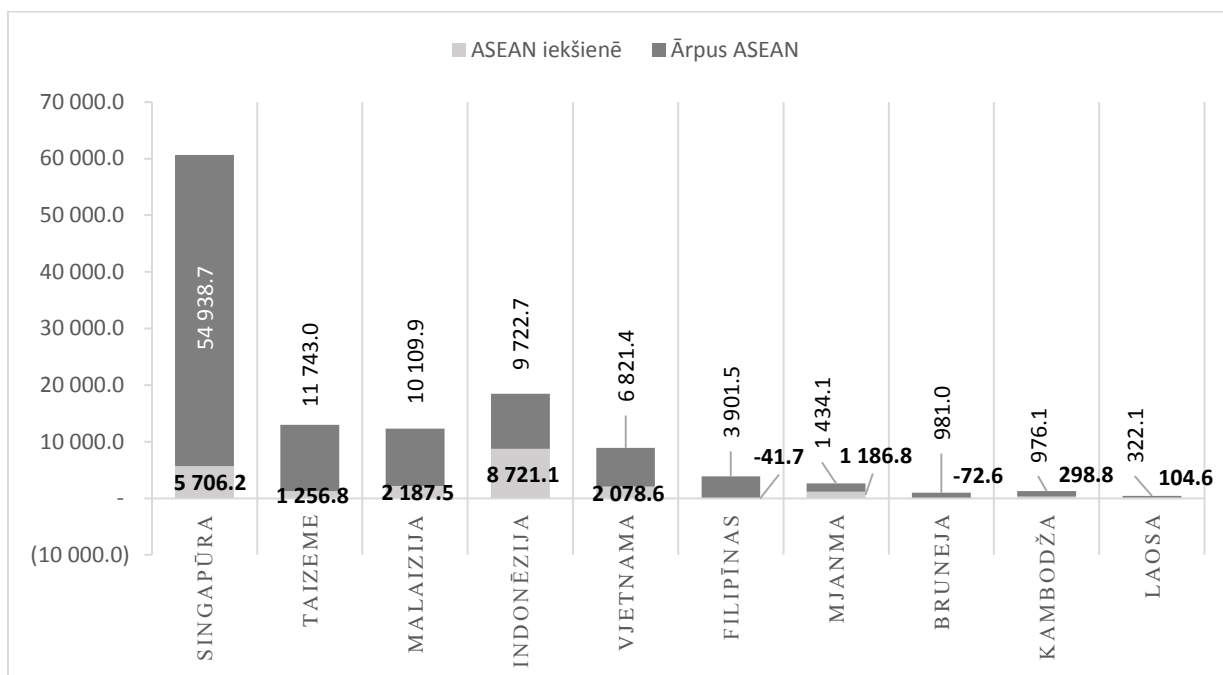
Attēli 2.2. un 2.3. parāda, ka ASEAN dalībvalstis relatīvi veica vairāk investīciju CLMV valstīs nekā ASEAN-6 valstīs, turklāt, attēlā 2.4. var redzēt, ka 17.1% no kopējām ĀTI ASEAN nāk no bloka dalībvalstīm, kā rezultātā ASEAN iekšējās investīcijas ierindojas trešajā vietā. Tomēr, CLMV valstis saņem gandrīz desmit reizes mazāk investīciju nekā ASEAN-6 dalībvalstis 2013.gadā, kā arī visvairāk investīciju gala rezultātā nāk no ārpus ASEAN esošajām valstīm.

Attēls 2.3. parāda, ka Singapūra saņem gandrīz 50% no visām ārvalstu tiešajām investīcijām ASEAN 2013.gadā. Tomēr, kā norādīja ASV vēstnieks Singapūrā Kirks Vagars (*Kirk Wagar*) Globālajā konferencē, tad tas nenozīmē, ka visas investīcijas paliek Singapūrā –

¹ *Milken Institute*. Global Conference (27 – 30.04.2014.; Los Angeles): Southeast Asia: Roaring and Ready for Investment and Regional Integration. Pieejams tiešsaistē: <http://www.milkeninstitute.org/events/conferences/global-conference/2014/panel-detail/4880> (skatīts: 03.05.2015)

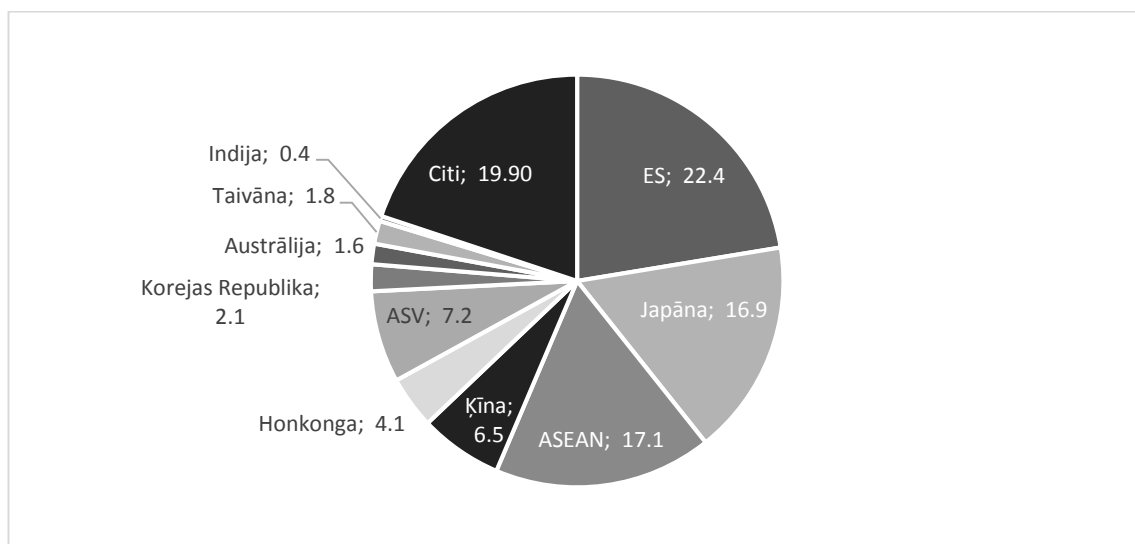
² ASEANstats. *FDI net inflows, intra- and extra-ASEAN*. 2015. Pieejams tiešsaistē: www.asean.org/images/2015/January/foreign_direct_investment_statistic/Table%202015.xls (skatīts 24.05.2015)

viņš norādīja uz stratēģiju, kurā ASV kompānijas investē Singapūrā un pēc tam „pārlec” uz pārējām ASEAN dalībvalstīm.¹

att. 2.3. ĀTI sadalījums ASEAN dalībvalstīs pēc to izcelšanās (2013.gadā; M USD)²

Ir svarīgi atzīmēt, ka 80% no visām ĀTI ASEAN nāk no desmit avotiem, ko var aplūkot 2.4. attēlā. Visvairāk ASEAN investēja ES, Japāna un pašas ASEAN dalībvalstis, svarīgas bija arī investīcijas no Ķīnas, Hongkongas un ASV.

att.2.4. ĀTI ASEAN galvenie 10 avoti (%; 2013.gadā)³

¹ Milken Institute. Global Conference (27 – 30.04.2014.; Los Angeles): Southeast Asia: Roaring and Ready for Investment and Regional Integration. Pieejams tiešsaistē: <http://www.milkeninstitute.org/events/conferences/global-conference/2014/panel-detail/4880> (skatīts: 03.05.2015)

² ASEANstats. FDI net inflows, intra- and extra-ASEAN. 2015. Pieejams tiešsaistē: www.asean.org/images/2015/January/foreign_direct_investment_statistic/Table%2025.xls (skatīts 24.05.2015)

³ ASEANstats. Top 10 sources of FDI inflows in ASEAN. 2015. Pieejams tiešsaistē: www.asean.org/images/2015/January/foreign_direct_investment_statistic/Table%2027.xls (skatīts: 24.05.2015.)

Savukārt, salīdzinot ASEAN ar spēcīgākajām reģiona ekonomikām – Ķīnu, Indiju un Japānu, ko var apsaktīt tabulā 2.2., var secināt, ka bloks kopā veido spēcīgu ekonomiku ar 625 miljoniem iedzīvotāju (8.5% no pasaules iedzīvotāju kopskaita) un ieņem trešo vietu apskatītajā salīdzinājumā (pēc iedzīvotāju kopskaita), tieši pēc Ķīnas un Indijas. Kas nozīmē, ka ASEAN atrodas milzīgs patērētāju tirgus, kuru ienākumi pieaug.

Tāpat, svarīgi ir atzīmēt, ka ASEAN dalībvalstīs 46% no iedzīvotājiem ir zem 25 gadu vecuma un salīdzinoši ar Ķīnu (31.8%) un šis īpatsvars nesamazinās, tādejā ASEAN ir lielāks nākotnes potenciāls nekā Ķīnai, kuras iedzīvotāji lēnām sāk novecot, un tuvākajā nākotnē varētu radīt slogu uz valsts budžetu, sociālo un veselības maksājumu dēļ.

2.2.tabula

ASEAN ekonomisko datu salīdzinājums ar reģiona lielākajām ekonomikām¹

	Iedzīvotāju skaits	Iedzīvotāji zem 25 gadu vecuma (% no kopējā iedzīvotāju skaita)	IKP (triljoni USD); 2013	IKP izaugsme (2013.gads)
ASEAN	625 090 500	46% ²	2.395	5.2%
Ķīna	1 355 692 576	31.8%	16.42	7.7%
Indija	1 236 344 631	46.6%	6.889	5%
Japāna	127 103 388	22.9%	4.746	1.5%

Tāpat tabula 2.2. parāda, ka ASEAN kopēja ekonomika ir tikai divas reizes mazāka nekā Japānas un trīs reizes mazāka nekā Indijas. Tomēr salīdzinoši ASEAN ekonomika 2013.gadā bija otrā straujāk augošā ekonomika starp apskatītajām valstīm.

Šie indikatori tikai norāda uz to, ka ASEAN ir ar nākotnes iespējām apveltīts reģions Turklāt, ka ir minējis ASV vēstnieks Singapūrā Kirks Vagars un Pols Volfovitzs Globālajā konferencē, tad ASEAN ir daudz vairāk iespēju nekā Ķīnā – ASEAN valdības un institūcijas ir daudz atvērtākas un vienkāršākas ārzemju investoriem nekā Ķīnas, tādēļ ASEAN ir daudz pievilcīgāka ārzemju investoriem.³

¹ Avots: ASEAN: ASEAN Statistics; Ķīna, Indija, Japāna: Central Intelligence Agency, The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

² Milken Institute. Global Conference (27 – 30.04.2014.; Los Angeles): Southeast Asia: Roaring and Ready for Investment and Regional Integration. Pieejams tiešsaistē: <http://assets1b.milkeninstitute.org/assets/Events/Conferences/GlobalConference/2014/Slide/GC14-4880.pdf> (skatīts: 03.05.2015)

³ Turpat

Lai arī ASEAN raksturo strauja un ilgtspējīga ekonomiskā izaugsme, tomēr dalībvalstis ir politiski nestabilas (piemēram, 2014.gadā notikušais militārais apvērsums Taizemē), kā arī dalībvalstīs valda augsta korumpcija. Šo rādītāju ir iespējams apskatīt 2.3. tabulā, kurā ir apvienots Korupcijas uztveres indeksa (*Corruption Perceptions Index*) 2014.gada rezultāti ASEAN dalībvalstīs. Šis indekss apskata korupcijas līmeni 175 pasaules valstīs un indeksa rezultāti tiek mērīti 0 līdz 100 (0 nozīmējot ļoti korumpēta valsts un 100 nozīmē valsts ir brīva no korupcijas). Visas valstis izņemot Singapūru neatrodas augstāk par 50 vietu un turklāt Kambodža, Laosa un Mjanma atrodas tuvu indeksa beigām, kas norāda uz augstu korupcijas līmeni.

Tomēr, šajā indeksā ir redzama pozitīva tendence – visas valstis (izņemot Singapūru, Vjetnamu un Mjanmu) ir uzlabojušas savus rezultātus, kas nozīmē, ka tiek veikti pasākumi, lai mazinātu korupciju reģionā.

2.3.tabula

Korupcijas uztveres indeksa 2013. un 2014.gada rezultāti ASEAN dalībvalstīs¹

Dalībvalstis	Vieta indeksā (2014.gads)	Rezultāts 2014.gadā	Rezultāts 2013.gadā
Bruneja	NA	NA	NA
Singapūra	7.	84	86
Malaizija	50.	52	50
Filipīnas	85.	38	36
Taizeme	85.	38	35
Indonēzija	107.	34	32
Vjetnama	119.	31	31
Laosas TDR	145.	25	26
Kambodža	156.	21	20
Mjanma	156.	21	21

2.1.2. ASEAN raksturojums - uzbūve un lēmumu pieņemšana

ASEAN legālo un institucionālo ietvaru nosaka ASEAN harta, kura stājās spēkā 2008.gada 15.decembrī. Tā ne tikai nosaka ASEAN struktūru, bet arī kodificē ASEAN normas, noteikumus un vērtības, kā arī definē ASEAN mērķus.²

¹ *Transparency International*. Corruption Perceptions Index 2014: Results. Pieejams tiešsaistē: <http://www.transparency.org/cpi2014/results> (skatīts: 11.05.2015)

² *ASEAN*. Charter of the Association of Southeast Asian Nations. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/asean/asean-charter/asean-charter> (05.05.2015.)

ASEAN harta nosaka, ka visi lēmumi tiek pieņemti konsultāciju rezultātā un tie ir vienprātīgi. Gadījumā, ja vienprātību nav iespējams sasniegt, tad ASEAN Samits (*ASEAN Summit*), var izlemt, kā noteiktais lēmums tiks pieņemts.¹

1976.gada *Līgums par draudzību un sadarbību (Treaty of Amity and Cooperation)* ir pamats, kas nosaka ASEAN dalībvalstu savstarpējo attiecību principus. Šie principi ir savstarpēja cieņa pret visu valstu neatkarību, suverenitāti, vienlīdzību, teritoriālo neaizskaramību un nacionālo identitāti; tiesībām visām valstīm vadīt nacionālo pastāvēšanu brīvi no ārējas iejaukšanās, varas gāšanas mēģinājumiem vai piespiešanu; valstu neiejaukšanos citas valsts iekšlietās; atšķirību vai strīdu risināšana mierīgā ceļā; atsacīšanās no draudiem pielietot spēku vai spēka pielietošanas; kā arī efektīva sadarbība starp dalībvalstīm.²

Kā skaidro Eiverijs Pūls (*Avery Poole*), tad suverenitāte un teritoriālā neaizskaramība atspoguļo dibinātājvalstu lēmumu respektēt vienas otras robežas un izturēties vienai pret otru, kā suverēnām valstīm.³ Šo ir svarīgi atzīmēt, jo kā tas tika norādīts iepriekš, starp vairāk ASEAN dibinātājvalstīm valdīja teritoriālie strīdi un ar šo līgumu valstis ir nolēmušas sadarboties, nevis karot.

Ļoti svarīgs princips ir neiejaukšanās valstu iekšlietās, tas ir arī izslēgts no ASEAN uzņemšanas kritērijiem un kā sarunu tēma oficiālos dialogos. Turklāt, tieši šī kritērija dēļ, ASEAN apvieno dažādu ekonomisko sistēmu valstis – ir redzamas brīvās tirgus ekonomikas piemēri, kā Singapūra, bet arī ASEAN ir valstis ar komandekonomiku, kā Vjetnama un Kambodža (lai gan ir redzamas pārmaiņas).

Kā min Čiū I Čia (*Siew Yue Chia*), tad ASEAN ceļš (*ASEAN Way*) ir spēlējis lielu lomu ASEAN veiksmē, jo tas tiecas būvēt uzticību un uzticēšanos starp kaimiņvalstīm, nevis legīslatīvu struktūru un stilu.⁴ Turklāt, kā uzskata *Logan Masilamani* un *Jimmy Peterson*, tad „ASEAN ceļš ir darba process vai stils, kas ir neformāls un personīgs”⁵. Lēmumupieņēmēji izmanto šāda veida pieeju kompromisa un vienprātības meklējuma procesos, kā arī konsultāciju ietvaros. Šāda veida pieeja arī bieži vien tiek saukta par kluso diplomātiju, kas prioritējas uz

---

¹ *ASEAN Charter*. 20 November 2007, Singapore. pp. 22. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (skatīts: 11.05.2015)

² *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*. 24 February 1976, Denpasar (Bali; Indoneasia). pp. 2. Pieejams tiešsaistē: <http://agreement.asean.org/media/download/20131230235433.pdf> (skatīts: 24.05.2015)

³ **Poole, A.** *The state versus the Secretariat: Capacity and the norm of equality in ASEAN*. Melbourne, Victoria. 2011. pp. 3. Pieejams tiešsaistē: <http://www.uq.edu.au/isaasiapacific/content/AveryPoole1-3.pdf> (skatīts: 07.05.2015)

⁴ **Chia, S. Y.** *The ASEAN Economic Community: Progress, Challenges, and Prospects*. Asian Development Bank Institute: Tokyo; 2013. pp. 5. Pieejams tiešsaistē: <http://www.adbi.org/files/2013.10.25.wp440.asean.economic.community.progress.challenges.pdf> (skatīts: 12.05.2015)

⁵ **Masilamani, L., & Peterson, J.** *The "ASEAN Way": The Structural Underpinnings of Constructive Engagement*. Foreign Policy Journal. 2014. pp. 11. Pieejams tiešsaistē: <http://www.foreignpolicyjournal.com/wp-content/uploads/2014/10/141015-Masilamani-Peterson-ASEAN.pdf> (skatīts: 05.05.2015)

vienprātību un bezkonflikta pieeju problēmu risināšanai. Turklāt, klusā diplomātija atļauj ASEAN dalībvalstu līderiem komunicēt savā starpā bez sabiedrības iesaistes, kas ļauj dalībniekiem izbēgt no publiska apkaunojuma un turpmāka konflikta.¹

Attēls 2.5 uzskatāmi parāda nozīmīgākās ASEAN struktūras, kuras ir aprakstītas ASEAN hartā un tiks apskatītas turpmāk.

att. 2.5. ASEAN institucionālā struktūra

Augstākā lēmumu pieņemšanas institūcijas ASEAN ir **ASEAN Samits**, kas norisinās divreiz gadā un kuru rīko dalībvalsts, kura ir ASEAN priekšsēdētāja (*ASEAN Chairmanship*). Šī institūcija nodrošina politikas pamatnostādnes un pieņem lēmumus par galvenajiem jautājumiem attiecībā uz ASEAN mērķu sasniegšanu, svarīgus dalībvalstis intresējošus jautājumus, kā arī visus jautājumus, ko tam ir iesniegušas ASEAN Koordinācijas padome, ASEAN Kopienu padomes un ASEAN Nozaru ministru institūcija (*ASEAN Sectorial Ministerial Bodies*). ASEAN Samita uzdevumos arī ietilpst ASEAN Ģenerālsekretāra iecelšana, kā arī risināt ASEAN krīzes situācijas.

ASEAN ārlietu ministri veido **ASEAN Koordinācijas padomi**, kuras uzdevums ir koordinēt darbību ar ASEAN Kopienu padomēm, lai uzlabotu politikas saskaņotību, efektivitāti un sadarbību strap tām, koordinēt ASEAN Kopienu padomes ziņojumus ASEAN samitam, kā arī izskatīt ģenerālsekretāra ziņojumu par ASEAN Sekretariāta un citu nozīmīgo institūciju

¹ **Masilamani, L., & Peterson, J.** *The "ASEAN Way": The Structural Underpinnings of Constructive Engagement.* Foreign Policy Journal. 2014. pp. 11. Pieejams tiešsaistē: <http://www.foreignpolicyjournal.com/wp-content/uploads/2014/10/141015-Masilamani-Peterson-ASEAN.pdf> (skatīts: 05.05.2015)

funkcijām un darbībām. Turklāt ASEAN Kordinācijas padome, pēc ģenerāļsekretāra rekomendācijas, apstiprina vai atlaiž ģenerāļsekretāra vietnieku.

Tā kā pašlaik ASEAN veic trīs kopienu izveidi, tad ir nepieciešama institūcijas izveide, kas pārraudzītu veidošanās procesu. Katrai no kopienām ir sava padome, t.i. **ASEAN Politiskās drošības kopienas padome, ASEAN Ekonomiskās kopienas padome un ASEAN Sociālās un kultūras kopiena**. Šo Kopienu padomju uzdevums ir nodrošināt ASEAN Samitā lēmumu īstenošanu, koordinēt dažādo nozaru darbu saskaņā ar padomju kompetencēm un jautājumiem, kas ir saistīti ar citām kopienu padomēm, kā arī sniegt ziņojumus un rekomendācijas ASEAN Samitam.

Savukārt, **ASEAN Nozaru ministru institūcijas** darbojas saskaņā ar attiecīgi izveidotiem mandātiem, izpilda ASEAN Samita pieņemtus līgumus un lēmumus saskaņā ar to attiecīgo kompetenci, kā arī stiprina nozaru pārraudzībā esošo atbalstu ASEAN integrācijai un kopienu izveidei.

ASEAN Sekretariātu vada ASEAN ģenerāļsekretārs (pašlaik Viņa Ekselence Lē Long Miņ (*Le Luong Minh*) no Vjetnamas un amatu ieņem no 2013 – 2017.gadam). Kā tas tika norādīts iepriekš, ASEAN ģenerāļsekretāru iecel ASEAN Samits uz pieciem gadiem un termiņš nav pagarināms, turklāt tas tiek izvēlēts no ASEAN dalībvalstīm pēc alfabētiskas rotācijas. Ģenerāļsekretāra funkcijas ietver, sekmēt un pārraudzīt ASEAN līgumu un lēmumu īstenošanas progresu, piedalīties visās ASEAN institūciju sanāsmēs, kā arī pārstāvēt ASEAN viedokli sanāsmēs ar trešajām pusēm saskaņā ar pieņemtajām politikas pamatnostādņēm un tam piešķirto mandātu. Turklāt, ģenerāļsekretāram un sekretariāta darbiniekiem ir pienākums ievērot visaugstākos integritātes, efektivitātes un kompetences standartus, pildot savus pienākumus, nemeclēt un nesaņemt instrukcijas ne no vienas valdības vai ārējām pusēm.

Katrai ASEAN dalībvalstij ir pienākums nozīmēt pastāvīgo pārstāvi ASEAN (Džakartā, Indonēzijā), ar diplomātisko rangu – vēstnieks. Visi šie pārstāvji veido **ASEAN Pastāvīgo pārstāvju padomi**, kuras uzdevumi ir atbalstīt ASEAN Kopienu padomju un ASEAN Nozaru ministru institūciju darbību, koordinācija ar ASEAN Nacionālajiem sekretariātiem un citiem ASEAN nozaru ministru institūcijām, uzturēt sakarus ar ASEAN ģenerāļsekretāru un ASEAN sekretariātu par visiem jautājumiem, saistībā ar to darbu, kā arī veicināt ASEAN sadarbību ar ārējiem partneriem.

Svarīgi ir atzīmēt arī ASEAN Nacionālos sekretariātus, ASEAN Cilvēktiesību institūciju un ASEAN Fonds, kuru uzdevumi ir atbalstīt citas ASEAN institūciju darbību un veicināt ASEAN atpazīstamību ASEAN dalībvalstu iedzīvotāju vidū.¹

---

¹ *ASEAN Charter*. 20 November 2007, Singapore. pp. 11 - 19. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (skatīts: 11.05.2015)

Tāpat, nozīmīg ir atzīmēt, ka ASEAN Sekretariātam ir savs budžets, ko veido vienādas ASEAN dalībvalstu iemaksas. ASEAN Sekretariāts darbojas saskaņā ar finanšu noteikumiem un procedūrām, kuras nosaka ASEAN Koordinācijas padome saskaņā ar ASEAN Pastāvīgo pārstāvju padomes rekomendācijām.¹

Diemžēl, šāda budžeta veidošana dara savu un ASEAN sekretariāts ir nepietiekami finansēts, savukārt, kas nozīmē, ka ASEAN Sekretariātam pietrūkst darbinieki.² Piemēram, 2012.gadā ASEAN Sekretariāta budžets bija 1.58 miljoni ASV dolāri (salīdzinoši ES budžets tajā pašā gadā bija 147.2 miljardi ASV dolāri).³ Turklāt, ASEAN Sekretariāts nodarbina tikai 243 cilvēkus (jāpiemin, ka reģionā dzīvo 600 miljoni iedzīvotāju), tādēļ Lī Džons (*Lee Jones*) uzskata, ka ir grūti runāt, ka ASEAN kaut ko veic, kā institūcija, drīzāk, kā valstu kombinācija.⁴

Līdzīgu viedokli pauž arī Eiverijs Pūls, kurš uzskata, ka ASEAN sarbību veic, kā valstu grupa vai apvienība, nekā reģionālā organizācija, turklāt ASEAN var raksturot ar relatīvi zemu institucionalizācijas un likumdošanas līmeni.⁵ Tomēr, iespējams, tā ie veidojuma veiksmes atslēga un iespēja piesaistīt reģiona valstis.

ASEAN ir ļoti daudzveidīgs reģions gan ekonomiski, gan kulturāli, tādēļ svarīga ASEAN īpašība ir tās lēmumu pieņemšanas veids un ASEAN ceļš nodrošina to, lai šīs daudzveidīgās valstis spētu savest kopā un nodrošinātu, ka visu valstu intereses ir pārstāvētas reģionālā līmenī.

Tāpat svarīgs faktors ir ASEAN institucionālā uzbūve, kas nodrošina, ka visi pieņemtie lēmumi tiek efektīvi izpildīti, tomēr nelielais un nepietiekami finansētais ASEAN Sekretariāts nespēj pilnvērtīgi izpildīt visus tam paredzētos uzdevumus.

Bet tik pat svarīgi ir atziņa, ka ASEAN ekonomika attīstās strauji un salīdzinoši ar kaimiņvalstīm ASEAN kļūst arvien pievilcīgāks, gan ekonomiskās izaugsmes, gan iedzīvotāju daudzuma un struktūras dēļ. Turklāt, ASEAN ekonomiskā integrācija to tikai paspilgtina.

---

¹ *ASEAN Charter*. 20 November 2007, Singapore. pp. 27. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (skatīts: 11.05.2015)

² **Poole, A.** *The state versus the Secretariat: Capacity and the norm of equality in ASEAN*. Melbourne, Victoria. 2011. pp. 11. Pieejams tiešsaistē: <http://www.uq.edu.au/isaasiapacific/content/AveryPoole1-3.pdf> (skatīts: 07.05.2015)

³ **Chongkittavorn, K.** *Asean Secretariat must be empowered*. The Nation. 21.05.2012. Pieejams tiešsaistē: <http://www.nationmultimedia.com/opinion/Asean-Secretariat-must-be-empowered-30182419.html> (skatīts: 10.05.2015)

⁴ **Jones, L.** *Still in the "Drivers' Seat", But for How Long? ASEAN's Capacity for Leadership in East-Asian International Relations*. Journal of Current Southeast Asian Affairs, 2010, pp 96. Pieejams tiešsaistē: <http://journals.sub.uni-hamburg.de/giga/jsaa/article/view/295/295> (skatīts: 16.05.2015)

⁵ **Poole, A.** *The state versus the Secretariat: Capacity and the norm of equality in ASEAN*. Melbourne, Victoria. 2011. pp. 4. Pieejams tiešsaistē: <http://www.uq.edu.au/isaasiapacific/content/AveryPoole1-3.pdf> (skatīts: 07.05.2015)

2.2. ASEAN ekonomiskās integrācijas attīstība

Kā autors jau minējā iepriekšējā apakšnodaļā, ASEAN izveide sākotnēji bija vairāk politiska un tendēta uz politiskās stabilitātes veicināšanu. Tomēr politiskā stabilitāte reģionā nodrošināja, ka valstis var sadarboties ekonomiski un integrēt savas ekonomikas. Turklāt, ASEAN ir piemērs 1.1. nodaļā apskatītajā, ka ir dažādi reģionālie integrācijas veidi un integrācija nenozīmē tikai ekonomisko integrāciju, bet var arī nozīmēt politisko un drošības, kā sociāli kulturālo integrāciju.

Tabula 2.4. apkopo svarīgākos ASEAN ekonomiskās integrācijas notikumus. Līdz pat 1990-tajiem gadiem ASEAN neveica nekādus nozīmīgus soļus ekonomiskās integrācijas virzienā, tomēr mainoties globālajai politiskajai sistuācijai, jau 1992. gadā ASEAN vienojās par Brīvās tirdzniecības zonas (*ASEAN Free Trade Area - AFTA*) izveidi, kura sākotnēji aptvēra tirdzniecību ar rūpniecības precēm 15 gadu ilgā periodā. Tomēr, ASEAN nolēma sākotnējo līgumu paplašināt un saīsināt ieviešanas periodu – tirdzniecības zona pilnībā stājās spēkā 2004. gada sākumā ASEAN-6 dalībvalstīs un 2007. gadā CLMV valstīs.¹

AFTA mērķis ir veicināt iekšējo ASEAN tirdzniecību ar tirdzniecības liberalizāciju, atceļot tarifu un beztarifu barjeras starp ASEAN dalībvalstīm. Šis līgums spētu uzlabot reģiona konkurētspējas priekšrocību un veicinātu konkurenci starp dalībvalstu uzņēmumiem tādā veidā veicinot ražošanas efektivitāti un valstu konkurētspēju.

AFTA papildinājums, *Kopējā efektīvo tarifu preferenču (the Common Effective Preferential Tariff (CEPT)) līgums* paredz, ka tarifi starp ASEAN dalībvalstīm tiks samazināti līdz 0 -5%, turklāt tas paredz, ka kvantitatīvie un citi netarifu ierobežojumi tiks likvidēti vispār. Kā arī tika noteikti izcelšanās noteikumi, un ASEAN gadījumā tie tika noteikti 40% apmērā.²

Lai arī bija paredzēts, ka AFTA stāsies spēkā 2008. gadā, tomēr līgums stājās spēkā jau 2002. gadā, iespējams, ASEAN dalībvalstu pašu nepacietību saistībā ar attīstības tempiem.⁴ Turklāt, kā tas būs redzams turpmāk, ASEAN bieži samazina ieviešanas termiņus.

Turklāt, AFTA tika papildināts ar *ASEAN Pakalpojumu pamatlīgumu (ASEAN Framework Agreement on Services (AFAS); 1995)* un *ASEAN Investīciju zonas (ASEAN Investment Area (AIA); 1998)* izveidi. AFAS paredz likvidēt jebkādas diskriminējošus

---

¹ **Plummer, M. G.** *ASEAN Economic Integration: Trade, Foreign Direct Investment, and Finance.* World Scientific Publishing. 2009. pp. 22. Pieejams tiešsaistē: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzQwNDk0X19BTg2?sid=be2e3871-74ca-43f9-b507-4b748bc1606f@sessionmgr111&vid=0&format=EB&rid=10> (skatīts: 05.05.2015)

² **Bun, M., Klaassen, F., & Randolph Tan, G.** *Free Trade Areas and Intra-regional Trade: The Case of ASEAN.* The Singapore Economic Review, 54(3), 2009, pp. 325.

⁴ Turpat

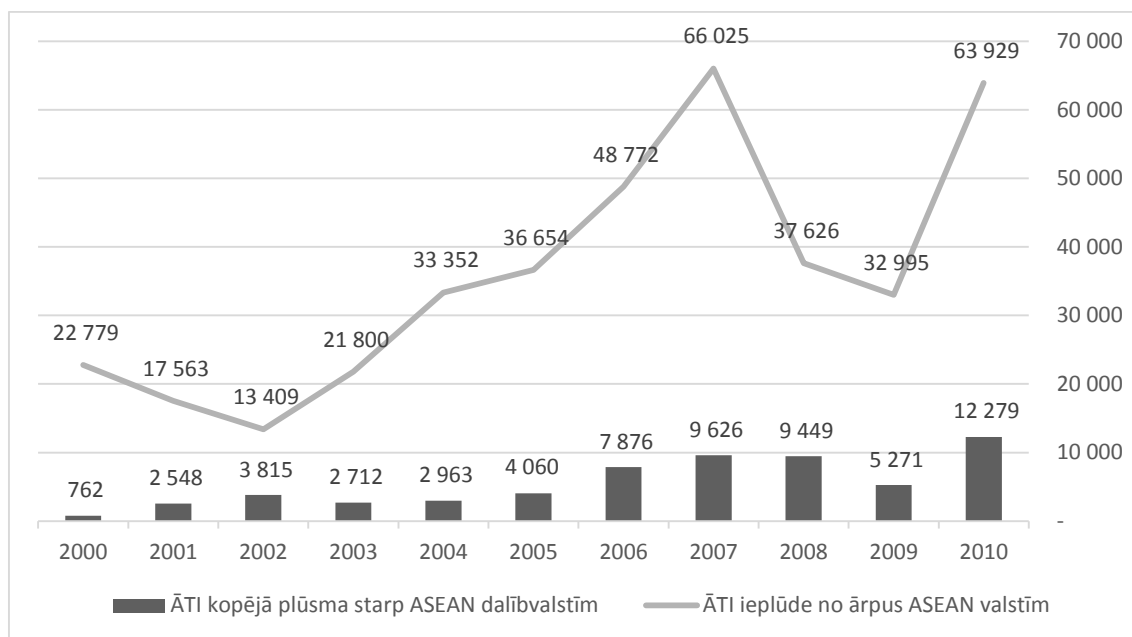
ASEAN ekonomiskās integrācijas hronoloģija¹

Gads	Notikums
1967. 08.08.	ASEAN izveide (Bankokas deklarācija): Indonēzija, Malaizija, Filipīnas, Singapūra un Taizeme
1984.07.01.	Brunejas pievienošanās ASEAN
1992.28.01.	ASEAN brīvās tirdzniecības zonas (AFTA) līguma parakstīšana
1995.	ASEAN Pakalpojumu pamatlīgums (AFAS)
1995.28.07.	Vjetnamas pievienošanās ASEAN
1997.23.07.	Laosas TDR un Mjanmas pievienošanās ASEAN
1997	ASEAN "Vīzija 2020"
1998.07.10.	ASEAN Investīciju zona (AIA)
1999.30.04.	Kambodžas pievienošanās ASEAN
2000.	ASEAN Integrācijas Iniciatīva (IAI)
2003.10.	Deklarācija par ASEAN Otro konvenciju / Bali Otrā konvencija
2007.01.	Sebu Deklarācija par ASEAN kopienu izveides pātrināšanu līdz 2015.gadam
2007.11.	ASEAN 12.Samits – AEK Projekts
Līdz 2010.gadam	Tarifu samazināšana līdz 0% ASEAN-6 (saskaņā ar ATIGA)
2010.05.	Stājas spēkā ASEAN Preču tirdzniecības līgums (ATIGA)
2012.29.03.	Stājas spēkā ASEAN Visaptverošais Investīciju līgums (ACIA)
Līdz 2015.gadam (ar iespējām, līdz 2018.gadam)	Tarifu samazināšana līdz 0% CLMV valstīm (saskaņā ar ATIGA)
2015.gads	ASEAN Ekonomiskās kopienas izveide

¹ Autora paša veidota tabula

pasākumus un pieeju tirgiem starp ASEAN dalībvalstīm pakalpojumu sfērā.¹ Pakalpojumu sfēras ko aptver AFAS ir gaisa transports, uzņēmējdarbības sektors (t.s. IT pakalpojumi, grāmatvedība u.c.), būvniecības sektors, finanšu pakalpojumi, jūras transports, telekomunikāciju pakalpojumi un tūrisms.²

Līdzīgi, kā gadījumā ar AFTA, ASEAN ar AIA cerēja panākt lielāku pievilcību un konkurētspēju salīdzinājumā ar citiem reģioniem. Līgums, turklāt, aptver visu veidu ĀTI, izņemot portfolio investīcijas un ar citiem ASEAN līgumiem saistītās lietas. Līguma mērķis bija panākt pārrēdamāku un liberālāku investīciju vidi starp dalībvalstīm.³

att. 2.6. ĀTI kopējā plūsma starp ASEAN dalībvalstīm un ĀTI ieplūde no ārpus ASEAN dalībvalstīm (M USD; 2000 – 2010)⁴

¹ ASEAN Framework Agreement on Services. [AFAS] 15 December 1995, Bangkok (Thailand). Article III. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/item/asean-framework-agreement-on-services> (15.05.2015)

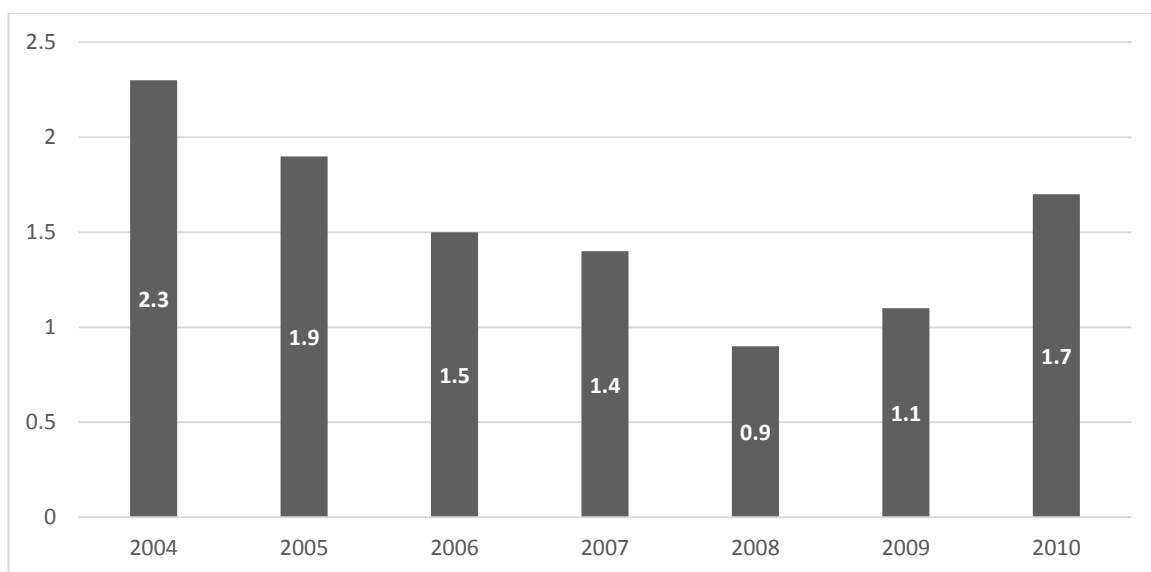
² Thanh, V., & Bartlett, P. Ten Years of ASEAN Framework Agreement on Services (AFAS): An Assessment. ASEAN. 2006. pp 2. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/aadcp/repsf/docs/05-004-FinalReport.pdf> (skatīts: 14.05.2015.)

³ Framework Agreement on the ASEAN Investment Area. 7 October 1998, Makati (the Philippines). pp 1 - 3. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/2012/Economic/AIA/other_document/Framework%20Agreement%20on%20the%20ASEAN%20Investment%20Area.pdf (skatīts: 15.05.2015)

⁴ ASEANstats: Intra-ASEAN FDI Flows (US\$ millions), 2000 -2010. 2012. Pieejams tiešsaistē: http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP05-Intra-ASEANFDIFlows%28US%24millions%29%2c2000-2010.px&layout=tabl (skatīts: 15.05.2015.) UN FDI Flows from Extra-ASEAN (US\$ millions). 2012. Pieejams tiešsaistē: http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP01-FDIFlowsfromExtra-ASEAN%28US%24millions%29.px&layout=tableViewLay (skatīts: 15.05.2015)

Attēls 2.6. parādā ĀTI plūsmu starp ASEAN dalībvalstīm, kā var redzēt, tad laika periodā starp 2000 un 2010.gadu tās ir piegājušas vairāk nekā 16 reizi un 2010.gadā sasniedza 12.79 miljardus ASV dolāru. Tāpat, desmit apskatītajos gados ir pieaugušas ĀTI no ārpus ASEAN valstīm. 2010.gadā tās sasniedza vairāk nekā 63 miljardus ASV dolāru, kas bija trīs reizes vairāk nekā 2000.gadā. Tomēr, salīdzinot ĀTI, kuras nāk no ASEAN dalībvalstīm un ĀTI kuras nākušas ārpus ASEAN, pēdējās joprojām ir daudz lielākas – 2010.gadā ĀTI no ārpus ASEAN bija piecas reizes lielākas nekā no ASEAN iekšienes, bet tomēr šī atšķirība desmit apskatīto gadu laikā ir samazinājusies (2000.gadā ASEAN iekšējās investīcijas bija 29 reizes mazākas nekā investīcijas ārpus ASEAN).

Turklāt, attēls 2.7. parāda uz ĀTI ieplūdes snieguma indeksu – t.i. norāda uz valstu relatīvajiem panākumiem piesaistot ĀTI - vērtība 1 norāda uz vidēju pievilcību piesaistot ĀTI pret valsts ekonomikas lielumu.¹ Tas nozīmē, ka laika posmā starp 2004. un 2010.gadu (izņemot 2008.gadu, kad indekss bija mazāks nekā 1) ASEAN bija ļoti pievilcīgs galamērķis ĀTI ieplūšanai. Tādēļ, salīdzinot abus rādītājus, autors uzskata, ka AIA ir notikusi veiksmīga integrācijas investīciju jomā – investīcijas ir palielinājušās gan ASEAN iekšienē, gan ienākošās investīcijas ārpus ASEAN, turklāt ĀTI ieplūdes snieguma indekss visos apskatītajos gados ir bijis pietiekami augsts, kas nozīmē, ka ASEAN ir bijis pievilcīgs ĀTI galamērķis.

att. 2.7. ĀTI ieplūdes snieguma indekss, vidēji ASEAN (2004. – 2010.gads)²

¹ *Foreign Direct Investment into ASEAN in 2010*. ASEANstats (ASEAN Secretariat); 2011. pp 11. Pieejams tiešsaistē: <http://aseanstats.asean.org/Resources/PX/Databases/4-Foreign%20Direct%20Investments/FDI%20statistics%20in%20focus-FINAL.pdf> (skatīts: 24.05.2015)

² *Inward FDI Performance Index of Ams, 2004 -2010*. 2012. Pieejams tiešsaistē: http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP09-InwardFDIPerformanceIndexofAMS%2c2004-2010.px&layout=tableViewLay (skatīts: 15.05.2015)

Viens no svarīgākajiem punktiem ASEAN ekonomiskās integrācijas attīstībā ir bijis ASEAN „Vīzija 2020” (*ASEAN Vision 2020*) pieņemšana 1997.gadā. „Vīzija 2020” paredz izveidot padziļinātāku ASEAN ekonomisko integrāciju ar tirdzniecības un investīciju liberalizācijas palīdzību, izveidojot preču, pakalpojumu, investīciju un pakalpojumu brīvu kustību starp dalībvalstīm, turpinot sabalansētu ekonomisko izaugsmi, kā arī samazināt nabadzību un sociālekonomiskās atšķirības.¹ Turklāt, „Vīzija 2020” ir par pamatu nākotnes ASEAN ekonomiskajai integrācijai.

Kā tas tika minēts iepriekšējā apakšnodaļā, tad starp ASEAN dalībvalstīm valda dažādi attīstības līmeņi, turklāt, kā parāda tabula 2.3., tad ASEAN valstis ir integrājušās dažādos laikos un pastāv sadalījums starp ASEAN-6 un CLVM, tādēļ, lai samazinātu šo attīstības atšķirību, 2000.gadā ASEAN dalībvalstis vienojās par *ASEAN Integrācijas iniciatīvu (Initiative for ASEAN Integration (IAI))*. Turklāt, IAI vēlās paaugstināt ASEAN dalībvalstu konkurētspēju un paātrināt dalībvalstu ekonomisko integrāciju. Lai sasniegtu IAI mērķus tika izveidoti divi IAI darba plāni (laika periodam no 2002. līdz 2008.gadam un no 2009. līdz 2015.gadam), abi darba plānu prioritātes ir saistītas ar infrastruktūras jautājumiem (transports un enerģētika, kā arī fiziskas infrastruktūras attīstība), cilvēku resursi (valsts pārvaldes spēju palielināšana, nodarbinātība, augstākā izglītība), kā arī reģionālā ekonomiskā integrācija (preču un pakalpojumu tirdzniecība, muitas, standarti un investīcijas).² Tas tikai apstiprina to, ka reģions ir vienots.

Deklarācijas par ASEAN otro konvenciju (Declaration of ASEAN Concord II) jeb *Bali Otrā konvencija (Bali Concord II)* paziņoja, ka ASEAN tiks integrēta tālāk izveidojot ASEAN Kopienu ar trīs pilāriem, izveidojot ASEAN Ekonomisko kopienu (*ASEAN Economic Community; AEC*), ASEAN Drošības kopienu (*ASEAN Security Community; ASC*) un ASEAN Sociālo un kultūras kopienu (*ASEAN Socio-Cultural Community; ASCC*).³ Bali Otrā konvencija paredzēja, saskaņā ar „Vīziju 2020” izveidot visas kopienas līdz 2020.gadam.

Tomēr, kā tas bija jau ar AFTA, ASEAN dalībvalstis nolēma paātrināt ASEAN kopienu izveidi un saskaņā ar *Sebu Deklarāciju par ASEAN kopienas izveides paātrināšanu līdz 2015.gadam (The Cebu declaration on the acceleration of the establishment of an ASEAN Community by 2015)*, lai ASEAN spētu reģēt efektīvāk pret mainīgo pasauli, tika nolemts izveidot ASEAN kopienas jau līdz 2015.gadam. Turklāt, 2007.gada novembrī ASEAN

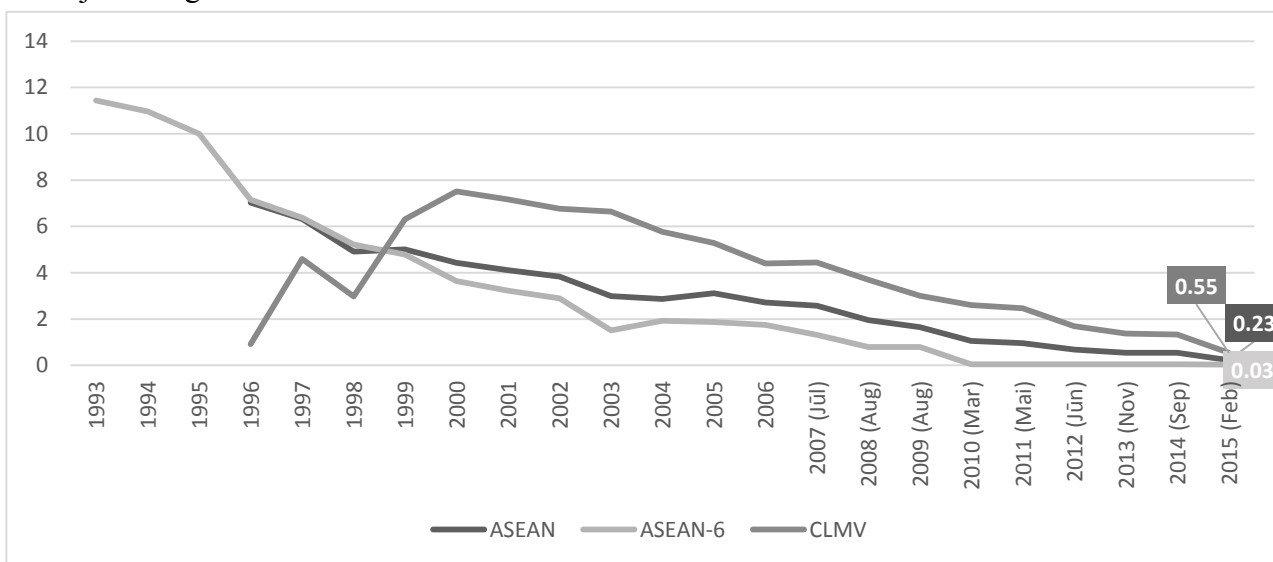
¹ **Kabir, S., & Salim, R.** *Regional Economic Integration in ASEAN: How Far Will It Go?* Journal of Southeast Asian Economies, 31(2), 2014, pp. 315.

² **Soerakoesoemah, R.** *Narrowing the Development Gap.* ASEAN. 2012. pp. 2. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2012/Economic/IAI/AEC-11.pdf> (skatīts: 15.05.2015.)

³ *Declaration of ASEAN Concord II [Bali Concord II].* 7 October 2003, Bali (Indonesia). Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/news/item/declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii> (skatīts: 15.05.2015.)

dalībvalstis parakstīja ASEAN Ekonomiskās kopienas projektu (*AEC Blueprint*). Kā min Maikls Plummers (*Michael G. Plummer*), tad viens no ekonomiskās integrācijas stūrakmeņiem ASEAN ir tieši Ekonomiskās kopienas izveide¹, tādēļ AEC izveide tuvāk tiks apskatīta nākamajā apakšnodaļā.

Pēc tam, kad tika nolemts izveidot AEC, un tādā veidā izveidot kopējo tirgu, dalībvalstis pieņēma *ASEAN preču tirdzniecības līgumu (ASEAN Trade in goods agreement; ATIGA)*, lai izveidotu daudz holistiskāku un integrētāku pieeju vienotā tirgus un preču brīvās kustības izveidei. ATIGA tika parakstīts 2009.gadā un stājās spēkā 2010.gadā un izveidojot daudz vispusīgāku līgumu, aizstāja CEPT līgumu. Līdzīgi, kā AFTA-CEPT līgums, arī ATIGA turpina iesākoto visu veidu tarifu un tirdzniecības barjeru samazināšanā un likvidēšanā. Turklāt, ATIGA tiek likts uzsvars uz tirdzniecības veicināšanas aktivitātēm. Tāpat, ATIGA nosaka, ka līdz 2010.gadam ASEAN-6 valstīm ir jāatceļ importa nodokļi visiem produktiem, kas tiek tirgoti starp dalībvalstīm, un, tā kā tas tika minēts iepriekš, tad pievēršot uzmanību, ka CLMV valstu ekonomiku attīstība atpauk no ASEAN-6, tad CLMV valstīm importa tarifi jāsamazina līdz 2015.gadam. Tomēr šis līgums paredz nelielu elastīgumu un CLMV valstis var samazināt savus tarifus līdz 2018.gadam.² Turklāt, kā parāda attēls 2.8., tad faktiski CLMV valstis savus tarifus jau bija pietuvinājušas 0% jau 2015.gada februārī, kamēr ASEAN-6 dalībvalstis, to izdarīja 2010.gadā.

att. 2.8. Vidējie CEPT/ATIGA tarifi (%; 1993 - 2015)³

¹ Plummer, M. G. *ASEAN Economic Integration: Trade, Foreign Direct Investment, and Finance*. World Scientific Publishing. 2009. pp. 1. Pieejams tiešsaistē: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzQwNDk0X19BTg2?sid=be2e3871-74ca-43f9-b507-4b748bc1606f@sessionmgr111&vid=0&format=EB&rid=10> (skatīts: 05.05.2015)

² *ASEAN Trade in Goods Agreement*. [ATIGA] 26 February 2009, Cha-am (Thailand). Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2013/economic/afta/atiga%20interactive%20rev4.pdf> (skatīts 15.05.2015.)

³ ASEANstats. *Average CEPT-ATIGA tariff rate 1993 - 2015*. 2015. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/2015/april/information_on_average_tariffs/average%20CEPT-ATIGA%20tariff%20rates%201993-2015_1.pdf (skatīts: 05.05.2015)

Kā arī, attēls 2.8. parāda, kā ir izmainījušies tarifi ASEAN iekšienē un ko ir uzlikušas ASEAN-6 vai CMLV dalībvalstis un kuri ir mainījušies CEPT un ATIGAS rezultātā. Pašreizējais vidējais ASEAN tarifs ir 0.23%. Tarifu pieaugums laika posmā 1996. līdz 2000.gadam ir izskaidrojams ar CMLV iesaistīšanos ASEAN, kā parāda tabula 2.4., tad Vjetnama pievienojās 1995.gadā, Laosa un Mjanma pievienojās divus gadus vēlās (1997.gadā), savukārt pati pēdējā valsts, kas pievienojās bija Kambodža – 1999.gadā. Šī iemesla dēļ tarifi nevis pieauga, jo valstis tos pacēla, bet gan tādēļ, ka ASEAN pievienojās valstis ar augstiem tarifiem pret pārējām ASEAN dalībvalstīm.

Visbeidzot, viena no pēdējiem veiktajiem ekonomiskās integrācijas soļiem ir ASEAN *Visaptverošā Investīciju līguma (ASEAN Comprehensive Investment Agreement; ACIA)* stāšanās spēkā 2012.gadā. ACIA ir ASEAN instruments, lai izveidotu brīvu un atvērtu investīciju vidi, integrētās ekonomiskās kopienas kontekstā, turklāt ACIA mērķis veicināt ASEAN pievilcību, kā vienotu investīciju galamērķi.¹ ACIA stāšanās spēkā aizstāja 1998.gadā pieņemto AIA. Saistībā ar AEC, līgums paredz investīciju režīmu liberalizāciju, visu dalībvalstu investoru un to investīciju aizsardzību, kā arī uzlabot investīciju noteikumu, regulāciju un procedūru caurskatāmību un paredzamību, lai uzlabot investīciju apjomus starp dalībvalstīm.²

Autors uzskata, ka svarīgi ir pieminēt arī ASEAN ārpus reģiona integrāciju, izveidojot brīvās tirdzniecības līgumus ar vairākām citām valstīm Āzijas reģionā, tādā veidā paplašinot integrāciju ārpus ASEAN robežām. Pašreiz ASEAN dalībvalstīm ir noslēgti brīvās tirdzniecības līgumi ar Austrāliju un Jaunzēlandi, Ķīnu, Indiju, Korejas Republiku, kā arī Visaptverošais ekonomisko partnerattiecību līgums (*Comprehensive Economic Partnership Agreement*) ar Japānu.³ Kopumā šis formāts tiek dēvēts par ASEAN Plus Seši (ASEAN dalībvalstis plus minētās partnervalstis). Kopā šīs valstis ir procesā, lai izveidotu kopēju Austrumāzijas/ Austrālāzijas brīvās tirdzniecības zonu, pieņemot Reģionālo visaptverošo ekonomisko partnerattiecību līgumu (*Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement; RCEP*).⁴ Kā norāda Jaunzēlandes Ārlietu un tirdzniecības Ministrija, tad šāds

---

¹ *ASEAN Comprehensive Investment Agreement: An Introduction*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2013. pp. 1 - 2. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2013/resources/publication/2012%20-%20ACIA%20An%20Introduction%20%28Apr%29.pdf> (skatīts: 15.05.2015)

² *ASEAN Comprehensive Investment Agreement*. [ACIA] 26 February 2009, Cha-am (Thailand). Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2012/Economic/AIA/Agreement/ASEAN%20Comprehensive%20Investment%20Agreement%20%28ACIA%29%202012.pdf> (skatīts 15.05.2015)

³ *ASEAN Economic Community Scorecard*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2012. pp. 14. Pieejams tiešsaistē: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10132.pdf> (skatīts: 18.05.2015)

⁴ **Russell, M.** *International Cooperation in South-east Asia*. European Parliament. 2014. pp. 2. Pieejams tiešsaistē: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2014/542168/EPRS_ATAG%282014%29542168_REV1_EN.pdf (skatīts: 16.05.2015)

līgums apvienotu 3 miljardus iedzīvotāju un tirdzniecības daļa no pasaules kopējās tirdzniecības sasniegtu 27% (pēc 2012.gada datiem).¹ RCEP pārklās tādas jomas, kā preču un pakalpojumu tirdzniecību, investīcijas, ekonomisko un tehnoloģisko sadarbību, intelektuālo īpašumu, u.c. Pašlaik ir notikušu septiņi sarunu kārtas (pēdējā notika 2015.gada februārī) un tiek paredzēts, ka sarunas varētu beigties jau šī gada beigās.²

Turklāt, kā min Jošifumi Fukunaga (*Yoshifumi Fukunaga*) un Ikumo Isono (*Ikumo Isono*), tad RCEP ir nozīmīgs ASEAN, jo pašreizējie brīvās tirdzniecības līgumi, nav sasnieguši pilnīgu liberalizāciju un ir vieta Austrumu Āzijas ražošanas bāzes stiprināšanai. Tāpat, ASEAN ar RCEP var virzīt savas idejas sasniegt augstākus mērķus – likt saviem brīvās tirdzniecības partneriem mainīt savas politikas, saistītas ar brīvās tirdzniecības līgumiem, tādā veidā uzņemoties būtiskākas saistības, kas ir svarīgas ASEAN dalībvalstīm.³

ASEAN ir kļuvis par attīstības pasaules spilgtāko ekonomiskās integrācijas piemēru tikai nedaudz vairāk kā 20 gadu laikā. ASEAN ekonomiskā integrācija ir veicinājusi ekonomisko sakaru starp reģiona dalībvalstīm, kā arī radījusi uzticību savai investīciju videi, piesaistot jaunas investīcijas no ārpus ASEAN esošajām valstīm.

Turklāt, ASEAN ne tikai integrējas savā starpā, bet nozīmīga kļūst ekonomiskā integrācija ar ASEAN+6 valstīm, kuras rezultātā varētu izveidoties lielākais tirdzniecības bloks pasaulē.

Tomēr, starp dalībvalstīm joprojām valda salīdzinoši zema iekšējā tirdzniecība, tomēr, to var labot līdz 2015.gadam paredzētās ASEAN Ekonomiskās kopienas izveide.

2.3.ASEAN nākotne – Ekonomiskā kopiena

Kā tas jau tika norādīts iepriekš, pašlaik ASEAN veic trīs kopienu izveidi, proti, politiskās un drošības kopienas, sociālās un kultūras kopienas un ekonomiskās kopienas izveidi. Šajā nodaļā tiks apskatīta ekonomiskā kopiena (AEC).

Bali Otrā konvencijā ASEAN dalībvalstis nolēma izveidot AEC, šis lēmums tika paātrināts ar Sebu Deklarācijas par ASEAN kopienu izveides paātrināšanu līdz 2015.gadam. Tādā veidā 2007.gadā tika pieņemts AEC projekts, kas ir par pamatu visas kopienas izveidē.

---

¹ *New Zealand Ministry of Foreign Affairs & Trade. Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). 15.09.2014. Pieejams tiešsaistē: <http://www.mfat.govt.nz/Trade-and-Economic-Relations/2-Trade-Relationships-and-Agreements/RCEP/> (skatīts: 16.05.2015.)*

² *Yulisman, L. Asia-Pacific to strike. (09.03.2015.) The Jakarta Post. Pieejams tiešsaistē: <http://www.thejakartapost.com/news/2015/03/09/asia-pacific-strike-deal-year-end.html> (16.05.2015)*

³ *Fukunaga, Y., & Isono, I. Taking ASEAN+1 FTAs towards the RCEP: A Mapping Study. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia Discussion Paper Series: 2013. pp. 2. Pieejams tiešsaistē: <http://www.eria.org/ERIA-DP-2013-02.pdf> (skatīts: 16.05.2015)*

Galvenā AEC ideja ir pārveidot ASEAN reģionā ar brīvu preču, pakalpojumu, investīciju, kvalificēta darbaspēka un kapitāla plūsmas kustība,¹ jeb, izmantojot pirmajā nodaļā apskatītos ekonomiskās integrācijas posmus, AEC paredz izveidot vienoto tirgu. Turklāt, ekonomiskās kopienas izveide cer padarīt ASEAN dinamiskāku un konkurētspējīgāku, kā arī paātrināt un padziļināt reģiona ekonomisko integrāciju.²

ASEAN Ekonomiskās kopienas izveide ir iedalīta četrās fāzēs: 1. fāze (2008 – 2009); 2. fāze (2010 – 2011); 3. fāze (2012 – 2013) un 4. fāze (2014 – 2015).³

AEC galvenokārt uzmanību pievērš četriem pīlāriem: (1) Vienotais tirgus un ražošanas bāze; (2) Konkurētspējīgs ekonomiskais reģions; (3) Vienlīdzīga ekonomiskā attīstība un (4) ASEAN integrācija globālajā ekonomikā.

Vienotais tirgus un ražošanas bāze

Saskaņā ar AEC projektu, tad šo pīlāru veidos pieci elementi: (i) brīva preču kustība; (ii) brīva pakalpojumu kustība; (iii) brīva investīciju plūsma; (iv) brīvāka kapitāla kustība un (v) brīva kvalificēta darbaspēka kustība.⁴

Tas paredz tarifu un ārpusstarifu samazināšanu un atcelšanu, tirdzniecības veicināšanu, harmonizējot un standartizējot tirdzniecības un muitas procedūras. To plāno panākt ar ASEAN Vienotā loga (*ASEAN Single Window*) izveidi – datu un informācijas apmaiņas sistēma mītošanai.⁵

Savukārt, AEC Projekts investīciju jomā paredz atvērtu un brīvu investīciju režīmu, lai uzlabotu ASEAN konkurētspēju, lai piesaistītu ĀTI, kas ir nozīmīgs faktors, lai nodrošinātu dinamisku ASEAN ekonomiku attīstību. Šo jomu sedz iepriekš apskatītais Vispārējais Investīciju līgums (ACIA).⁶

Ar brīvāku kapitāla kustību saprot ASEAN kapitālu tirgu attīstību un integrācijas stiprināšanu, harmonizējot kapitālu tirgus standartus un liberalizējot kapitāla kustību starp ASEAN dalībvalstīm.⁷ Šī iemesla dēļ, 2012. gada septembrī tika izveidota ASEAN tirdzniecības saite (*ASEAN Trading Link*), ceļš vērtspapīru brokeriem piedāvāt investoriem vieglāku pieeju dalībai biržā un tā rezultātā Malaizijas Birža (*Bursa Malaysia*), Singapūras Birža (*Singapore*

---

¹ *Thinking Globally, prospering regionally - ASEAN Economic Community 2015*. ASEAN Sekretariats: Jakarta. 2014. pp. 1 - 2. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/resources/2014/May/AECKKeyMessagesBooklet_FINAL30Apr2014.pdf (skatīts: 23.05.2015)

² *ASEAN Economic Community Blueprint*. 20 November 2007, Singapore. pp. 5. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

³ *ASEAN Economic Community Scorecard*. ASEAN Sekretariats: Jakarta. 2012. pp. 2. Pieejams tiešsaistē: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10132.pdf> (skatīts: 18.05.2015)

⁴ *ASEAN Economic Community Blueprint*. 20 November 2007, Singapore. pp. 6. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

⁵ Turpat, pp. 6. – 9.

⁶ Turpat, pp. 12.

⁷ Turpat, pp. 14. – 15.

Exchange) un Taizemes Biržā (*Stock Exchange of Thailand*) ir savienotas ar ASEAN tirdzniecības saiti.¹

Visbeidzot, ASEAN Ekonomiskā kopiena paredz izveidot brīvu kvalificētā darbaspēka kustību starp dalībvalstī, kas iekļauj kvalificētā darbaspēka, kas ir iesaistīts preču un pakalpojumu tirdzniecībā un investīciju kustībā, brīvu kustību. Turklāt, tas cer veicināt universitāšu studentu un akadēmiskā personāla mobilitāti starp dalībvalstīm.²

ASEAN jau ir daudz izdarījis pie vienotā tirgus izveides, kā tas tika minēts iepriekš, tad lielākā daļa tarifu jau ir sasnieguši tuvu 0% atzīmei un vairāki līgumi, kas regulē brīvu preču, pakalpojumu un investīciju plūsmu ir jau spēkā. Tabula 2.5. parāda cik daudz no paredzētajiem pasākumiem, lai izveidotu ASEAN Ekonomisko kopienu jau ir izdarīti. Pirmajās divās fāzes ASEAN dalībvalstis bija īstenojušas 65.9% pasākumus pirmā pīlāra ietvaros.

2.5.tabula

ASEAN Ekonomiskās kopienas rezultātu karte³

Pīlāri	I Fāze (2008 – 2009)	II Fāze (2010 – 2011)	Kopējie pasākumi
Vienotais tirgus un ražošanas bāze	93.8%	49.1%	65.9%
Konkurētspējīgs ekonomiskais reģions	68.7%	67.4%	67.9%
Vienlīdzīga ekonomiskā attīstība	100%	55.5%	66.7%
ASEAN integrācija globālajā ekonomikā	100%	77.8%	85.7%
KOPĀ	67.5%		

¹ *Thinking Globally, prospering regionally - ASEAN Economic Community 2015*. ASEAN Sekretariats: Jakarta. 2014. pp. 7. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/resources/2014/May/AECKKeyMessagesBooklet_FINAL30Apr2014.pdf (skatīts: 23.05.2015)

² *ASEAN Economic Community Blueprint*. 20 November 2007, Singapore. pp. 15 - 16. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

³ *ASEAN Economic Community Scorecard*. ASEAN Sekretariats: Jakarta. 2012. pp. 8 – 16. Pieejams tiešsaistē: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10132.pdf> (skatīts: 18.05.2015)

Konkurētspējīgs ekonomiskais reģions

Saskaņā ar ASEAN ekonomiskās kopienas projektu, tad otrais pīlārs ietver konkurences politiku, patērētāju aizsardzību, intelektuālā īpašuma tiesības, infrastruktūras attīstību, izvairīšanos no nodokļu dubultās uzlikšanas un e-komerciju.¹

Viens no svarīgākajiem punktiem ir godīgas konkurences kultūras vecināšana, kam ir liela loma spēcīgas ekonomikas attīstībā – tas veicina inovācijas, produktivitāti un efektivitāti starp uzņēmumiem.²

Turklāt, ir svarīgi pieminēt infrastruktūras attīstību reģionā. Infrastruktūra ir nepieciešama, lai pilnībā izbaudītu vienotā tirgus un ekonomiskās zonas ieguvumus un turklāt, tas spētu samazināt attīstības atšķirības un spētu fiziski integrēt ASEAN dalībvalstis.

Tāpat, svarīgi ir atzīmēt ASEAN centienus enerģijas sadarbības jomā, kas ir vitāli svarīgi ekonomikas attīstībai. AEC paredz izveidot trans-ASEAN gāzes cauruļvadu (*Trans-ASEAN Gas Pipeline; TAGP*) un ASEAN elektrotīklu (*ASEAN Power Grid; APG*), kas ļaus optimizēt reģiona enerģijas resursus.³ 2012.gadā seši no paredzētajiem 16 pārrobežu savienojumiem jau darbojās, turklāt tajā pašā laikā jau darbojās 11 cauruļvadu savienojumi ASEAN dalībvalstīs, kas ļauj apmierināt strauji augošo elektroenerģijas pieprasījumu reģionā.⁴

Kā var redzēt 2.5.tabulā, tad konkurētspējīga reģiona pīlāra laika posmā no 2009. – 2012.gadam bija veikti 67.9% no visiem paredzētajiem pasākumiem.

Vienlīdzīga ekonomiskā izaugsme

Šis pīlārs paredz veicināt mazo un vidējo izmēru uzņēmumu attīstību un ASEAN integrācijas iniciatīvu.

AEC projekts paredz veicināt mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju un palielināt šādu uzņēmumu īpatsvaru. 2012.gadā ASEAN darbojās 30 uzņēmējdarbības inkubatori un inovāciju centri, kas kopā veido ASEAN Uzņēmējdarbības inkubatoru tīklu (*ASEAN Business Incubator Network; ABINet*), kas veicina uzņēmēju saskaņošanu un attīstību.⁵

---

¹ ASEAN Economic Community Blueprint. 20 November 2007, Singapore. pp. 18. – 23.. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

² *Thinking Globally, prospering regionally - ASEAN Economic Community 2015*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2014. pp. 8 – 9.. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/resources/2014/May/AECKKeyMessagesBooklet_FINAL30Apr2014.pdf (skatīts: 23.05.2015)

³ ASEAN Economic Community Blueprint. 20 November 2007, Singapore. pp. 5. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

⁴ *Thinking Globally, prospering regionally - ASEAN Economic Community 2015*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2014. pp. 10. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/resources/2014/May/AECKKeyMessagesBooklet_FINAL30Apr2014.pdf (skatīts: 23.05.2015)

⁵ Turpat, pp. 12.

Ja apskata tabulu 2.5., tad var redzēt, ka pirmajā fāzē ir ieviesti 66.7% no visiem AEC projektā paredzētajiem pasākumiem.

ASEAN integrācija globālajā ekonomikā

Saskaņā ar AEC projektu, ASEAN, lai kļūtu daudz dinamiskāka un spēcīgāka daļa no pasaules piegādes ķēde, kā arī, lai nodrošinātu, ka ASEAN iekšējais tirgus paliek pievilcīgs ārvalstu investīcijām, ir nepieciešams skatīties ārpus ASEAN Ekonomiskās kopienas robežām. Tādēļ ir svarīgi saglabāt ASEAN Centralitāti un saskaņotu pieeju brīvās tirdzniecības un visaptverošajam ekonomiskās partnerattiecību līgumiem.¹

Turklāt, kā tas tika apskatīts iepriekš, tad ASEAN ir pievērsis lielu uzmanību šiem līgumiem un ir kļuvis par nozīmīgu tirdzniecības partneri Japānai, Korejai, Ķīnai, Indijai, Austrālijai un Jaunzēlandei.

Savukārt, apskatot tabula 2.5., tad var redzēt, ka 85.7% no kopējiem pasākumiem ir jau veikti.

Ja apskata kopējo pasākumu skaitu, kas ir veikti, lai realizētu, tad 2012.gadā bija veikti 67.5% no kopējiem paredzētajiem pasākumiem, kas nozīmē, ka vēl ir nepieciešams veikt daudz pasākumu.

Tāpat, ASEAN uzņēmējdarbības perspektīvas aptauja (*ASEAN Business Outlook Survey*), kuru izveidoja ASV Uzņēmējdarbības kamera un ASV uzņēmējdarbības kamera Singapūrā, aptaujājot ASV uzņēmumus ASEAN dalībvalstīs, secināja, ka tikai 4% no uzņēmējiem uzskata, ka ASEAN ekonomiskā kopiena tiks realizēs līdz 2015.gada beigām, kamēr 52% aptaujāto uzņēmumu uzskata, ka ASEAN Ekonomisko kopienu izveidos tikai pēc 2020.gada, kā tas sākotnēji tika plānots.²

Turklāt, problēmas rada, jau iepriekš pieminētais, ASEAN sekretariāta mazais finansējums un šī iemesla dēļ mazais darbinieku skaits tajā.³ Savukārt, tas noved pie tā, ka ASEAN Sekretariāts nespēj pārlūkot ekonomiskās kopienas izveides progresu un dalībvalstu ieguldījumu tajā, kā arī nespēj pārbaudīt vai dalībvalstis rīkojas saskaņā ar plānu un līguma noteikumiem

---

¹ *ASEAN Economic Community Blueprint*. 20 November 2007, Singapore. pp. 25. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)

² *ASEAN Business Outlook Survey 2015*. American Chamber of Commerce in Singapore and the U.S. Chamber of Commerce. 2014. pp. 15. Pieejams tiešsaistē: https://www.uschamber.com/sites/default/files/asean_business_outlook_survey_2015.pdf (skatīts: 18.05.2015.)

³ **Xianbai, J.** *Why the ASEAN Economic Community Will Struggle*. The Diplomat. (24.09.2014). Pieejams tiešsaistē: <http://thediplomat.com/2014/09/why-the-asean-economic-community-will-struggle/> (skatīts: 18.05.2015)

2.4. ASEAN un Eiropas Savienības ekonomiskās integrācijas salīdzinājums

ASEAN tiek minēts, kā veiksmīgākais integrācijas projekts attīstības valstu vidū.¹ Turklāt Eiropas Savienību var uzskatīt par veiksmīgāko reģionālās integrācijas projektu kopumā, tādēļ ir noderīgi salīdzināt šos veiksmīgos integrācijas piemērus.

Viena no redzamākajām atšķirībām starp abiem valstu blokiem ir integrācijas process. Eiropas Savienības integrācijas process uzsākās jau uzreiz pēc otrā pasaules kara ar Beļģijas, Luksemburgas un Nīderlandes integrāciju, izveidojot Beniluksa muitas savienību (1944)² un drīz pēc tam tika izveidots Ogļu un tērauda līgums (1952) starp Beniluksa valstīm, Franciju, Itāliju un Vāciju un paplašinot šo valstu sadarbību tika izveidots Roma līgums (1957.gadā) jeb Eiropas Ekonomiskā Kopiena.³

Kā var redzēt, tad Eiropas Savienība tieši veidojās uz ekonomiskās integrācijas pamata, kamēr ASEAN prioritātes bija veicināt sadarbību un reģiona drošību, risinot konfliktus mierīgā ceļā.

Turklāt ir svarīgi atzīmēt, ka ASEAN pievērš lielu uzmanību nevienlīdzības mazināšanai starp valstīm, jau iepriekš minētā ASEAN Integrācijas Iniciatīva ir tiešs mēģinājums samazināt šo atšķirību, turklāt arī ASEAN Ekonomiskā kopienas projekts pievēršas šīs problēmas risināšanai, kā arī vairākos līgumos tiek īpaši atrunāti nosacījumi CLMV valstīm. Arī, Eiropas Savienība pievēršas nevienlīdzības mazināšanai ar Strukturālajiem fondiem – ar finanšu palīdzību ES cenšas uzlabot vājāk attīstīto valstu ekonomiskos un sociālos apstākļus. Tomēr, ASEAN gadījumā būtu grūti runāt par finanšu palīdzību reģionālajā līmenī, mazā kopējā budžeta dēļ, kā arī neiejaukšanās valstu iekšlietās dēļ.

Lēmumu pieņemšana abās reģionālajās apvienībās ir vēl viens svarīgs punkts, ko pieminēt. Kā tas tika minēts iepriekš, tad ASEAN visi lēmumi tiek pieņemti pēc vienprātības principa, tas nozīmē, ka neko nevar izlemt, ja kāda no dalībvalstīm nepiekrīt. Lai arī tas nav pats efektīvākais veids, tomēr tas nozīmē, ka jebkurā lēmumā ir pārstāvētas visas dalībvalstu intereses un vajadzības. Savukārt, Eiropas Savienībā – precīzāk Eiropas Savienības Padomē – vairāk nekā 90% lēmumi (ja lēmums skar kopējo tirgu, konkurenci, lauksaimniecību un zivsaimniecību, patērētāju aizsardzību un ārvalstu investīcijas, vides un ekonomiskās

---

¹ **Russell, M.** *International Cooperation in South-east Asia*. European Parliament. 2014. pp. 1. Pieejams tiešsaistē: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2014/542168/EPRS_ATA%282014%29542168_REV1_EN.pdf (skatīts: 16.05.2015)

² **Badinger, H.** *Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States*. Review of World Economics, 141(1), 2005, 56 pp.

³ *European Union*. A peaceful Europe – the beginnings of cooperation. Pieejams tiešsaistē: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_en.htm (skatīts: 14.05.2015.)

koordinācijas jautājumus) tiek pieņemti ar kvalificēto vairākumu, t.i. kvalificētais vairākums atbilst 55% no Padomes locekļiem, ietverot vismaz 15 Padomes locekļus un pārstāvot 65% no ES iedzīvotāju kopskaita, tomēr, lēmumu var apturēt ar bloķējošo mazākumu, ko veido 4 Padomes locekļi. Šādu kvalificēto vairākumu ES Padome izmanto kopš 2014.gada novembra.¹

Turklāt, atšķirībā no ASEAN, Eiropas Savienībai ir izveidots reģionālais Parlaments, ko ievēl dalībvalstu iedzīvotāju, tas nozīmē, ka iedzīvotāji tiek pārstāvēti reģionālā līmenī, savukārt ASEAN gadījumā nekas tāds nav, turklāt ir valstis, kurās to līderi nav ievēlēti demokrātiskās vēlēšanās. Tāpat, augstā korupcija vairākās dalībvalstīs var ietekmēt lēmumu pieņemšanu reģionālā līmenī un šie lēmumus var ietekmēt, kāda neliela interešu grupa.

Tas noved pie vēl vienas atšķirības starp Eiropas Savienību un ASEAN – birokrātija un institucionalizācijas līmenis.

Kopumā ASEAN un ES ir diezgan atšķirīgas organizācijas ne tikai vēsturisku un ekonomiskās integrācijas pakāpju dēļ, bet arī uzbūves, lēmumu pieņemšanas dēļ, turklāt arī atšķiras pārnacionālās kompetences.

---

¹ *European Union. Glossary: Qualified Majority.* Pieejams tiešsaistē: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/qualified_majority_en.htm (skatīts 16.05.2015)

3. ASEAN EKONOMISKĀS INTEGRĀCIJAS IETEKME UZ VALSTU KONKURĒTSPĒJU – SINGAPŪRAS UN KAMBODŽAS PIEMĒRS

Šajā nodaļā autors apskatīs ekonomiskās integrācijas ietekmi uz valstu ekonomikām, kā arī tiks analizēta ASEAN dalībvalstu – Kambodžas un Singapūras konkurētspēja. Nodaļas beigās autors izdarīs secinājumus, kā ekonomiskā integrācija ietekmē šo abu valstu konkurētspēju.

Izvērtējot Globālās konkurētspējas indeksu 2014. – 2015. gadam, tika izvēlētas divas valstis, kurām ir visaugstākais un viszemākais konkurētspējas rādītājs, t.i. Singapūra ar visaugstāko vietu indeksā (2.vietā pasaulē) un Kambodža (95.vietā pasaulē).¹ Ir jāpiemin, ka vēl zemākā vietā nekā Kambodža Globālajā konkurētspējas indeksā ir Mjanma, tomēr datu nepieejamības un nepilnību dēļ, autors izvēlējās tās vietā apskatīt Kambodžu.

3.1. ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekme uz Singapūras un Kambodžas ekonomiku

Lai izvērtētu, kā ekonomiskā integrācija ietekmē valstu ekonomikas, tiks izmantoti pirmajā nodaļā aprakstītie modeļi (vienādojums 1.1., 1.2. un 1.3.). Šai datu analīzei ir svarīgi noteikt, vai valsts ir attīstības vai attīstītā valsts, tādēļ darba autors šī iedalījuma noteikšanai izmantos Pasaules Bankas piedāvāto dalījumu. Pēc Pasaules Bankas metodoloģijas valstis tiek sadalītas pēc to nacionālā kopienākuma (NKI; *Gross National Income; GNI*) četrās grupās: zemu, zemākā vidējo, augstākā vidējo un augsta ienākumu valstīs. Savukārt, pēc Pasaules Bankas iedalījuma attīstības valstis ir ar zemiem vai zemākajiem vidējiem ienākumiem, bet attīstītās valstis ir ar augstiem vidējiem vai augstiem ienākumiem.² Apskatot Pasaules Bankas iedalījumu³, var secināt, ka apskatītajā laika periodā Kambodža ir bijusi attīstības valsts (tā atradās zemo ienākumu grupā), kamēr Singapūru var uzskatīt par attīstīto valsti (tā atradās augsto ienākumu grupā).

Tāpat jāpiemin izmaiņas vienādojumos, ko izdarījis autors, lai modeļus varētu pielāgot Kambodžas un Singapūras gadījumiem. Tā kā pirmajā nodaļā minētie piemēri ir attiecināmi uz

---

¹ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. pp. 13. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

² *The World Bank*. How does the World Bank classify countries? Pieejams tiešsaistē: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries> (skatīts: 20.05.2015)

³ *GNI per capita Operational Guidelines & Analytical Classifications*. (2014). Pieejams tiešsaistē: siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/OGHIST.xls (skatīts: 20.05.2015)

laika periodu no 1951. līdz 1977.gadam, bet ASEAN ekonomiskā integrācija aizsākās 1992.gadā, tad tiek pieņemts, ka vienādojumos 1.1. un 1.2. $CU_{i,t}$ aprēķina sekojoši: $(CU_{i,t}/t - 1992)$ un vienādojumā 1.3. T aprēķina pēc formulas $t - 1992$.

Kā arī ir jāpiemin, ka modeļu analīzē ir izmantoti reālie rādītāji vai rādītāji, kas aprēķināti ar IKP deflatoru, kas nozīmē, ka ir ņemtas vērā cenu izmaiņas visiem rādītājiem.

3.1. tabula

Regresijas modeļa novērtējums vienādojumiem 1.1. un 1.2. ar mazāko kvadrātu metodi
Atkarīgais mainīgais: INV

Valsts	a ₀	RY a ₁	FY a ₂	CU a ₃	CUDT a ₄	CE a ₅	R ²	Varbūtība (F- statistika)
Kambodža	0.119 (0.0000) ***	-0.328 (0.0308) **	4798 (0.0078) *	0.134 (0.0000) ***	-0.712 (0.0000) ***	-	0.902	0.0000***
Singapūra	0.004 (0.0049) **	-0.005 (0.0770) *	-	0.002 (0.0227) **	0.004 (0.0014) **	-0.002 (0.0014) **	0.586	0.001741**

*** nozīmīgs pie 1%; ** nozīmīgs pie 5%; * nozīmīgs pie 10%

3.1. tabula apkopo vienādojumu 1.1. un 1.3. regresijas novērtējumu ar mazāko kvadrātu metodes palīdzību Kambodžai un Singapūrai – ar pilnu regresijas aplēsēm var iepazīties 1. pielikumā.

Regresijas novērtējumā var redzēt, ka Kambodžas modelis ir nozīmīgs pie 1%, turklāt arī R kvadrāts ir augsts, t.i. modelis izskaidro 90.2% no iekšzemes kapitāla veidošanās Kambodžā. Tāpat ir nozīmīgi visi modelī apskatītie rādītāji.

Tā kā koeficienti a_1 un a_2 jeb Kambodžas IKP izaugsme un reālā ārzemju kapitāla pieplūdums ir nozīmīgi. Tomēr, tā kā IKP izaugsmes rādītājs ir negatīvs, tad var secināt, ka IKP izaugsmei bija negatīva ietekme uz iekšzemes kapitāla veidošanos Kambodžā, tomēr iekšzemes kapitāla veidošanos ļoti ietekmēja ārzemju kapitāla ieplūšanas, salīdzinoši lielā koeficienta dēļ, turklāt, tā kā tas ir pozitīvs, tad var secināt, ka kapitāla ieplūšana Kambodžā nozīmīgi palielināja kapitāla veidošanos tajā.

Dinamisko ekonomiskās integrācijas efektus apskata koeficienti a_3 un a_4 . Tā kā fiktīvi mainīgais rādītājs CU jeb a_3 ir nozīmīgs un pozitīvs, tad var secināt, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ilgtermiņa ietekme uz kapitāla veidošanos Kambodžā, bet tā kā arī nozīmīgs ir rādītājs CUDT jeb a_4 , pirmkārt var secināt, ka ilgtermiņa ekonomiskās integrācijas ietekme atšķīrās no īstermiņa ietekmes. Otrkārt, tā kā rādītājs CUDT ir negatīvs, var nonākt pie secinājuma, ka Kambodžas investīciju apjomi apskates perioda sākumā samazinājās, turklāt, to

papildina fakts, ka Kambodža 1990-to gadu sākumā bija slēgta ekonomika ar ievērojamiem ārzemju investīciju ierobežojumiem.¹

Apskatot oriģinālo modeli, autors secina, ka Singapūras gadījumā tas nav piemērojams un tas neizskaidro kapitāla veidošanos valstī, kā arī modelī parādīja netipisku punktus 1996. un 1997.gadā – šajā laikā aizsākās Āzijas krīze, kas īpaši skāra Austrumāziju (t.sk. Singapūru) un notika Singapūras dolāra vērtības krišanās, kas ir ietekmē investīciju un kapitāla uzkrāšanās apmērus. Šī iemesla dēļ autors modelim pievienoja Singapūras dolāra valūtas kursu pret ASV dolāru.

Izveidotā modeļa Singapūrai novērtējums ir apkopots 3.1. tabulā. Kā tas tika minēts iepriekš Singapūra attīstīta valsts, tādēļ modelī netiek izmantots reālā kapitāla pieplūduma rādītājs. Modelis ir statistiski nozīmīgs pie 5%, kā arī R kvadrāts bija salīdzinoši augsts un izskaidro 58.6% no iekšējā kapitāla veidošanās Singapūrā.

Kā ir parādīts 3.1. tabulā, tad Singapūras valūtas kurss (CE) bija nozīmīgs pie 5% un apstiprina iepriekš izteikto pieņēmumu, kas valūtas kursam ir nozīme šajā piemērā. Turklāt, kā to varēja paredzēt, tad valūtas vērtības krišanās dēļ, tas negatīvi ietekmēja kapitāla veidošanos Singapūrā.

Tāpat, visi pārējie rādītāji bija statistiski nozīmīgi. Koeficients a_1 jeb IKP izmaiņas bija negatīvs, kas norāda, līdzīgi, kā Kambodžas gadījuma, ka IKP izmaiņas negatīvi ietekmēja kapitāla veidošanos.

Fiktīvi mainīgais CU jeb koeficients a_3 ir nozīmīgs un pozitīvs, kas norāda uz to, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ilgtermiņa ietekme uz kapitāla veidošanos, turklāt, tā kā arī CUDT (a_4) koeficients bija nozīmīgs un pozitīvs, tas nozīmē, ka ekonomiskās integrācijas ilgtermiņa ietekme atšķīrās no īstermiņa ietekmes uz kapitāla veidošanos. Tāpat koeficientu a_4 var interpretēt, ar to, ka investīcijas uzreiz pēc AFTA izveidošanas palielinājās.

Tādēļ var secināt, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ietekme uz kapitāla veidošanos Singapūrā, gan ilgtermiņā, gan īstermiņā.

Tomēr ir svarīgi atzīmēt, ka modelī ir autokorelācijas problēma (Durbina- Vatsona (*Durbin-Watson*) statistika ir pārāk zema), kas rada bažas par modeļa datu pareizumu, kā arī var norādīt uz izlaistu būtisku mainīgo, neskatoties uz jau pievienoto.

Neskatoties uz to, var secināt to, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi pozitīva ietekme uz investīcijām, gan Singapūras, gan Kambodžas gadījumos, turklāt to papildina arī otrajā nodaļā apskatītā investīciju statistika, kura parādīja, ka investīciju apjomi ASEAN palielinājās.

---

¹ **Socheth, H.** *Foreign Investment in Agriculture in Cambodia: a survey of recent trends*. Winnipeg: The International Institute for Sustainable Development. 2012. pp. 2. Pieejams tiešsaistē: http://www.iisd.org/tkn/pdf/foreign_investment_ag_cambodia.pdf (skatīts: 21.05.2015)

Savukārt, 3.2. tabulā ir apkopoti 1.3. vienādojuma modeļa regresijas novērtējums, ar kuru pilnībā var iepazīties 2. pielikumā. Regresijas modeli Kambodžai un Singapūrai ir vienāds un ar šo modeli tiks noskaidrots ekonomiskās integrācijas ietekme uz ražošanas izlaidi un uz faktoru produktivitāti.

3.2. tabula

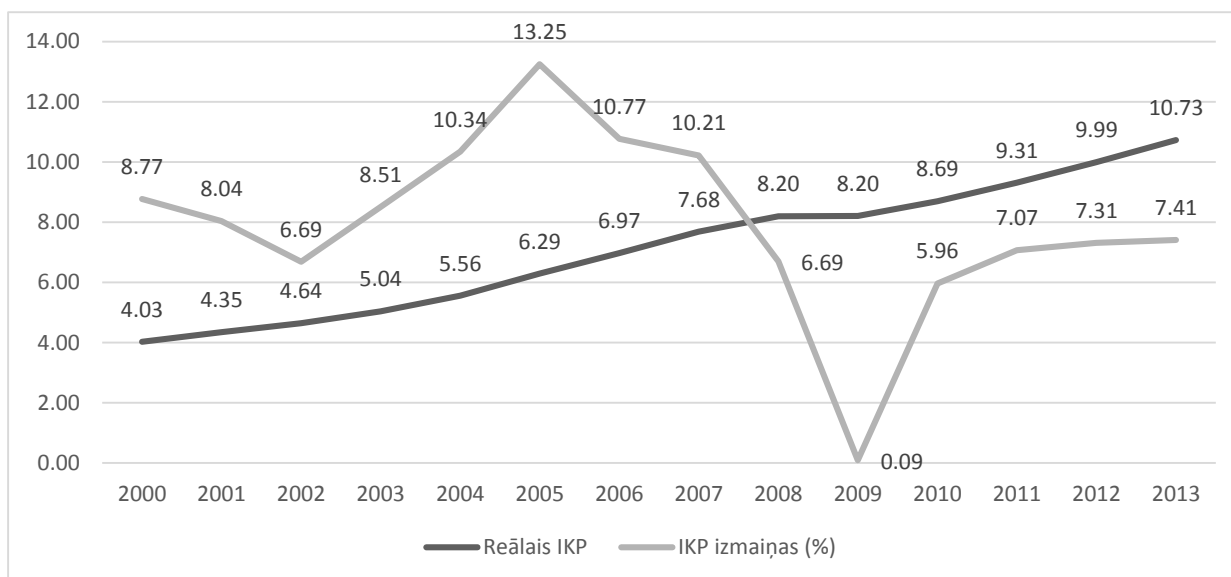
Regresijas modeļa novērtējums 1.3. vienādojumam ar mazāko kvadrātu metodi

Atkarīgais mainīgais: RY

Valsts	b ₀	RK b ₁	RL b ₂	CU b ₃	T b ₄	D_2009 b ₅	R ²	Varbūtība (F-statistika)
Kambodža	0.132 (0.0304) **	0.003 (0.8329)	-1.999 (0.2358)	0.044 (0.0569) *	-0.004 (0.0124) **	-0.078 (0.0015) ***	0.674	0.001607 ***
Singapūra	0.079 (0.1506)	0.023 (0.8038)	-0.338 (0.6434)	0.003 (0.9491)	-0.001 (0.4224)	-	0.054	0.909320

*** nozīmīgs pie 1%; ** nozīmīgs pie 5%; * nozīmīgs pie 10%

Autoram veicot regresijas modeli, tas nebija pietiekami nozīmīgs, kā arī apskatot atlikumu (*residual*) grafisko attēlojumu (skat. 3.pielikumu), parādījās netipisks punkts 2009. gadā, kas norāda, ka šajā gadā notika kaut kas neparasts vai atšķirīgs, tādēļ autors modelī pievienoja fiktīvi mainīgo D_2009 ar vērtību 1 2009.gadā, bet pārējos gados ar vērtību 0. Kā parāda 3.2. tabula, tad šis mainīgais bija nozīmīgs.

att.3.1. Kambodžas reālā IKP (mld. USD) attīstība un IKP izmaiņas (%) 2000 -2013¹

¹ The World Bank Statistics: GDP (constant 2005 US\$). Pieejams tiešsaistē: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD/countries/1W-KH?display=graph> (skatīts: 22.05.2015)
UN GDP growth (annual %). Pieejams tiešsaistē: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/KH?display=graph> (skatīts: 22.05.2015)

Šo, īpašo punktu var izskaidrot ar globālo ekonomisko krīzi, kas skāra pasauli 2008.gada beigās. To parāda 3.1. attēls, kurā ir attēlota Kambodžas reālais IKP (mld. USD) un IKP izmaiņas laika posmā no 2000. līdz 2013.gadam. Var redzēt, ka IKP izaugsme apstājās 2009.gadā salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kas var izskaidrot modelī radušos netipisko punktu.

Tāpat regresijas modeļa novērtējums parāda, ka kopumā modelis Kambodžas gadījumā ir nozīmīgs pie 1% un turklāt, R kvadrāts ir pietiekami augsts un norāda uz to, ka modelis izskaidro 67.4% no IKP izmaiņām Kambodžā.

Tomēr, modelis neizskaidro, kā izmaiņas kapitāla uzkrājumā valstī un iedzīvotāju izmaiņas ekonomiskās integrācijas ietekmē ir izmainījušas IKP, jo abi šie rādītāji nav nozīmīgi. Bet tā kā rādītājs CU ir nozīmīgs pie 10%, tad var secināt, ka ekonomiskā integrācijai ir bijusi sava veida ietekme uz Kambodžas faktoru produktivitāti.

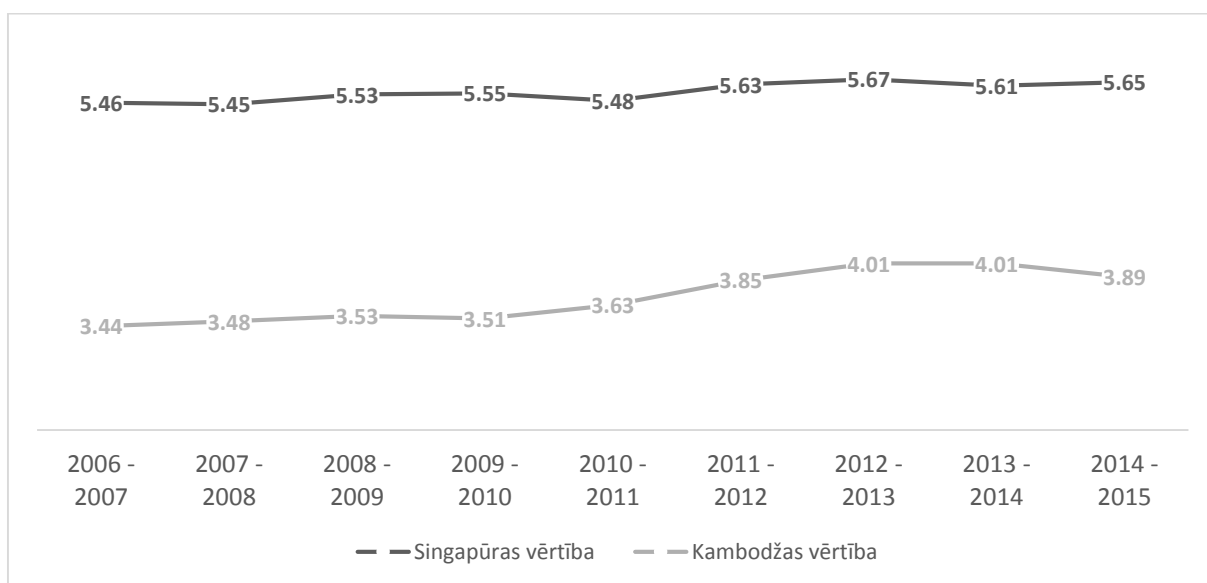
Savukārt, Singapūras gadījumā modelis nebija nozīmīgs un tas nespēja izskaidrot Singapūras IKP izmaiņas. Tā pat var secināt, ka faktoru produktivitātes pieaugumam nebija ietekmes uz valsts IKP.

Turklāt, var pieminēt, ka modelis neietver kvalitatīvās vērtības, kā piemēram esošo tehnoloģisko līmeni valstī vai arī citus nozīmīgus faktorus, kas varētu būt ļoti nozīmīgi. Tāpat, varētu runāt, ka Singapūra ir maza un atvērta ekonomika, ko ietekmē daudzi ārējie faktori un iespējams ASEAN ekonomiskajai integrācijai nav bijusi nozīmīga ietekme. Var arī pieminēt, ka viens no lielākajiem ieguvumiem ekonomiskās integrācijas gadījumā ir tarifu un citu tirdzniecības ierobežojumu atcelšana, tomēr Singapūras gadījumā, valstij tarifi ar citām ASEAN dalībvalstīm bija tuvu 0% jau pirms AFTA.

ASEAN ekonomiskajai integrācijai bija ietekme uz Kambodžas un Singapūras ekonomikām. Ja apskata ekonomiskās integrācijas ietekmi uz investīcijām, var secināt, ka Kambodžas gadījumā IKP izaugsme negatīvi ietekmēja iekšzemes kapitāla veidošanos, tomēr to ļoti ietekmēja ārvalstu kapitāla ieplūde valstī. Savukārt, Singapūras gadījumā, autors pievienoja jaunu mainīgo – Singapūras valūtas vērtība, kas Āzijas krīzes laikā (1997.gadā) samazinājās, tādā veidā ietekmējot kapitāla veidošanos valstī.

Tomēr, autors neatrada ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekmi uz ražošanas funkciju. Pirmkārt, Kambodžas modeļa gadījumā parādījās, ka integrācijai bija ietekme uz to, tomēr to neizskaidroja ne kapitāla pieaugums, ne darbaspēka pieaugums. Otrkārt, Singapūras gadījumā modelis nebija nozīmīgs un tādēļ nespēja parādīt attiecības starp tajā ietvertajiem mainīgajiem.

3.2. Singapūras un Kambodžas konkurētspējas analīze

att. 3.2. *Singapūras un Kambodžas konkurētspējas indeksa vērtību attīstība (2006 – 2015)¹*

Attēls 3.2. un tabula 3.3. parāda Kambodžas un Singapūras attīstību Globālajā konkurētspējas indeksā. Kā var redzēt, tad abām valstīm ir novērojama konkurētspējas rādītāju attīstība un izaugsme rangā. Singapūra mazāk nekā sešu gadu laikā no 8.konkurētspējīgākās valsts kļuva par otro konkurētspējīgāko valsti un šo vietu ieņēma pēdējos četrus gadus.

Arī Kambodžas konkurētspējas indeksa rezultāts ir uzlabojies un no 105.konkurētspējīgākās valsts 2006. – 2007.gadā, tā bija 85. konkurētspējīgākā valsts pasaulē 2012. – 2013.gadā. Tomēr pēdējos divos apskates periodos Kambodžas konkurētspēja ir samazinājusies.

3.3. tabula

Singapūras un Kambodžas vēsturiskā attīstība Globālās konkurētspējas indeksā (vieta)²

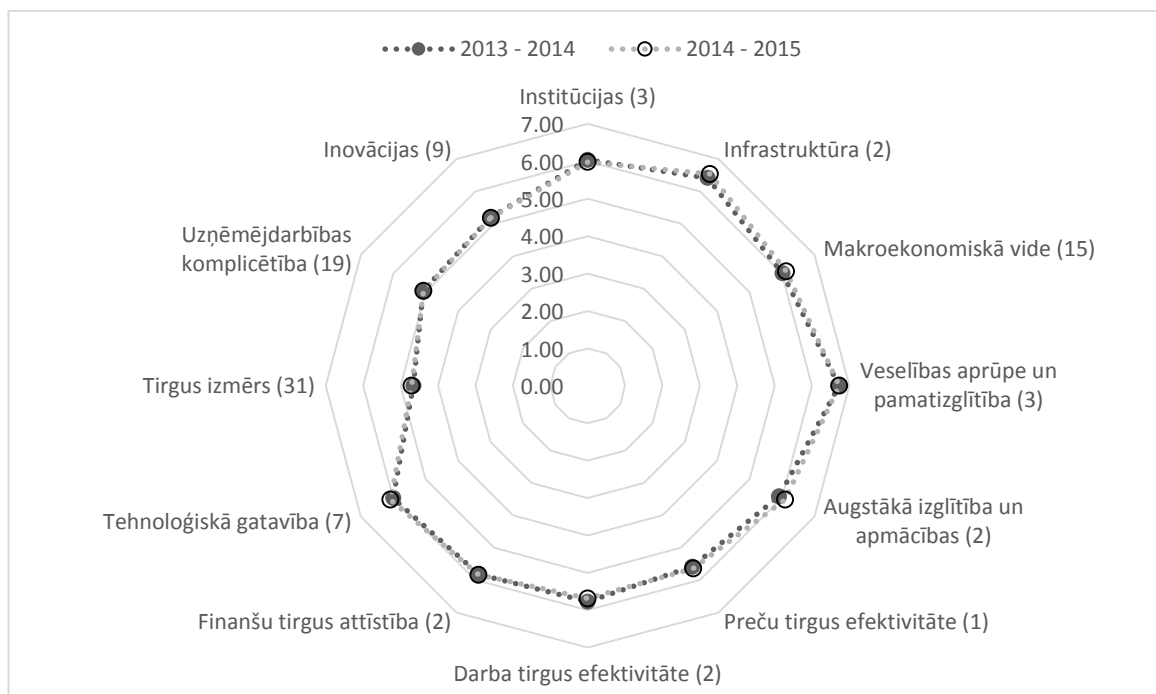
Laika posms	Singapūra	Kambodža
2006 - 2007	8	105
2007 - 2008	7	110
2008 - 2009	5	109
2009 - 2010	3	110
2010 - 2011	3	109
2011 - 2012	2	97
2012 - 2013	2	85
2013 - 2014	2	88
2014 - 2015	2	95

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNfft_lZg34Vj_3r4sYzbEdHmltNZA (skatīts: 18.05.2015)

² Turpat

Tāpat svarīgi ir atzīmēt, kurā no attīstības posmiem valstis ir, lai labāk izprastu šo valstu konkurētspējas ietekmējošos faktorus. Pēc Globālā konkurētspējas indeksa Kambodža atrodas **ražošanas faktoru stadijā**, kamēr Singapūra atrodas **inovāciju stadijā**.¹

3.2.1 Singapūras konkurētspējas rādītāju analīze

att. 3.3. *Singapūras konkurētspējas sadalījums pa faktoriem laika posmā 2013 – 2014 un 2014 – 2015.gadā; iekavās noteiktā faktora vieta rangā no 144 valstīm 2014 – 2015.gadā*²

Attēls 3.3. apkopo Singapūras konkurētspējas ietekmējošos faktorus 2013 – 2014. un 2014 – 2015.gadam. Kā jau tas tika pieminēts iepriekš Singapūra ir konkurētspējīgākā valsts ASEAN un otrā konkurētspējīgākā valsts pasaulē.

Savukārt apskatot katru rādītāju tuvāk, var secināt, ka Singapūra ir viena no trijām konkurētspējīgākām ekonomikām septiņos faktoros, turklāt preču tirgus efektivitātes ziņā, Singapūra ir konkurētspējīgākā valsts pasaulē. Šos labos rādītājus var saistīt ar augsto konkurences kultūru Singapūrā – pirmkārt, Singapūrai jau pirms AFTA līguma nebija noteikusi

¹ Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. pp. 11. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)

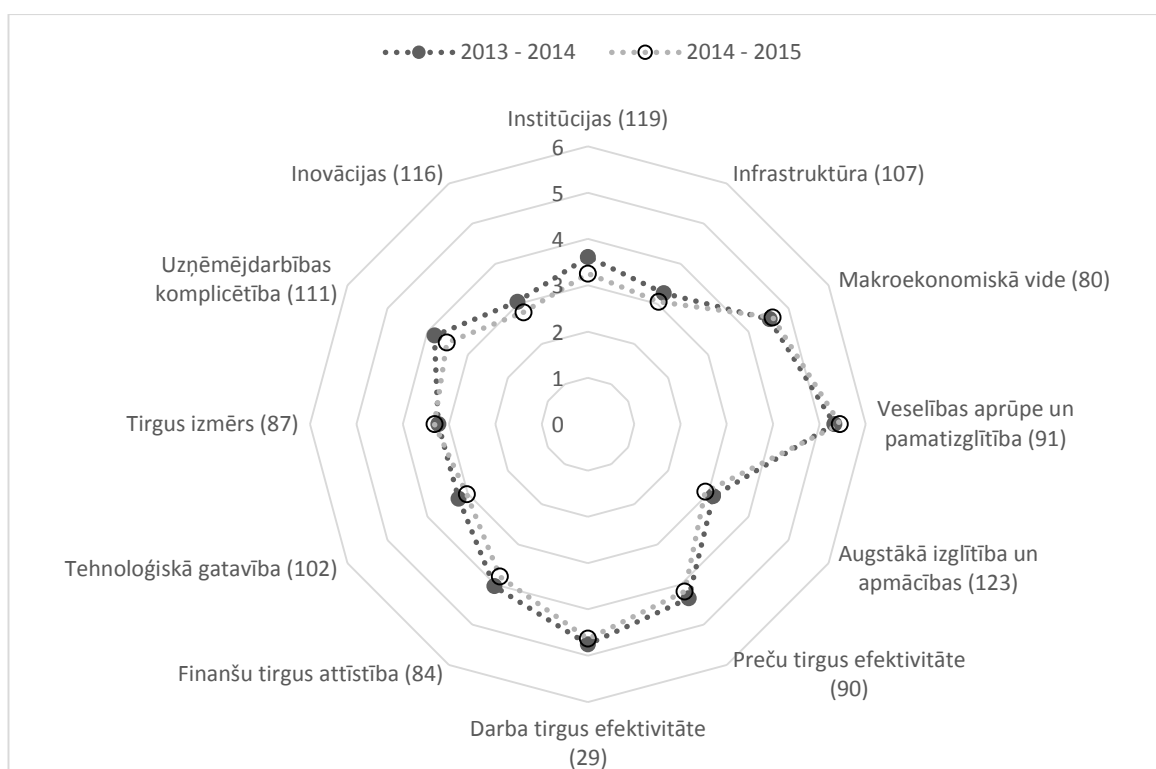
² World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

tarfus pret citām ASEAN dalībvalstīm¹, kā arī Singapūrā tirgus nav stingri regulēts – Singapūra atrodas 1.vietā pēc *Doing Business* Indikatora.²

Tomēr, lai arī Singapūra uzrāda ļoti labus rezultātus, viena no Singapūras vājībām ir tirgus izmērs. Lai arī šis faktors ietver, eksports kā procentu daļa no IKP, kā arī ārvalstu tirgus izmēra indeksu, kur Singapūra uzrāda labus rezultātus, tomēr nelielais iekšējais tirgus atstāj iespaidu uz tirgus izmēru.

Salīdzinot datus ar iepriekšējo pārskatu var redzēt, kā jau tas arī tika iepriekš minēts, ka Singapūras rādītāji nav nozīmīgi izmainījušies un Singapūra saglabā stabilu līderpozīciju ASEAN.

3.2.1. Kambodžas konkurētspējas rādītāju analīze

att. 3.4. Kambodžas konkurētspējas sadalījums pa faktoriem laika posmā 2013 – 2014 un 2014 – 2015.gadā; iekavās noteiktā faktora vieta rangā no 144 valstīm 2014 – 2015.gadā³

¹ASEANstats: *Average CEPT-ATIGA tariff rate 1993 – 2015*. 2015. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/2015/april/information_on_average_tariffs/average%20CEPT-ATIGA%20tariff%20rates%201993-2015_1.pdf (skatīts: 05.05.2015)

² *World Bank Group*. *Ease of Doing Business in Singapore*. 2015. Pieejams tiešsaistē: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/singapore#trading-across-borders> (19.05.2015)

³ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6OKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_IZg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

Kambodžas ekonomikas konkrētspējas ietekmējušie faktori laika 2013. – 2014. un 2014. – 2015.gadā, ir apkopoti attēlā 3.4.

Apskatot Globālās konkurētspējas rādītājus tuvāk, var redzēt, kā jau tas arī iepriekš tika minēts, ka lielākā daļa rādītāju 2014. un 2015.gadā ir samazinājušies (izņemot makroekonomisko vidi un tirgus izmērus, kas ir palielinājušies) salīdzinot ar 2013. un 2014.gadu.

Tā kā Kambodža atrodas ražošanas fakstoru stadijā, tad ir svarīgi aplūkot tās galvenos konkurētspējas noteicošos faktoros – institūcijas, infrastruktūru, makroekonomisko vidi, kā arī veselības aprūpi un pamatizglītība.

Apskatot institūcijas, var secināt, ka konkurētspēju spēcīgi ietekmē korupcija, kā tas tika apskatīts iepriekš (2.3.tabulā), tad Kambodžā un Mjanmā valda visaugstākā korupcija no visām ASEAN dalībvalstīm, kas spēj ietekmēt netikai valsts institūciju lēmumus, bet arī kropļo konkurenci. Turklāt, to tikai veicina valdības necaurskatāmība. Tomēr, apskatot valdības regulāciju slogu, tad tas ir ļoti zems – Kambodža ieņem 28.vietu no 144 apskatītajām valstīm¹.

Savukārt, infrastruktūras ziņā, ļoti nozīmīgs faktors ir vispārīga infrastruktūras kvalitāte, tajā iekļaujot, gan ceļu, gan dzelzceļu, gan gaisa infrastruktūras, gan ostu infrastruktūru kvalitāti, kur Kambodža uzrāda viduvējus rādītājus.

Makroekonomiskās vides analīzē, tiek apskatīt nacionālie ietaupījumi, kas Kambodžā ir relatīvi zemi. Tomēr, Kambodžas valdībai ir neliels ārējais parāds, kas ir viens no rādītājiem, kas raksturo stabilu un veselīgu makroekonomisko attīstību.

Svarīgi rādītāji pie veselības aprūpes un pamatizglītības ir paredzamais mūžā ilgums, kas Kambodžā ir 71.41 gadi (87. vietā), kas nav ļoti augsts rādītājs. Tomēr, ievērības cienīgs ir pamatizglītības uzņēmšanas skaits - 98.39% ir bijuši izglītoti pamatizglītība, ierindojot Kambodžu 24.vietā.²

Tāpat svarīgi ir pieminēt darba tirgus efektivitāti, kur Kambodža uzrāda labākos rezultātus, turklāt Kambodžā ir augsts vienlīdzības rādītājs starp vīriešu un sieviešu iesaisti darbātīgū – ieņemot 18. vietu. Kā arī svarīgi ir atzīmēt, ka Kambodžai ir relatīvi augsts rādītājs efektīvā talantu izamntošanā – 26.vieta pasaulē³, kas ir nozīmīgi, lai netikai tos vislabāk izmantotu, bet arī spētu piesaistīt jaunus talantus un kā arī tas ir nozīmīgi ekonomiskās integrācijas kontekstā, piesaistot darbaspēku no ārvalstīm.

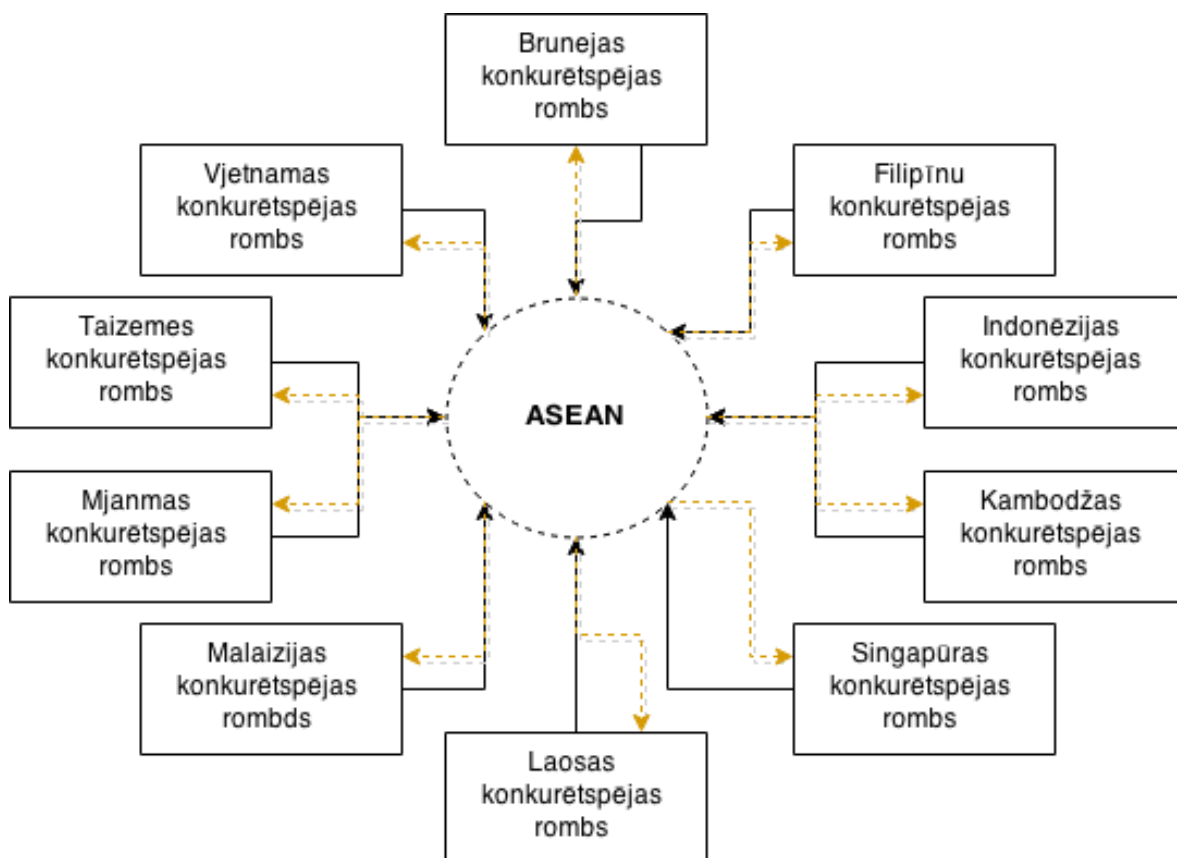
¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKbnYgO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usq=AFQjCNFft_lZg34Vj_3r4sYzbEdHmltNZA (skatīts: 18.05.2015)

² Turpat

³ Turpat

Tādēļ, ka Kambodža ir ražošanas faktoru stadijā un tādēļ, ka Kambodžas ekonomikā ir nozīmīgs darbaspēks – tā ir darbaspēka bagātīga valsts, tādēļ, lai uzlabotu savu konkurētspēju ir nepieciešama darbaspēka produktivitātes palielināšana un konkurētspēju varētu ietekmēt ASEAN ekonomiskās integrācijas saistītie līgumu šajā jomā, piemēram, AEC izveide rezultātā, brīva darbaspēka kustība.

3.3. ASEAN Ekonomiskās integrācijas ietekme uz Kambodžas un Singapūras konkurētspēju

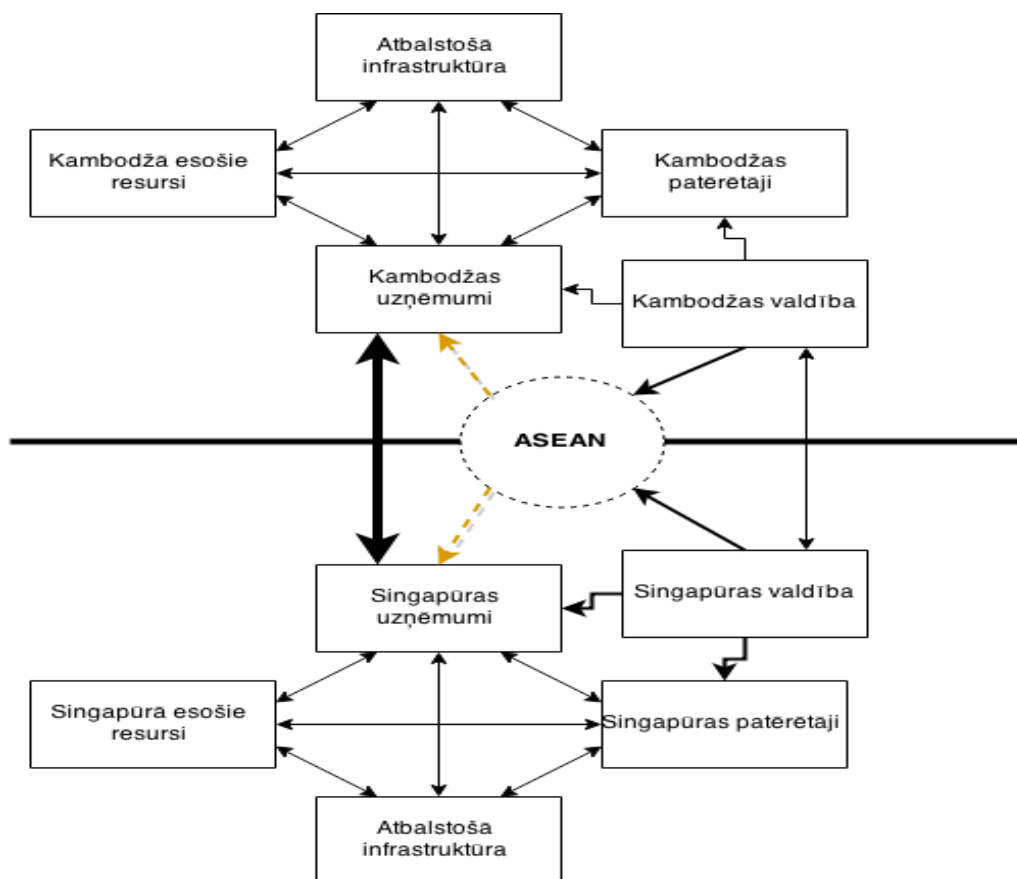
att.3.5 ASEAN valstu konkurētspējas modelis¹

Darba autors šajā apakšnodaļā apskatīs, kā ekonomiskā integrācija ietekmē valstu konkurētspēju. Attēlā 3.4. autors ir izveidojis modeli, kurā ir centies izskaidrot šo ietekmi.

Autors uzskata, lai arī ASEAN nav tik centralizēta un tai nav tik liela neatkarīgā ietekme uz dalībvalstīm, kā ES, tomēr dalībvalstu lēmumi visās ASEAN institūcijās, jo īpaši ASEAN Samitā, atstāj lielu nozīmi uz dalībvalstīm un tajā skaitā uz dalībvalstu konkurētspēju rombiem, kuru piemērs, savukārt ir aplūkots attēlā 3.5., kas ir adaptēts pēc 1.3.2. nodaļā apskatītā Alana Rugmena un Džozefa D'Krūza radītā Ziemeļamerikas romba modeļa.

¹ Autora veidots attēls

AFTA izveide, kā arī AEC, kas veidojas, ietekmē visu dalībvalstu uzņēmumus, jo tas nozīmē, ka starptautiskās tirdzniecības regulācijas ASEAN iekšienē samazinās un pieaug konkurence starp dalībvalstu uzņēmumiem, kas nozīmē, ka vietējiem uzņēmumiem ir jākļūst konkurētspējīgākiem un inovatīvākiem, tādā veidā veicinot konkurētspējas attīstību. Savukārt, šos lēmumus par AFTA un AEC izveidi pieņem dalībvalstu valdības ASEAN Samita laikā, tādā veidā ietekmējot savu konkurētspēju.

att.3.6. ASEAN (apvienotais Kambodžas un Singapūras) romba modelis¹

Iepriekš minēto iemeslu dēļ, darba autors ir nolēmis apskatīties un novērtēt ASEAN līgumu, kas noveduši pie ekonomiskās integrācijas, ietekmi uz Globālās konkurētspējas indeksa faktoriem, tādā veidā ietekmējot dalībvalstu konkurētspēju. Turklāt, līgumu analīze tiek iekļauta arī tādēļ, ka vairāki līgumu runā par valstu konkurētspēju stiprināšanu (AIA, Vīzija 2020, AEC u.c.). Šis novērtējums ir apkopots 3.4. tabulā un tiek novērtēts trijās kategorijās – faktori, kurus jau ietekmē ekonomiskās integrācija, faktori, kurus ietekmē AEC izveide, kā arī faktorus, kurus ekonomiskā integrācija ietekmē maz vai neietekmē kopumā.

¹ Autora veidots attēls pēc **Rugman, A., & D'Cruz, J.** (1993). *The "Double Diamond" Model of International Competitiveness: The Canadian Experience*. *Management International Review*, 33, 1993, pp. 32. Pieejams tiešsaitē: <http://www.jstor.org/stable/40228188> (skatīts: 28.04.2015)

Pēc autora domām faktori, kurus ASEAN ekonomiskā integrācija neietekmē vai ietekmē maz ir makroekonomiskā vide, veselības aprūpe un pamatizglītība, augstākā izglītība, uzņēmējdarbība komplicētība un inovācijas. Autors domā, ka šos faktorus vairāk ietekmē ekonomiskā integrācijas sekas – piemēram, ekonomiskās integrācijas rezultātā paaugstinās uzņēmumu konkurence, kā rezultātā tiem jāklūst labākiem nekā citiem, tādēļ ir nepieciešamas inovācijas, tomēr galvenais kritērijs šim iedalījumam – līgumu, kuri padziļina ASEAN ekonomisko integrāciju neietekmē tieši šos faktorus. Līdzīgi, ir arī ar pārējiem šajā grupā iekļautajiem Globālās konkurētspējas indeksa faktoriem.

3.4.tabula

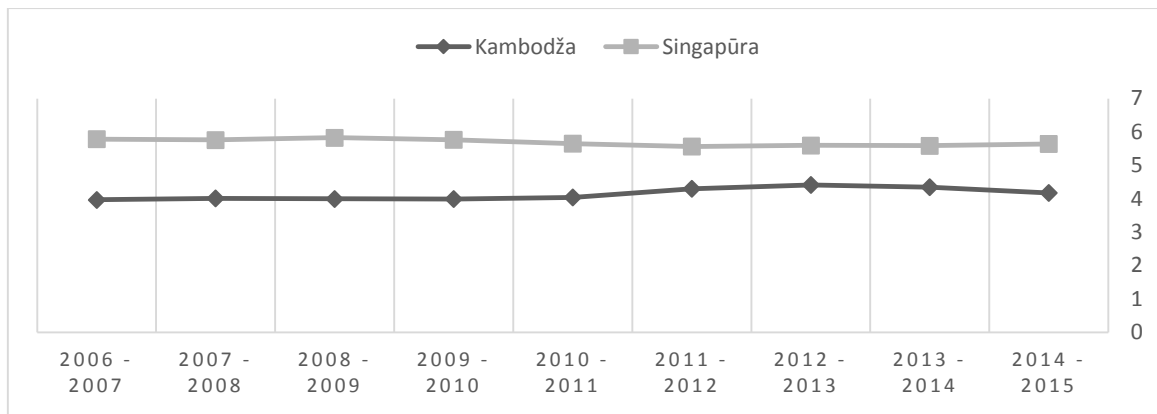
ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekme uz Globālās konkurētspējas indeksa faktoriem¹

Integrācija ietekmē	AEC izveide ietekmē	Neietekmē vai ietekmē maz
Preču tirgus efektivitāte	Infrastruktūra	Makroekonomiskā vide
Tehnoloģiskā gatavība	Darbspēka efektivitāte	Veselības aprūpe un pamatizglītība
Tirgus lielums	Finanšu tirgus attīstība	Augstākā izglītība un apmācības
	Institūcijas (<i>Intelektuālais īpašums</i>)	Uzņēmējdarbības komplicētība
		Inovācijas

Ja aplūko faktorus, kurus ietekmē ASEAN ekonomiskā integrācija, tad tie, pēc darba autora domām, ir preču tirgus efektivitāte, tehnoloģiskā gatavība un tirgus lielums.

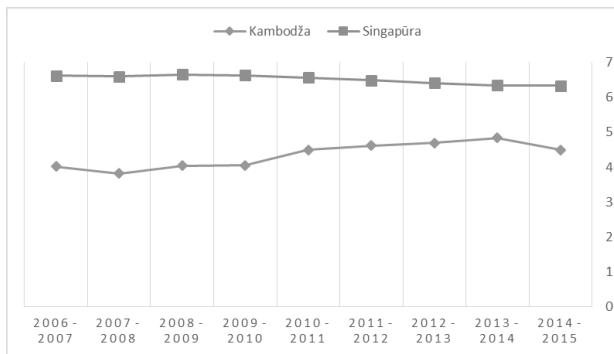
Darba autors uzskata, ka ASEAN ekonomiskā integrācija ietekmē preču tirgus efektivitātes rādītājus, kā konkurenci, ārvalstu īpašumtiesību izplatību un muitas procedūru slogu, tādēļ tuvāks tiks apskatīti šie rādītāji. Šos rādītājus īpaši ietekmē AFTA izveide palielinot konkurenci dalībvalstīs, AIA un ACIA pieņemšana radot pievilcīgu investīciju vidi, ietekmējot ārvalstu īpašumtiesības, kā arī Ekonomiskās kopienas izveide ietekmēs muitas procedūru slogu, to vienkāršojot.

¹ Autora veidota tabula

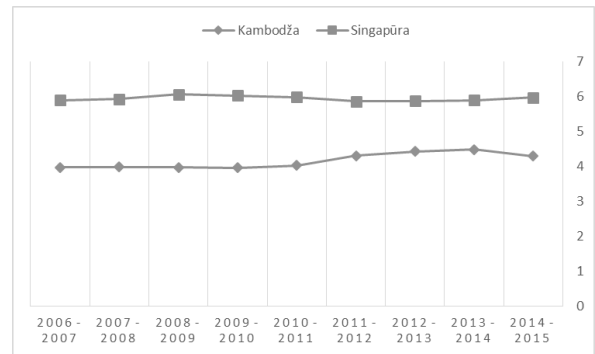

att.3.7. *Kambodžas un Singapūras preču tirgus efektivitātes rādītāju salīdzinājums*¹

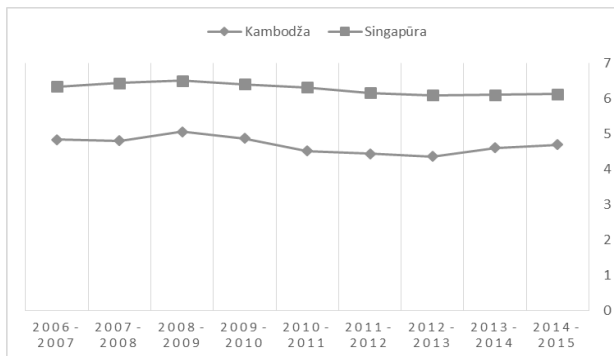
Attēls 3.7. parāda Kambodžas un Singapūras tirgus efektivitātes rādītāju salīdzinājumu. Kā var redzēt, Kambodžas gadījumā kopējais preču tirgus efektivitātes rādītājs ir palielinājies, tomēr pēdējo gadu laikā, tas ir sācis samazināties, bet Singapūras gadījumā ir vērojama pretēja tendence.

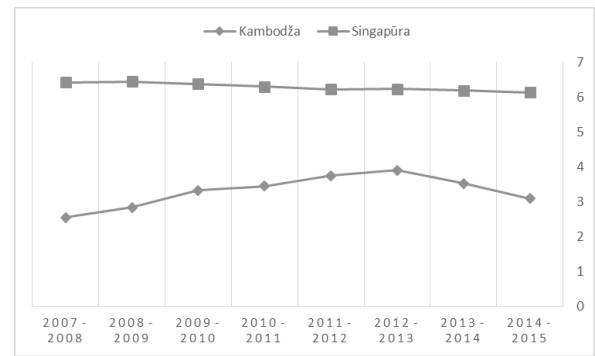
(a)

(b)

(c)

(d)

att. 3.8. *Preču tirgus efektivitātes ietverošie faktori Singapūrai un Kambodžai: (a) Ārzemju Konkurence; (b) Konkurence; (c) Ārvalstu īpašumtiesību izplatība (1 – 7(labākais)); (d) Muitas procedūru slogs*²

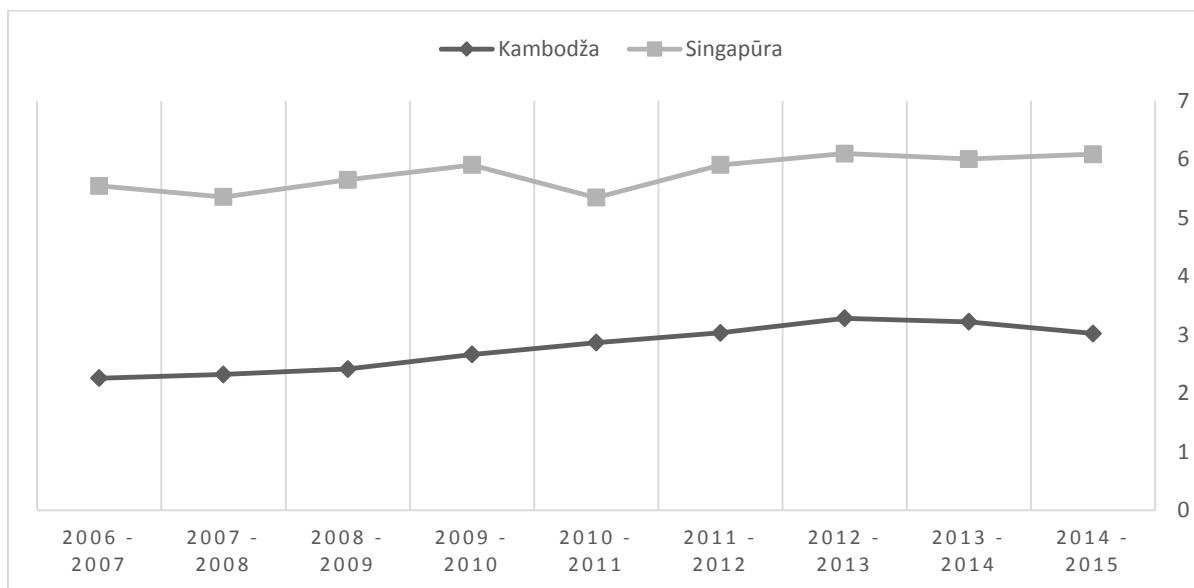
¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_lZg34Vj_3r4sYzbEdHmltNZA (skatīts: 18.05.2015)

² World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_lZg34Vj_3r4sYzbEdHmltNZA

Savukārt, ja apskata preču tirgus efektivitātes veidojošos rādītājus (skat. attēlu 3.8.), tad var secināt, kā Singapūras rādītāji ir konstanti, tomēr Kambodžas rādītāji, tāpat, kā indikators kopumā ir pieaugši līdz 2012 – 2013.gadam un pēc samazinājušies, izņemot ārvalstu īpašumtiesību izplatību, kas pēc 2012.gada pieauga, ko var izskaidrot ar ACIA stāšanos spēkā.

Tomēr, ir jāpiemin, ka Kambodžas un Singapūras sadarbība nenotiek tikai ar ASEAN dalībvalstīm un piemēram muitas procedūru sloga samazināšana ASEAN gadījumā nenozīmē, ka valstis samazinās šo slogu attiecībā pret trešajām valstīm. Kā arī var minēt, to, ka ASEAN iekšējā tirdzniecība veidoja tikai 24.2% 2013.gadā, tādēļ, jāsecina, ka ASEAN ekonomiskās integrācijai šajā jomā nebija tik liela ietekme uz valstu konkurētspēju, lai arī bija vērojumi uzlabojumi.

Savukārt, nākamais faktors, kuru pēc autora domām ir ietekmējusi ASEAN ekonomiskā integrācija ir tehnoloģiskā gatavība un īpaši jaunāko tehnoloģiju pieejamība valstī. Attēls 3.9. parāda tehnoloģiskās gatavības faktoru, kas tiek aprakstīts Globālajā konkurētspējas indeksā un kā var redzēt, tad abu valstu tehnoloģiskā gatavība pieaug apskatītajā periodā.

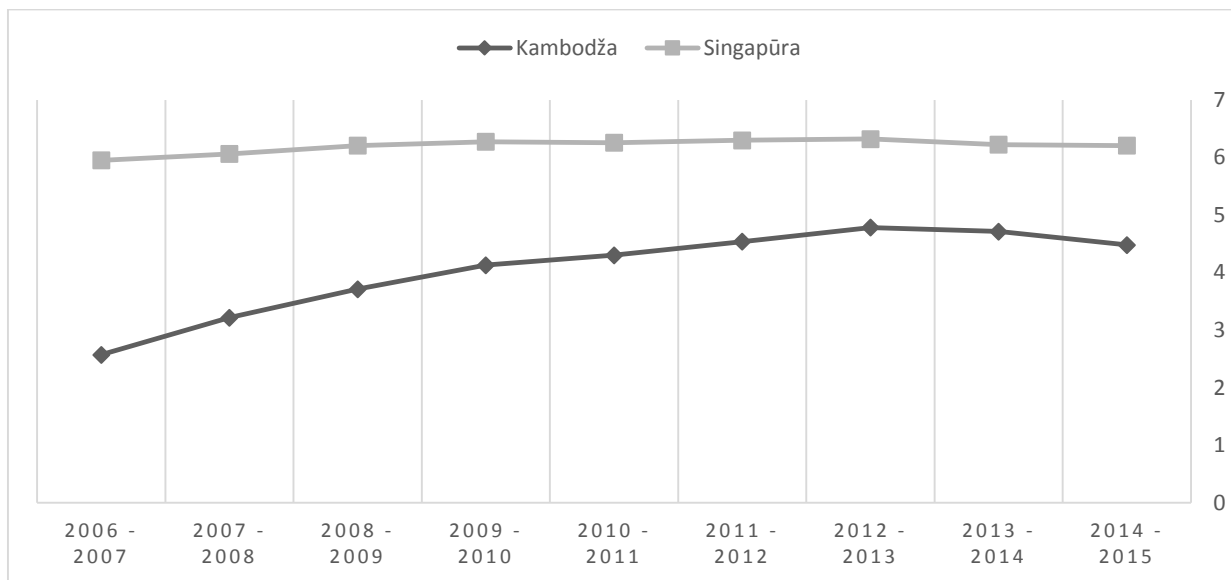
att.3.9. Tehnoloģiskās gatavības globālā konkurētspējas faktors Kambodžā un Singapūrā (2006 – 2015)¹

Kā bieži tik minēts, tad viens no galvenajiem ĀTI ieguvumiem valstī ir jaunāko tehnoloģiju ieplūšana valstī kopā ar ĀTI, tādēļ autors ir nolēmis apskatīt jaunāko tehnoloģiju pieejamību valstī, to parāda attēls 3.10. Kā tas bija sagaidāms, ka jaunāko tehnoloģiju

[2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA](https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA) (skatīts: 18.05.2015)

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

pieejamība Kambodžā apskatītajā periodā ir strauji pieaugusi, kas pēc autoram domām norāda uz ekonomiskās integrācijas (īpaši AIA un ACIA dēļ) pozitīvo ietekmi uz Kambodžu. Kā arī sagaidāms, tad ASEAN ekonomiskajai integrācija bija daudz mazāka ietekme uz Singapūras tehnoloģisko gatavību, izskaidrojot to, ka Singapūras ekonomika tiek uzskatīta par attīstītu un ĀTI ietekme tajā ir stipri mazāka, kā tas arī tika apskatīts 3.1. nodaļā par ekonomiskās integrācijas ietekmi uz ekonomikām.

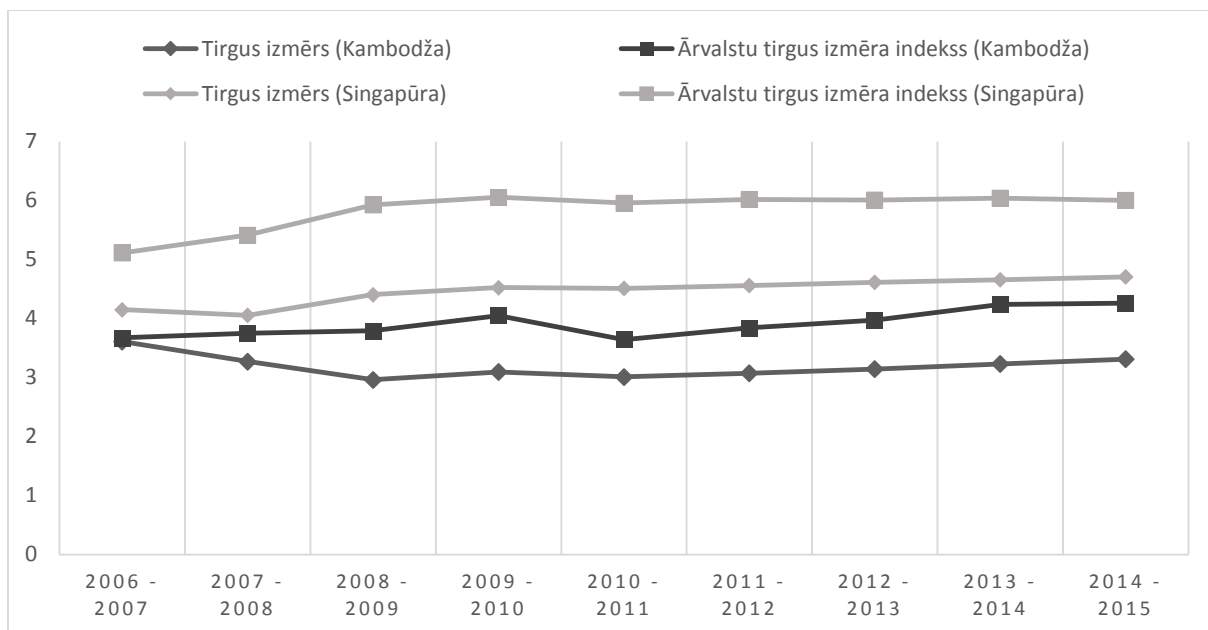
att.3.10. Jaunāko tehnoloģiju pieejamība Kambodžā un Singapūrā (1 – 7 (labākais))¹

Nākamais konkurētspējas indeksa faktors tiek apskatīts tirgus lielums. Viens no ekonomiskās integrācijas ieguvumiem ir tirdzniecības veicināšana, likvidējot tarifu un netarifu ierobežojumus, ko ir veikuši AFTA, AGITA un citi līgumi. Brīvāka tirdzniecība nozīmē, ka valstu uzņēmumiem pavēras lielākas iespējas un brīvāk spēj ieiet citu valstu tirgos, kas nozīmē, ka to noietu tirgus palielinās.

Kā var redzēt 3.11. attēlā, tad Kambodžas ārējā tirgus izmēra indekss pēdējo gadu laikā ir strauji paaugstinājies, norādot, ka ASEAN ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ietekme uz Kambodžas ārējā tirgus izmēru. Turklāt, šos faktu papildina, ka Kambodža arī integrējas ar ASEAN+6 partnervalstīm, tādā veidā paplašinot ārējo tirgu.

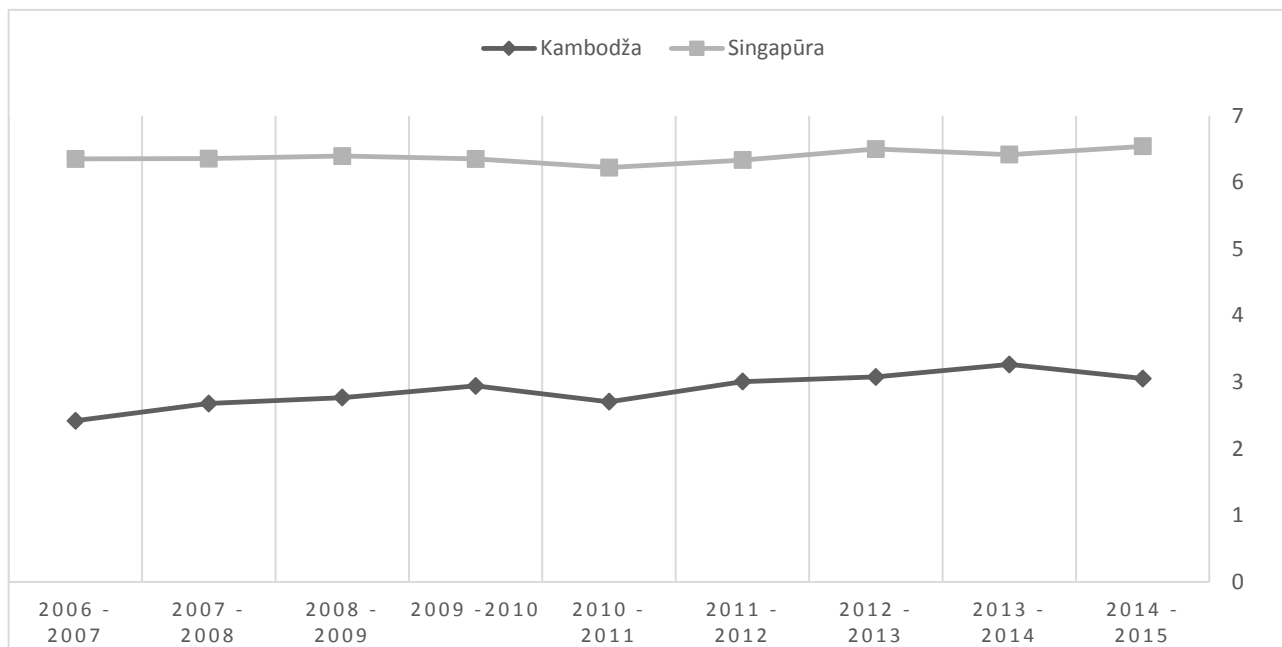
Savukārt, Singapūras gadījumā, līdzīgi, kā iepriekšējo faktoru gadījumā, ārvaltu tirgus izmēru indekss nav pieaudzis tik strauji. Izskaidrojumu tajā var meklēt, gan tādēļ, ka Singapūra atrodas augstākajā konkurētspējas attīstības pakāpē, gan tādēļ, kā tas tika apskatīts iepriekš, tad Singapūras tarifi bija tuvu 0% jau pirms AFTA un citu ASEAN līgumu stāšanās spēkā, tādēļ ASEAN ekonomiskās integrācijas ietekme uz Singapūru nav tik liela.

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usq=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

att. 3.11. *Tirgus izmēra un ārvalstu tirgus izmēra indekss Singapūrā un Kambodžā¹*

Nākamā ir grupa, kurus pēc autora domām ietekmē AEC izveide. Kā viens no pirmajiem faktoriem, kuru ietekmē ir infrastruktūra. Kā tas tika norādīts iepriekš, tad viens no AEC pilāriem ir izveidot konkurētspējīgu ekonomisko reģionu un ASEAN to cer panākt ar infrastruktūras attīstību. Turklāt, kā tas tika apskatīts 2.3. nodaļā, tad ASEAN jau ir izdarījis daudz, lai to panāktu. Tomēr, to arī ietekmē citi līgumi, piemēram IAI.

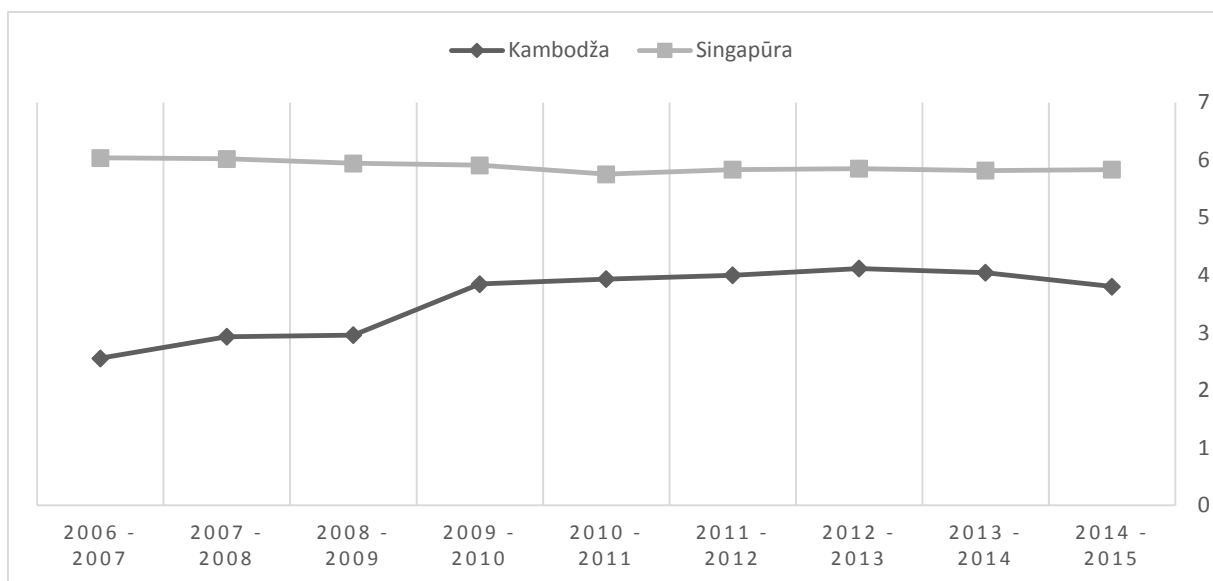

att.1.12. *Infrastruktūra Konkurētspējas indeksā, Kambodža un Singapūra (2006 – 2015)²*

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_lZg34Vj_3r4sYzbEdHmltNZA (skatīts: 18.05.2015)

² Turpat

Attēls 3.12. parāda Globālajā konkurētspējas indeksā novērtēto infrastruktūras kvalitāti Kambodžā un Singapūrā. Kā var redzēt attēlā, tad kopš 2010.gada abas valstis piedzīvo šī rādītāja pieaugumu, tomēr pēdējā apskatītajā perioda (2014 – 2015), Kambodžā ir novērojams šī rādītāja pasliktināšanās, kamēr Singapūrā turpinājās izaugsme.

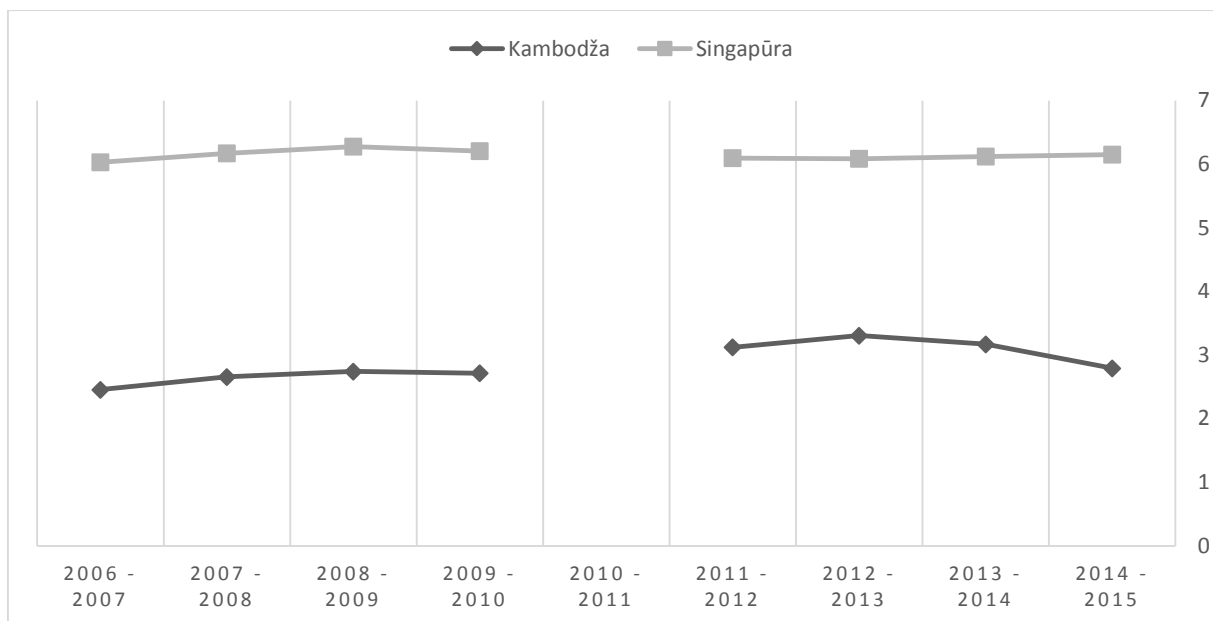

att. 3.13. *Finanšu tirgus attīstība Kambodžā un Singapūrā¹*

Finanšu tirgus attīstību ietekmē AEC vēlme izveidot brīvāku kapitāla kustību starp ASEAN dalībvalstīm, stiprinot ASEAN finanšu tirgu attīstību un integrāciju. Tad, kā var redzēt, ka finanšu tirgus attīstība Kambodžā ir paaugstinājusies pāris gadus pēc AEC plāna pieņemšanas, un var secināt, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ietekme uz finanšu tirgus attīstību, kamēr Singapūrā, tas ir lēnām sarucis, ko var izskaidrot, atkal pieminot, valstu konkurētspējas attīstības līmeņus.

Autors arī uzskata, ka Ekonomiskās kopienas izvede ietekmē darbaspēka tirgus efektivitāti. AEC izveidos brīvu darbaspēka kustību starp dalībvalstīm. Tomēr, apskatot tuvāk Konkurētspējas indeksa sadaļu par darbaspēka tirgus efektivitāti, nākas secināt, ka nav izveidots indikators, kuru spētu ietekmēt ekonomiskā integrācija. Tomēr, autors uzskata, ka brīvā darbaspēka kustība noteikti varētu ietekmēt darbaspēka tirgus efektivitāti un konkurētspēju tuvākā nākotnē, lai valstis spētu piesaistīt labāku darbaspēku un spētu paturēt savas valsts spējīgāko darbaspēku un talantus.

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKAbnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

att. 3.14. Intelektuālā īpašuma aizsardzība Kambodžā un Singapūrā¹

Institūciju gadījumā autors apskatīs intelektuālo īpašuma aizsardzību, kuru attīstību Kambodžā un Singapūrā var apskatīt attēlā 3.14. Neskatoties uz to, ka ASEAN ekonomiskās kopienas plānā ir atvēlēta sadaļa par intelektuālo īpašuma tiesību uzlabošanu reģionā, tomēr, kā to var redzēt attēlā, tad šis konkurētspējas indeksa rādītājs Kambodžai pēdējo gadu laikā ir samazinājies, kamēr Singapūrā, tas ir palicis nemainīgs. Tādēļ, var secināt, ka ekonomiskajai integrācijai un ASEAN centieni šī faktora uzlabošanā, nav bijuši rezultatīvi, īpaši Kambodžas gadījumā.

¹ World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē: https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

SECINĀJUMI

1. Reģionālās integrācijas jēdziens ir plašāks, kā tikai ekonomiskā integrācija. To veido arī politiskā, plurālistiskā drošības kopiena un sociāli kulturālā integrācija, turklāt, šie integrācijas veidi viens otru neizslēdz, bet gan papildina.
2. Ekonomiskā integrācija ir ilgs process, kurā tiek atcelti mākslīgie šķēršļi ekonomiskajai sadarbībai starp valstīm. Ekonomisko integrāciju iedala piecos posmos, kas ietver brīvās tirdzniecības zonas, muitas savienības, vienotos tirgus, ekonomiskās un monetārās savienības un visbeidzot kopējo ekonomisko integrāciju.
3. Divi integrācijas efekti raksturo ekonomiskās integrācijas ietemi uz ekonomikām: statistiskie efekti (tirdzniecības veidošanās un tirdzniecības novēršana) un dinamiskie efekti (ekonomiskās integrācijas ietekme uz investīcijām un uz ražošanas faktoriem).
4. Jēdzienu valstu konkurētspēja raksturo vairāku faktoru kopums, kas ietekmē valstu produktivitātes līmeni. Konkurētspēju var analizēt trīs līmeņos: nacionālā, nozaru un uzņēmumu līmenī.
5. Valstu konkurētspējas izpētes pamatā ir Maikla Portera radītais romba modelis, kurš analizē faktoros, kuri ietekmē valstu konkurētspēju. Tomēr, pastāv pret šo modeli vērsta kritika, uzsverot, ka modelis neņem vērā valstu integrāciju un ĀTI dabu.
6. Konkurētspējas attīstības posmi (ražošanas faktoru stadija, investīciju stadija, inovāciju stadija un labklājības stadija) norāda uz konkurētspējas avotiem un to ietekmējošiem faktoriem.
7. ASEAN jeb Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija ir politiska un ekonomiska valstu apvienība, ko veido desmit Dienvidaustrumu Āzijas valstis – Bruneja, Filipīnas, Indonēzija, Kambodža, Laosas PDR, Malaizija, Mjanma, Singapūra, Taizeme un Vjetnama.
8. ASEAN ir liels potenciāls reģionā, gan iedzīvotāju kopskaita, gan iedzīvotāju struktūras dēļ, turklāt, to paspīlgtina, tas, ka ASEAN dalībvalstu valdības un institūcijas ir atvērtākas un vienkāršākas nekā, piemēram, Ķīnas, kas rada papildus stimulu ārzemju uzņēmumu un ražotņu pārceļšanai uz ASEAN dalībvalstīm.
9. Lai arī ASEAN darbību veic vairākas institūcijas, tomēr ASEAN ir nepietiekami finansēts, kas nozīmē, ka ASEAN sekretariātā trūkst darbinieku un tas nespēj pildīt visas savas funkcijas kvalitatīvi un tādēļ ir grūti uzskatīt, ka ASEAN kaut ko veic, kā organizācija, drīzāk, kā valstu grupa.

10. ASEAN lēmumu pieņemšanas veids nodrošina, ka tik daudzveidīgā reģiona dalībvalstis spēj vienoties par svarīgiem jautājumiem, ievērojot vienprātību un visu dalībvalstu intereses, kā arī novērš konfliktus starp tām.
11. Vairākie ASEAN ekonomiskās integrācijas līgumi ir veicinājuši ASEAN ekonomisko indikatoru attīstību, tā piemēram AIA un ACIA izveide ir pozitīvi ietekmējusi investīciju plūsmu uz ASEAN, to ievērojami palielinot, gan investīciju plūsmā starp ASEAN dalībvalstīm, gan uz ASEAN.
12. ASEAN dalībvalstis var iedalīt ASEAN-6 un CLMV valstīs, pēc to ekonomiku attīstības līmeņa, šī iemesla dēļ ASEAN dara daudz, lai nodrošinātu vienlīdzīgu ekonomisko attīstību, gan ar dažādām ekonomiskās integrācijas iniciatīvām (IAI), gan ar AEC izveidi, gan nodrošinot pakāpenisku līgumu ieviešanu CLMV valstīs.
13. ASEAN ir uzrādījis strauju izaugsmi pēdējo 20 gadu laikā ekonomiskās integrācijas jomā un viens no ASEAN ekonomiskās integrācijas stūrakmeņiem ir AEC izveide līdz 2015.gada beigām, kur plāno izveidot brīvu preču, pakalpojumu, investīciju, kvalificēta darbaspēka un kapitāla kustību starp dalībvalstīm. Tomēr, tiek apšaubīts, ka AEC tiks izveidots līdz 2015.gada beigām un ir domājams, ka kopienas izveide noslēgsies 2020.gadā, kā tas sākotnēji bija plānots - Līdz 2011.gadam ASEAN dalībvalstis bija ieviesušas 67.5% no visiem paredzētajiem pasākumiem, lai ieviestu AEC.
14. ASEAN tiek uzskatīts, par vienu no veiksmīgākajiem integrācijas piemēriem attīstības valstu vidū, to pierāda daudzveidīgo dalībvalstu spēja sadarboties un izvairīties no nopietniem konfliktiem pēdējo 50 gadu laikā.
15. ASEAN ekonomiskā integrācija sniedzas ārpus tās robežām un notiek aktīva ekonomiskā integrācija ar Austrāliju, Indiju, Japānu, Jaunzēlandi, Korejas Republiku un Ķīnu, izveidojot brīvos tirdzniecības līgumus ar tām. Turklāt, tiek paredzēts noslēgt Reģionālo Visaptverošo ekonomisko partnerattiecību līgumu, tikai padziļinot ekonomisko integrāciju starp šīm valstīm jeb ASEAN+6.
16. Atšķirībā no Eiropas Savienības, ASEAN ir mazāka pārnacionālā kompetence, galvenokārt principa par neiejaukšanos valstu iekšienē dēļ un ASEAN Sekretariāta mazās kapacitātes dēļ.
17. Regresijas modeļu rezultātu izvērtēšana, parādīja, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi pozitīva ilgtermiņa ietekme uz investīcijām, gan Kambodžas, gan Singapūras gadījumos – to arī parādīja apskatītā statistika par investīciju plūsmām ASEAN.
18. Faktoru produktivitātes regresijas modelis nespēja līdz galam izskaidrot, kas ir ietekmējis faktoru produktivitāti Kambodžā, tomēr var secināt, ka ekonomiskajai integrācijai ir bijusi

pozitīva ietekme. Savukārt, modelis nespēja izskaidrot ekonomiskās integrācijas ietekmi uz Singapūras faktoru produktivitāti.

19. Regresijas modeļu analīze norādīja uz to, ka Singapūras un Kambodžas ekonomikas ir jūtīgas pret globālās (reģionālās) ekonomiskas satricinājumiem - Singapūru: Āzijas krīze 1997.gadā; Kambodžu: Pasaules finanšu krīze 2009.gadā.
20. Izveidotais ASEAN konkurētspējas modelis, pēc Maikla Portera, Alana Rugmena un Džozefa D'Krūza valstu konkurētspējas modeļiem, parāda, kā ASEAN institūcijās dalībvalstu pieņemtie lēmumi un apstiprinātie līgumi ietekmē to konkurētspēju jeb apkopojā, kā ekonomiskā integrācija ietekmē dalībvalstu konkurētspēju.
21. Ekonomiskajai integrācijai ir bijusi ietekme uz Singapūras un Kambodžas konkurētspēju, īpaši investīciju un brīvās tirdzniecības izraisītās jomās, ka preču tirgus efektivitāte, jaunāko tehnoloģiju pieejamības ziņā. Tomēr, nevar viennozīmīgi pateikt, ka tas ir noticis tikai ekonomiskās integrācijas dēļ, jo Globālās konkurētspējas faktorus veido daudzi indeksi, turklāt tos ietekmē ne tikai ekonomiskā integrācija, bet arī dažādi citi faktori, kas nav saistīti ar ASEAN integrāciju.
22. Pētījumā apstiprinājās teorijā apskatītās atšķirības starp dažādiem valstu konkurētspējas attīstības posmiem. Singapūras piemērs, kas atrodas augstākajā konkurētspējas attīstības posmā apliecināja, ka valstu konkurētspēja šajā posmā paliek tajā pašā līmenī vai pat samazinās, tādēļ var secināt, ka nākotnē Singapūras konkurētspēja samazināsies. Savukārt, Kambodžas piemērā, parādījās valstu konkurētspēja palielinās.
23. Vairāki ASEAN līgumi ir paredzēti, lai pastiprinātu dalībvalstu konkurētspēju, piemēram, to paredz, AFTA, IAI, AEC.
24. Autors pētījumā iedalīja globālās konkurētspējas indeksus trijās daļās – tādi indeksi, kurus ir jau ietekmējusi ekonomiskā integrācija, tādi indeksi, kurus ietekmē AEC izveide, kā arī tādi indeksi, kurus ekonomiskā integrācija ietekmē maz (t.i. pastarpināt) vai neietekmē vispār. Tomēr, ekonomiskās integrācijas ietekmes uz konkurētspējas faktoriem iedalījums nav viennozīmīgs, jo faktorus jau ietekmē esošā integrācija, kā arī tos vēl vairāk ietekmē AEC izveide. Tāpat, kā tas tika jau minēts, konkurētspējas indeksi ir komplekss indikators, kurus ietekmē daudzi faktori vienlaidzīgi.
25. Konkurētspējas indeksu ietekmē netikai ASEAN iekšējā ekonomiskā integrācija, bet arī tās plašākā integrācija ASEAN+6 valstu kontekstā.
26. Lai gan piedāvātā ekonomiskās integrācijas ietekmes uz valstu konkurētspēju novērtēšanas metode, nav pati precīzākā, tomēr, tā var būt par sākuma punktu nākamajiem pētījumiem par integrācijas ietekmi uz valstu konkurētspēju.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Starptautiskie līgumi:

1. *ASEAN Charter*. 20 November 2007, Singapore. 53 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (skatīts: 11.05.2015)
2. *ASEAN Comprehensive Investment Agreement*. [ACIA] 26 February 2009, Cha-am (Thailand). 56 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2012/Economic/AIA/Agreement/ASEAN%20Comprehensive%20Investment%20Agreement%20%28ACIA%29%202012.pdf> (skatīts 15.05.2015)
3. *ASEAN Economic Community Blueprint*. 20 November 2007, Singapore. 56 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/5187-10.pdf> (skatīts: 04.05.2015)
4. *ASEAN Framework Agreement on Services*. [AFAS] 15 December 1995, Bangkok (Thailand). Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/item/asean-framework-agreement-on-services> (15.05.2015)
5. *ASEAN Trade in Goods Agreement*. [ATIGA] 26 February 2009, Cha-am (Thailand). 125 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2013/economic/afta/atiga%20interactive%20rev4.pdf> (skatīts 15.05.2015.)
6. *Declaration of ASEAN Concord II* [Bali Concord II]. 7 October 2003, Bali (Indonesia). Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/news/item/declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii> (skatīts: 15.05.2015.)
7. *Framework Agreement on the ASEAN Investment Area*. 7 October 1998, Makati (the Philippines). 14 p. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/2012/Economic/AIA/other_document/Framework%20Agreement%20on%20the%20ASEAN%20Investment%20Area.pdf (skatīts: 15.05.2015)
8. *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*. 24 February 1976, Denpasar (Bali; Indoneasia). 6 p. Pieejams tiešsaistē: <http://agreement.asean.org/media/download/20131230235433.pdf> (skatīts: 24.05.2015)

Statistisko datu avoti:

1. *ASEANStats*:
  - a. *Average CEPT-ATIGA tariff rate 1993 – 2015*. 2015. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/2015/april/information_on_average_tariffs/average%20CEPT-ATIGA%20tariff%20rates%201993-2015_1.pdf (skatīts: 05.05.2015)

- b. *FDI Flows from Extra-ASEAN (US\$ millions)*. 2012. Pieejams tiešsaistē:
http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP01-FDIFlowsfromExtra-ASEAN%28US%24millions%29.px&layout=tableViewLay (skatīts: 15.05.2015)
- c. *FDI net inflows, intra- and extra-ASEAN*. 2015. Pieejams tiešsaistē:
www.asean.org/images/2015/January/foreign_direct_investment_statistic/Table%202025.xls (skatīts: 24.05.2015)
- d. *Growth of the gross domestic product in ASEAN, year-on-year*. 2015. Pieejams tiešsaistē:
www.asean.org/images/2015/January/micro_economic_indicator/T6-dec14.xls (skatīts: 23.05.2015)
- e. *Intra-ASEAN FDI Flows (US\$ millions), 2000 -2010*. 2012. Pieejams tiešsaistē:
http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP05-Intra-ASEANFDIFlows%28US%24millions%29%2c2000-2010.px&layout=table (skatīts: 15.05.2015.)
- f. *Inward FDI Performance Index of Ams, 2004 -2010*. 2012. Pieejams tiešsaistē:
http://aseanstats.asean.org/Table.aspx?rxid=3c3f1159-8a9e-4d33-bf36-7d8333daf221&px_db=4-Foreign+Direct+Investments&px_type=PX&px_language=en&px_tableid=4-Foreign+Direct+Investments\FDISP09-InwardFDIPerformanceIndexofAMS%2c2004-2010.px&layout=tableViewLay (skatīts: 15.05.2015)
- g. *Selected Key indicators*. 2014. Pieejams tiešsaistē:
www.asean.org/images/2015/January/selected_key_indicators/Summary%20table_as%20of%20December%202014_R.xls (skatīts 05.05.2015.)
- h. *Top 10 sources of FDI inflows in ASEAN*. 2015. Pieejams tiešsaistē:
www.asean.org/images/2015/January/foreign_direct_investment_statistic/Table%202027.xls (skatīts: 24.05.2015.)

2. *The World Bank Data:*

- a. *GDP (constant 2005 US\$)*. Pieejams tiešsaistē:
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD/countries/1W-KH?display=graph> (skatīts: 22.05.2015)
  - b. *GDP growth (annual %)*. Pieejams tiešsaistē:
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/KH?display=graph> (skatīts: 22.05.2015)
  - c. *GNI per capita Operational Guidelines & Analytical Classifications*. (2014).
Pieejams tiešsaistē:
siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/OGHIST.xls
(skatiņš: 20.05.2015)
3. World Economic Forum: *The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005 – 2014)*. Pieejams tiešsaistē:
https://www.google.com/url?q=http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx&sa=U&ei=a2JbVZ6QKabnygO1rIC4CA&ved=0CAYQFjAB&client=internal-uds-cse&usq=AFOjCNFft_1Zg34Vj_3r4sYzbEdHmItNZA (skatīts: 18.05.2015)

Grāmatas un raksti grāmatās:

1. **Balassa, B.** *The Theory of Economic Integration*. London: George Allen & Unwin LTD. 1961. 304 p.
2. **Jones, R.** *Globalisation and interdependence in the international political economy: rhetoric and reality*. London: Pinter Publisher. 1995. 249 p.
3. **Laursen, F.** *Introductory Chapters: Regional Integration: some introductory reflections*. F. Laursen (Red.), Comparative Regional Integration Ashgate. 2010. 306 p.
4. **Molle, W.** *The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited. 2006. 446 p.
5. **Pelkmans, J.** *European Integration: Methods and Economic Analysis*. 2006. Harlow: Prentice Hall. 480 p.
6. **Plummer, M. G.** *ASEAN Economic Integration: Trade, Foreign Direct Investment, and Finance*. World Scientific Publishing. 2009. Pieejams tiešsaistē:
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzQwNDk0X19BTg2?sid=be2e3871-74ca-43f9-b507-4b748bc1606f@sessionmgr111&vid=0&format=EB&rid=10> (skatīts: 05.05.2015)
7. **Porter, M. E.** *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press. 1990. 855 p.

8. **Robson, P.** *Economic Integration in Africa*. London: George Allen & Unwin Ltd. 1968. 320 p.
9. **Telo, M.** *European Union and New Regionalism*. Ashgate. 2014. 478 p.
10. **Tinbergen, J.** (1954). *International Economic Integration*. Amsterdam: Elsevier. 1954. Pieejams tiešsaistē: <http://repub.eur.nl/pub/15343> (skatīts: 03.05.2015)
11. **Yamamoto, Y.** *Regional integration, regional institutions, and national policies: A Theoretical and Empirical Examination of Regional Integration in Asia and Europe*. G. J. Ikenberry, Regional Integration and Institutionalization: comparing Asia and Europe. Kyoto: Shoukadoh Publishers. 2012. 284 p.

Žurnāli un raksti žurnālos:

1. **Badinger, H.** *Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States*. Review of World Economics, 141(1), 2005, pp. 50 – 78.
2. **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Economic Integration*. The Review of Economics and Statistics, 70(1), 1988, pp. 163 – 168.
3. **Bun, M., Klaassen, F., & Randolph Tan, G.** *Free Trade Areas and Intra-regional Trade: The Case of ASEAN*. The Singapore Economic Review, 54(3), 2009, pp. 319 – 334.
4. **Cho, D.-S.** *From national competitiveness to bloc and global competitiveness*. An International Business Journal, 8(1), 1998, pp. 11 – 23.
5. **Clausing, K. A.** *Customs Unions and Free Trade Areas*. Journal of Economic Integration, 2000, pp. 418 – 435.
6. **Cooper, C., & Massell, B. F.** *A New Look at Customs Union Theory*. The Economic Journal, 75(300), 1965, pp. 742 – 747.
7. **Dunning, J.** *Internationalizing Porter's Diamond*. Management International Review, 33, 1993, pp. 7 – 15. Pieejams tiešsaistē: <http://www.jstor.org/stable/40228187> (skatīts: 28.04.2015)
8. **Jones, L.** *Still in the "Drivers' Seat", But for How Long? ASEAN's Capacity for Leadership in East-Asian International Relations*. Journal of Current Southeast Asian Affairs, 2010, pp. 95-113. Pieejams tiešsaistē: <http://journals.sub.uni-hamburg.de/giga/jsaa/article/view/295/295> (skatīts: 16.05.2015)
9. **Kabir, S., & Salim, R.** *Regional Economic Integration in ASEAN: How Far Will It Go?* Journal of Southeast Asian Economies, 31(2), 2014, pp. 313 – 335.
10. **Lipsey, R. G.** *The Theory of Customs Unions: Trade Diversion and Welfare*. Economica, 24(93), 1957, pp. 40 – 46.

11. **Lipsey, R. G.** *The Theory of Customs Unions: A General Survey*. The Economic Journal, 70(279), 1960, pp. 496 – 513.
12. **Masilamani, L., & Peterson, J.** *The "ASEAN Way": The Structural Underpinnings of Constructive Engagement*. Foreign Policy Journal. 2014. Pieejams tiešsaistē: <http://www.foreignpolicyjournal.com/wp-content/uploads/2014/10/141015-Masilamani-Peterson-ASEAN.pdf> (skatīts: 05.05.2015)
13. **Rugman, A., & D'Cruz, J.** (1993). *The "Double Diamond" Model of International Competitiveness: The Canadian Experience*. Management International Review, 33, 1993, pp. 17 – 39. Pieejams tiešsaistē: <http://www.jstor.org/stable/40228188> (skatīts: 28.04.2015)

Valsts institūciju un citu organizāciju publikācijas:

1. *ASEAN Business Outlook Survey 2015*. American Chamber of Commerce in Singapore and the U.S. Chamber of Commerce. 2014. 56 p. Pieejams tiešsaistē: https://www.uschamber.com/sites/default/files/asean_business_outlook_survey_2015.pdf (skatīts: 18.05.2015.)
2. *ASEAN Comprehensive Investment Agreement: An Introduction*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2013. 7 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2013/resources/publication/2012%20-%20ACIA%20An%20Introduction%20%28Apr%29.pdf> (skatīts: 15.05.2015)
3. *ASEAN Economic Community Scorecard*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2012. 26 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10132.pdf> (skatīts: 18.05.2015)
4. **Brada, J. C., & Mendez, J. A.** *An Estimate of the Dynamic Effects of Regional Economic Integration & How Effective is the CMEA? An International Comparison*. National Council for Soviet and East European Research. 1988. 64 p. Pieejams tiešsaistē: <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/pre1998/1988-800-9-4-Brada.pdf> (skatīts: 18.05.2015)
5. **Chia, S. Y.** *The ASEAN Economic Community: Progress, Challenges, and Prospects*. Asian Development Bank Institute: Tokyo; 2013. 37 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.adbi.org/files/2013.10.25.wp440.asean.economic.community.progress.challenges.pdf> (skatīts: 12.05.2015)
6. **Fukunaga, Y., & Isono, I.** *Takinng ASEAN+1 FTAs towards the RCEP: A Mapping Study*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia Discussion Paper Series:

2013. 37 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.eria.org/ERIA-DP-2013-02.pdf> (skatīts: 16.05.2015)
7. *Foreign Direct Investment into ASEAN in 2010*. ASEANstats (ASEAN Secretariat); 2011. 12 p. Pieejams tiešsaistē: <http://aseanstats.asean.org/Resources/PX/Databases/4-Foreign%20Direct%20Investments/FDI%20statistics%20in%20focus-FINAL.pdf> (skatīts: 24.05.2015)
8. **Plummer, M., Cheong, D., & Hamanaka, S.** *Methodology for Impact Assessment of Free Trade Agreements*. Asian Development Bank: Mandaluyong City; 2010. 108 p. Pieejams tiešsaistē: http://aric.adb.org/pdf/FTA_Impact_Assessment.pdf (skatīts: 03.05.2015)
9. **Russell, M.** *International Cooperation in South-east Asia*. European Parliament. 2014. 2 p. Pieejams tiešsaistē: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2014/542168/EPRS_ATA%282014%29542168_REV1_EN.pdf (skatīts: 16.05.2015)
10. **Sala-I-Martin, X., Bilbao-Osorio, B., Di Battista, A., Drzeniek Hanouz, M., Galvan, C., & Geiger, T.** *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015: Chapter 1.1. Accelerating a Robust Recovery to Create Productive Jobs and Support Inclusive growth*. World Economic Forum. 2014. 51 p. Pieejams tiešsaistē: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.1_2014-15.pdf (skatīts: 23.05.2015)
11. **Sochet, H.** *Foreign Investment in Agriculture in Cambodia: a survey of recent trends*. Winnipeg: The International Institute for Sustainable Development. 2012. 15 p. Pieejams tiešsaistē: http://www.iisd.org/tkn/pdf/foreign_investment_ag_cambodia.pdf (skatīts: 21.05.2015)
12. **Soerakoesoemah, R.** *Narrowing the Development Gap*. ASEAN. 2012. 2 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/images/2012/Economic/IAI/AEC-11.pdf> (skatīts: 15.05.2015.)
13. **Thanh, V., & Bartlett, P.** *Ten Years of ASEAN Framework Agreement on Services (AFAS): An Assessment*. ASEAN. 2006. 126 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/archive/aadcp/repfs/docs/05-004-FinalReport.pdf> (skatīts: 14.05.2015.)
14. *Thinking Globally, prospering regionally - ASEAN Economic Community 2015*. ASEAN Secretariat: Jakarta. 2014. 38 p. Pieejams tiešsaistē: http://www.asean.org/images/resources/2014/May/AECKeyMessagesBooklet_FINAL30Apr2014.pdf (skatīts: 23.05.2015)

Elektroniskie informācijas avoti:

1. ASEAN. Charter of the Association of Southeast Asian Nations. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/asean/asean-charter/asean-charter> (05.05.2015.)
2. ASEAN. History: The Founding of ASEAN. Pieejams tiešsaistē: <http://www.asean.org/asean/about-asean/history> (skatīts: 05.05.2015)
3. Central Intelligence Agency. The World Factbook. Pieejams tiešsaistē: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> (skatīts: 24.05.2015.)
4. **Chongkittavorn, K.** *Asean Secretariat must be empowered.* The Nation. 21.05.2012. Pieejams tiešsaistē: <http://www.nationmultimedia.com/opinion/Asean-Secretariat-must-be-empowered-30182419.html> (skatīts: 10.05.2015)
5. European Union. A peaceful Europe – the beginnings of cooperation. Pieejams tiešsaistē: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_en.htm (skatīts: 14.05.2015.)
6. European Union. Glossary: Qualified Majority. Pieejams tiešsaistē: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/qualified_majority_en.htm (skatīts 16.05.2015)
7. Indonesia – Investment. Religion in Indonesia. Pieejams tiešsaistē: <http://www.indonesia-investments.com/culture/religion/item69> (skatīts: 10.05.2015)
8. Milken Institute. Global Conference (27 – 30.04.2014.; Los Angeles): Southeast Asia: Roaring and Ready for Investment and Regional Integration. Pieejams tiešsaistē: <http://www.milkeninstitute.org/events/conferences/global-conference/2014/panel-detail/4880> (skatīts: 03.05.2015)
9. Milken Institute. Global Conference (27 – 30.04.2014.; Los Angeles): Southeast Asia: Roaring and Ready for Investment and Regional Integration. Pieejams tiešsaistē: <http://assets1b.milkeninstitute.org/assets/Events/Conferences/GlobalConference/2014/Slide/GC14-4880.pdf> (skatīts: 03.05.2015)
10. New Zealand Ministry of Foreign Affairs & Trade. Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). 15.09.2014. Pieejams tiešsaistē: <http://www.mfat.govt.nz/Trade-and-Economic-Relations/2-Trade-Relationships-and-Agreements/RCEP/> (skatīts: 16.05.2015.)
11. **Poole, A.** *The state versus the Secretariat: Capacity and the norm of equality in ASEAN.* Melbourne, Victoria. 2011. 18 p. Pieejams tiešsaistē: <http://www.uq.edu.au/isaasiapacific/content/AveryPoole1-3.pdf> (skatīts: 07.05.2015)

12. *The World Bank*. How does the World Bank classify countries? Pieejams tiešsaistē: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries> (skatīts: 20.05.2015)
13. *Transparency International*. Corruption Perceptions Index 2014: Results. Pieejams tiešsaistē: <http://www.transparency.org/cpi2014/results> (skatīts: 11.05.2015)
14. *World Bank Group*. Ease of Doing Business in Singapore. 2015. Pieejams tiešsaistē: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/singapore#trading-across-borders> (19.05.2015)
15. **Xianbai, J.** *Why the ASEAN Economic Community Will Struggle*. The Diplomat. (24.09.2014). Pieejams tiešsaistē: <http://thediplomat.com/2014/09/why-the-asean-economic-community-will-struggle/> (skatīts: 18.05.2015)
16. **Yulisman, L.** *Asia-Pacific to strike*. (09.03.2015.) The Jakarta Post. Pieejams tiešsaistē: <http://www.thejakartapost.com/news/2015/03/09/asia-pacific-strike-deal-year-end.html> (16.05.2015)

PIELIKUMI

1. pielikums. Regresijas modeļa novērtējumus 1.1. un 1.2. vienādojumam izmantojot mazāko kvadrātu metodi

Regresijas modeļa novērtējums 1.1. vienādojumam (Kambodža) ar mazāko kvadrātu metodi

Dependent Variable: INV_CAM

Method: Least Squares

Sample (adjusted): 1993 2013

Included observations: 21 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
a ₀	0.119222	0.013010	9.163696	0.0000***
RY_CAM (a ₁)	-0.327811	0.138370	-2.369097	0.0308**
FY_CAM (a ₂)	47976824	15788300	3.038758	0.0078*
CU_CAM (a ₃)	0.133671	0.014127	9.461930	0.0000***
CUDT_CAM (a ₄)	-0.711496	0.171277	-4.154056	0.0007***
R-squared	0.901924	Mean dependent var		0.175946
Adjusted R-squared	0.877405	S.D. dependent var		0.043735
S.E. of regression	0.015313	Akaike info criterion		-5.315943
Sum squared resid	0.003752	Schwarz criterion		-5.067247
Log likelihood	60.81740	Hannan-Quinn criter.		-5.261970
F-statistic	36.78465	Durbin-Watson stat		2.722286
Prob(F-statistic)	0.000000***			

*** nozīmīgs pie 1%; ** nozīmīgs pie 5%; * nozīmīgs pie 10%

Regresijas modeļa novērtējums 1.2. vienādojumam (ar autora veiktiem papildinājumiem; Singapūra) ar mazāko kvadrātu metodi

Dependent Variable: INV_SGP

Method: Least Squares

Date: 05/21/15 Time: 20:15

Sample (adjusted): 1993 2013

Included observations: 21 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
a ₀	0.004477	0.001375	3.257011	0.0049**
RY_SGP (a ₁)	-0.004741	0.002508	-1.890087	0.0770*
CU_SGP (a ₃)	0.002335	0.000926	2.521405	0.0227**
CUDT_SGP (a ₄)	0.003640	0.000948	3.840427	0.0014**
CE_SGP (a ₅)	-0.002263	0.000587	-3.853875	0.0014**
R-squared	0.639609	Mean dependent var		0.003558
Adjusted R-squared	0.549511	S.D. dependent var		0.000682
S.E. of regression	0.000458	Akaike info criterion		-12.33589
Sum squared resid	3.35E-06	Schwarz criterion		-12.08719
Log likelihood	134.5268	Hannan-Quinn criter.		-12.28192
F-statistic	7.099053	Durbin-Watson stat		0.801049
Prob(F-statistic)	0.001741**			

*** nozīmīgs pie 1%; ** nozīmīgs pie 5%; * nozīmīgs pie 10%

2. pielikums Regresijas modeļa novērtējums 1.3. vienādojumam izmantojot mazāko metodi

Regresijas modeļa novērtējums 1.3. vienādojumam (ar autora veiktiem papildinājumiem; Kambodža) ar mazāko kvadrātu metodi

Dependent Variable: RY_CAM

Method: Least Squares

Sample: 1992 2013

Included observations: 22

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
b ₀	0.131669	0.055441	2.374940	0.0304**
RK_CAM (b ₁)	0.002806	0.013086	0.214433	0.8329
RL_CAM (b ₂)	-1.999110	1.622728	-1.231943	0.2358
CU_CAM (b ₃)	0.043500	0.021201	2.051799	0.0569*
T_CAM (b ₄)	-0.003969	0.001410	-2.815145	0.0124**
D_2009 (b ₅)	-0.077858	0.020362	-3.823672	0.0015***
R-squared	0.674229	Mean dependent var		0.072663
Adjusted R-squared	0.572425	S.D. dependent var		0.029435
S.E. of regression	0.019247	Akaike info criterion		-4.835912
Sum squared resid	0.005927	Schwarz criterion		-4.538355
Log likelihood	59.19503	Hannan-Quinn criter.		-4.765817
F-statistic	6.622838	Durbin-Watson stat		1.554953
Prob(F-statistic)	0.001607***			

Regresijas modeļa novērtējums 1.3. vienādojumam (Singapūra) ar mazāko kvadrātu metodi

Dependent Variable: RY_SGP

Method: Least Squares

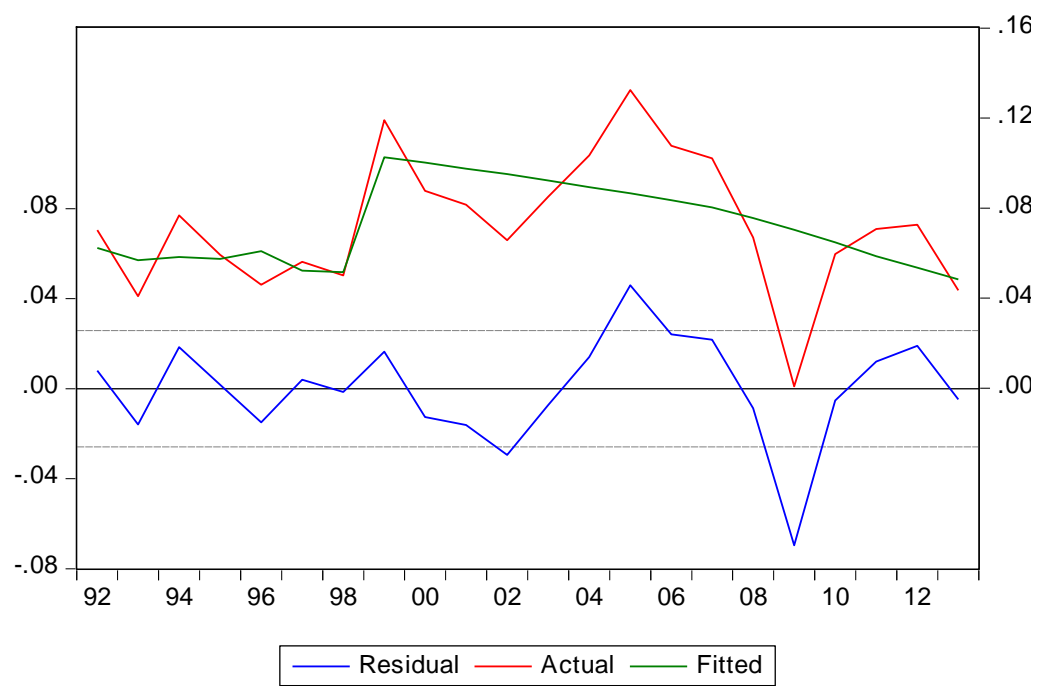
Sample: 1992 2013

Included observations: 22

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.078589	0.052208	1.505300	0.1506
RK_SGP	0.022711	0.090005	0.252334	0.8038
RL_SGP	-0.338040	0.717229	-0.471314	0.6434
CU_SGP	0.003334	0.051503	0.064738	0.9491
T_SGP	-0.001391	0.001692	-0.822102	0.4224
R-squared	0.054301	Mean dependent var		0.062141
Adjusted R-squared	-0.168217	S.D. dependent var		0.043097
S.E. of regression	0.046581	Akaike info criterion		-3.098529
Sum squared resid	0.036887	Schwarz criterion		-2.850564
Log likelihood	39.08381	Hannan-Quinn criter.		-3.040116
F-statistic	0.244028	Durbin-Watson stat		2.062501
Prob(F-statistic)	0.909320			

*** nozīmīgs pie 1%; ** nozīmīgs pie 5%; * nozīmīgs pie 10%

3. pielikums Vienādojuma 1.3. Regresijas modeļa novērtējuma atlikumu attēls

Bakalaura darbs „Ekonomiskās integrācijas ietekme uz valstu konkurētspēju: ASEAN piemērs”
izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē Starptautiskās ekonomikas un biznesa katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: *Arvīds Zirnis*

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr.oec. *Ērika Šumilo*

___05.2015.

Recenzents: lektors *Antons Petrovskis*

Darbs iesniegts Starptautiskās ekonomikas un biznesa katedrā

___05.2015.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe *Larisa Staņuka* _____

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___06.2015. prot. Nr. ____.

Komisijas sekretārs: lektors *E.Fortiņš* _____

(personiskais paraksts un atšifrējums)